



28 februari—1 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 28 februari

Sid.

Interpellationer:

av herr Lundström ang. förenklat förfarande vid handläggning av trafikmål	5
av herr Lundström ang. snatterier	8

Onsdagen den 1 mars

Om offentliga förhör i riksdagens utskott	10
Måltidsraster vid arbetsplenium i riksdagen	12
Vissa ändringar i kammarens ordningsstadga	14
Anslag under andra huvudtiteln:	
Lokala polisorganisationen	15
Om upprustning av kriminalvården	31
Fångvårdsanstalterna	38
Skyddskonsulentorganisationen	40
Bidrag till politiska partier	40
Polishus	42
Anslag under åttonde huvudtiteln:	
Länsskolnämnderna	46
Bidrag till Sveriges elevers centralorganisation	62
Om statsbidrag till kommun för transport av rörelsehindrade elever	63
Om inrättande av ett gymnasium i Simrishamn	65
Om statsbidrag till Göteborgs högre samskola	66
Om statsbidrag till Solviks folkhögskola	67
Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. ..	71
Om översyn av lagstiftningen angående förtal	72

	Sid.
Om höjning av de allmänna barnbidragen	80
Om det inkomstprövade tillägget till studiebidrag	88
Om indexreglering av studiestödet	93
Om frivillig försäkring för tilläggsjukpenning vid barnsbörd i vissa fall	98
Sammanföring av samfälld vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet	99
Om särskild styrelse för lappfonden	101
Interpellation av herr Kilsmo ang. författningsreformen	103
Meddelande ang. enkel fråga av herr Wirtén ang. slutförandet av utredning inom skolöverstyrelsen rörande rätt till besvär över betygsättning	103

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 1 mars

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, om ändrad ordning för väckande av motioner	10
— nr 15, ang. riksdagsledamöternas möjligheter att vinna tillträde till utskottens sammanträden	10
— nr 16, om möjlighet för statsråd att delta i sammanträden med riksdagens utskott	10
— nr 17, om offentliga förhör i riksdagens utskott	10
— nr 18, om särskilda åtgärder för tillkännagivande av yrkanden som framställs först under överläggning i kammare	12
— nr 19, ang. besvarandet av interpellationer	12
— nr 20, ang. anförandenas längd i frågedebatter	12
— nr 21, ang. måltidsraster vid arbetsplenium i riksdagen	12
Motion nr 707, ang. vissa ändringar i kammarens ordningsstadga	14
Statsutskottets utlåtande nr 2, ang. utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde	15
— nr 3, ang. utgifterna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde	46
— nr 8, ang. utgifterna inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde	46
— nr 35, ang. stat för statens allmänna fastighetsfond	72
— nr 36, ang. försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	72
Första lagutskottets utlåtande nr 5, om gemensam beteckning för chefsdomare i underrätt	72
— nr 7, om sänkning av myndighetsåldern	72
— nr 8, om översändande av pass genom postverket	72
— nr 10, om översyn av lagstiftningen om förtal	72

	Sid.
Andra lagutskottets utlåtande nr 3, om höjning av de allmänna barnbidragen, m. m.	80
— nr 4, om det inkomstprövade tillägget till studiebidrag, m. m.	88
— nr 5, om höjning av studiebidrag, m. m.	93
— nr 6, om frivillig försäkring för tillägssjukpenning vid barns- börd i vissa fall	98
Tredje lagutskottets utlåtande nr 5, om skydd för enskild mark- ägare mot skadeverkningar av långvarigt provisoriskt bygg- nadsförbud	99
— nr 6, om viss ändring i lagen om sammanföring av samfällad vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet m. m.	99
— nr 7, om särskild styrelse för lappfonden	101
— nr 8, om höjning av maximihastigheten för fordon med släp- vagn	102
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, om fria lördagar för värnpliktiga	102

Tisdagen den 28 februari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet för att såsom ordförande leda EFTA:s ministermöte i Stockholm under tiden den 1—den 3 mars 1967.

Stockholm den 24 februari 1967

Gunnar Lange

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1967/68 inom civildepartementets verksamhetsområde; och

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1967/68.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 80, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 16 § lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker.

Föredrogs Kungl. Maj:ts skrivelse nr 29, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, att första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 8 mars företaga val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dem.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 37, angående utbyggnad av systemet med växtförädlingsavgifter, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 14—21, statsutskottets utlåtanden nr 2, 3, 8, 35 och 36, första lagutskottets utlåtanden nr 5, 7, 8 och 10, andra lagutskottets utlåtanden nr 3—6, tredje lagutskottets utlåtanden nr 5—8 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3.

Interpellation ang. förenklat förfarande vid handläggning av trafikmål

Herr LUNDSTRÖM (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Undersökningar av trafikbrottsligheten har visat att andelen bagatellmål är mycket stor. Av 465 000 förseelser 1964 bestraffades 252 000 med parkeringsbot. Också inom grupperna grövre trafikförseelser var det egentligen nästan bara rattfyl-

Interpellation ang. förenklat förfarande vid handläggning av trafikmål

leribrotten som renderade frihetsstraff. På utredningssidan inom polisen åstadkommer bagatellbrotten stor arbetsbelastning. Enligt uppgift kan i en del storstäder dröjsmål med förhör på nästan 1 år av anmälda personer i vissa fall inträffa. Också på åklagar- och domstolssidan medför anhopningen av smärre trafikmål en kraftig belastning. Redan i nuvarande situation torde åtgärder därför böra vidtas i syfte att förenkla förfarandet vid trafikförseelser, särskilt om påföljden inte blir strängare än böter. Med stor tillfredsställelse har noterats de friska grepp som tagits i detta syfte på senare år, men det är otvivelaktigt ett stort allmänintresse och en ur ekonomisk synpunkt viktig angelägenhet att man går vidare på den redan inslagna vägen.

Vid 1958 års B-riksdag väcktes motioner från folkpartihåll om förenkling av handläggning och utredning av bagatellbrott och ringare förseelser för att nå en större koncentration av de rättsvårdande resurserna på den grövre brottsligheten. I direktiven till den sittande trafikmålskommittén hänvisades bl. a. till dessa motioner. En rationalisering ansågs enligt direktiven vara nödvändig beträffande trafikmålen. Också en rad andra utredningar sysslar f. n. med frågor som gränsar till problemet om ett enklare förfaringsätt vid trafikmål.

Trafikmålskommittén framlade en hel del förslag till förbättrade åtgärder i sitt första betänkande (SOU 1963: 27). Ett av de förslag, som ännu inte blivit genomfört, utgjordes av s. k. *stämningföreläggande*. Tanken med denna reform var att erkända mål av lindrigare beskaffenhet skulle handläggas enklare. Flertalet av dessa medförde erfarenhetsmässigt blott dagsböter. Meningen var, att en tilltalad som erkänt förseelse, som straffas med högst 6 månaders fängelse, skulle kunna teckna godkännande på åklagarens stämning till rätten, s. k. stämningföreläggande, när förseelsen i prakti-

ken endast renderade böter. Den påtecknade stämningen skulle därefter överprövas av *ensamdomare*, som fastställde straffet, om åtalet befanns grundat och påföljden motsvarade praxis. Förenklingen skulle således ligga i en utsträckning av ensamdomarkompetensen vid erkända mål samt vissa rationaliseringsvinster på åklagarsidan. Man skulle vidare slippa det nu ganska diskutabla systemet med s. k. massfullmakter, då tjänstgörande vaktmästare på rättsens kansli fungerar som »företrädare» för den tilltalade, vilken erkänt gärningen. Vid Stockholms rådhusrätt lär 19 000 åtal ha behandlats på detta sätt under år 1966.

Den intensivare trafikövervakningen, bilismens fortsatta expansion, strängare trafikregler för gående, regelbundna hastighetsbegränsningsperioder samt inte minst övergången till högertrafik hösten 1967 medför tillsammans, att man på goda grunder kan vänta en fortsatt ökning av belastningen inom polisens utredningsavdelningar och inom åklagar- och domstolsväsendet. Enligt företagna undersökningar var antalet trafikmål 1964 6 å 7 gånger så stort som 1950, vilket vittnar om intensiteten i ökningstakten. Förenklingar vid förfarandet i samband med trafikmål är därför inte tillräckliga åtgärder för att förhindra en fortsatt ökning av arbetsbelastningen inom berörda organ. Också möjligheter till *snabbhandling* av trafikförseelser bör föreligga.

Det bör bl. a. övervägas, om man skulle kunna rationalisera den rättsliga behandlingen ytterligare, t. ex. så att man som i vissa länder hade rättsinstanser, som följde med vid trafikövervakningen och dömde på platsen. En annan möjlighet vore att upprätta jourhavande åklagare och jourhavande domstolar, som dömde utan dröjsmål. Vinsten skulle bestå i snabbare förfarande. Skrivna protokoll kunde bytas ut mot bandupptagningar etc. Frågan om införskaffande av straffregisterut-

Interpellation ang. förenklat förfarande vid handläggning av trafikmål

drag skulle kunna lösas genom att det lämnades åt åklagaren att pröva, om upplysningar från registren skulle behövas i de särskilda fallen. Dagsbottsproblemen kan lösas på två sätt. Dels kan man under expeditionstid få uppgifter direkt från skattemyndigheter och folkbokföring till bedömning av inkomst- och försörjningsbörda, så att boten kunde bestämmas. Dels kan man tänka sig, att blott *antalet* dagsböter bestämdes, medan botens *belopp* — med klagomöjlighet endast mot beloppet sedan antalet dagsböter godkänts — expedierades och delgavs den böt-fälde senare. Även ett system med s. k. fasta böter kan man tänka sig.

I detta sammanhang bör även en rad följdfrågor tas upp till behandling. Möjlighet kan övervägas att justera *strafflatituderna* inom särskilt trafikbrottslagen, så att en eventuell reform om stämmningsföreläggande m. m. kan utnyttjas till fullo. Vårdslöshetsbrottet borde delas upp ytterligare, t. ex. så att »grov vårdslöshet» hamnade inom 6-månadersmarginalen och ett strängare straff reserverades för »uppenbar likgiltighet för andra människors liv». Detsamma kan tänkas beträffande smitningsfallen.

Som en väg att i enklare mål underlätta arbetet inom domstolen kan även tänkas införandet av det i tvistemål använda systemet med vadeanmälan. Om tidsfristen härför sattes t. ex. till 3 dagar skulle, där sådan anmälan ej inkom, domen stå fast. Detta skulle medföra en betydande lättnad och tidsvinst i fråga om domskrivningen.

Det förenklade bagatellmålsförfarande som jag här pekat på, behöver givetvis icke avse endast trafikmål utan kan verka över hela linjen, t. ex. i fråga om snatterierna, butiksstölder i varuhus etc. Enklare checkbedrägerier hör också hit. Otvivelaktigt är dock trafikmålsbelastningen det fält, där de största behandlingsvinsterna är att hämta.

Bland ansvariga myndigheter torde allmänt den uppfattningen råda, att något nu måste göras för att minska arbetsbelastningen till följd av det ökande antalet trafikmål. En reform får inte låta vänta på sig länge. Det som snabbast torde leda till resultat är införandet av s. k. stämmningsföreläggande, som även ur rättssäkerhetssynpunkt har den fördelen att en överprövning av straffmätning sker från domares sida.

Med hänvisning till vad här anförts hemställer jag om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

1. Vill statsrådet medverka till att trafikmålskommitténs förslag om s. k. stämmningsföreläggande införs i syfte att förenkla förfarandet vid trafikmål?

2. Är statsrådet beredd pröva förslaget om en snabbbehandling av trafikmål, exempelvis genom införandet av rättsinstanser som följde med vid trafikövervakningen och dömde på platsen eller genom att upprätta jourhavande åklagare och domstolar?

3. Vill statsrådet medverka till att strafflatituderna inom särskilt trafikbrottslagen justeras så att en eventuell reform om stämmningsföreläggande m. m. kan utnyttjas till fullo?

4. Om statsrådet inte anser sig kunna vidta omedelbara förenklande åtgärder i enlighet med förslagen i frågorna 1—3, vill statsrådet då medverka till att förslagen blir föremål för närmare granskning inom ramen för sittande utredningar?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Interpellation ang. snatterier

Herr LUNDSTRÖM (fp) fick ånyo ordet och yttrade:

Herr talman! Ökningen av de grövre våldsbrotten under senare år utgör ett så allvarligt rättssäkerhetsproblem, att det av naturliga skäl ägnats största uppmärksamhet i den offentliga debatten. Mindre uppmärksamhet har ökningen av de små förmögenhetsbrotten väckt. Småstölder och snatterier rapporteras i sådan omfattning, att polisens resurser ofta blir mycket hårt ansträngda.

En speciell typ av dylika förseelser är en direkt följd av utvecklingen med kedjor av varuhus och dessa affärers moderna och lättåtkomliga exposition av begärliga varor. Varuhustillgreppen uppvisar en vid variation beträffande såväl de skyldigas ålder som förseelsens omfång, från tonåringar till folkpensionärer, från den i pressen nyligen omskrivna förbjudna frukten i form av ett äpple till mannen som promenerade ut ur varuhuset iförd en stulen överrock, där prislappen alltjämt hängde kvar på ryggen. Till polismyndigheten anmäldes under 1965 3 854 sådana butikstillgrepp. Antalet tillgrepp är avsevärt större, beroende på att endast en del av brotten blir polisanmälda. AB Butikskontroll, ett privat företag, redovisade 1965 8 504 ingripanden mot varuhustjuvar m. fl. År 1966 var antalet ingripanden 10 093; hur många av dessa som polisanmäls är ännu ej statistiskt klart. De kostnader, som samhället årligen måste lägga ned på polis och domstol för dessa brott, måste uppgå till mycket stora belopp. Alla skäl, sociala som ekonomiska, torde föreligga att närmare undersöka vad som kan göras för att åtminstone i någon mån komma till rätta med problemet.

Frågan berör både affärsföretagen och samhället. Visserligen håller sig företagen med kontrollanter, som skall vaka över varorna. Men bevakningens biverkan, att också avhålla den even-

tuellt frestade från brott, är tydligen icke så stor som önskvärt är. Man kunde t. ex. tänka sig att varuhuskontrollanten, då denne befinner sig vid kassan, när kunden betalar, kunde påminna om betalning även för paket i fickan eller i handväskan. Skedde detta, skulle sannolikt ett stort antal brott förbli ofullbordade och polis och domstolar besparas några tusen bagatellmål.

Från samhällets sida borde i första hand rekommendationer ges för varuhusens egen bevakning av varorna. Det kan tänkas i fråga om varornas exposition, särskilt när det gäller de begärligaste, men också genom en effektiv och för kunden helt öppen bevakning. På sina håll i utlandet ser man TV-kamerorna oavbrutet svepa över lokalen, och varje kund är därigenom och genom tydliga anslag vid entréerna medveten om en ständig och noggrann övervakning av varorna.

Vad rättsväsendet beträffar kan man f. ö. ifrågasätta dels huruvida vilken struntsak som helst skall behöva bli föremål för domstolsprövning, när förseelsen erkänns, dels om inte sådana bagatellmål skulle kunna handläggas enklare vid polis- och åklagarutredning. I varje fall synes den besparingen kunna göras, att småtillgrepp för några få kronors värde handläggs utan nämnd vid domstol, om målet är sådant att annan påföljd än böter ej bör ifrågasättas. Rättssäkerheten torde kunna uthärda en sådan förenkling.

I en interpellation tidigare denna dag (en kopia fogas här som bilaga) har jag riktat vissa frågor till justitieministern rörande behandlingen av brott mot trafikbestämmelserna. Därvid har berörts möjligheten att på olika sätt förenkla förfarandet vid trafikmål. Vad i detta hänseende anförts, borde i tillämpliga delar kunna övervägas även för andra bagatellförseelser än vissa trafikförseelser, t. ex. för snatterier och småstölder från varuhuset, enkla checkbedrägerier o. d. En inventering och justering av strafflatituder-

na så att förenklingar av bagatellmålsförfarandet till fullo kan utnyttjas, bör också ingå som ett led i reformarbetet.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att vidtaga några åtgärder varigenom problemen rörande kundsnatterier och småstöder från varuhus o. d. göres till föremål för utredning, syftande *dels* till att överväga rekommendationer för varuhus att under affärstid upprätta effektiv och synlig övervakning av exponerade varor, *dels* också till att utreda möjligheterna till ett så långt som möjligt förenklat förfarande vid polisutredning och bestraffning, i synnerhet vid erkända bagatellmål av nyssnämnda slag?

Även denna hemställan bifölles.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 707, av herr *Pettersson, Georg, m. fl.*, angående vissa ändringar i kammarens ordningsstadga;

nr 708, av herr *Brundin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 30, med förslag om kapitaltillskott till Uddevallavarvet aktiebolag;

Interpellation ang. snatterier

nr 709, av herr *Stefanson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 30, med förslag om kapitaltillskott till Uddevallavarvet aktiebolag;

nr 710, av herr *Sundin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 30, med förslag om kapitaltillskott till Uddevallavarvet aktiebolag;

nr 711, av herrar *Brundin* och *Strandberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31, med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623); samt

nr 712, av herr *Sundin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31, med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623).

På framställning av herr talmannen beslöts att den i dag bordlagda motionen nr 707 skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 21.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.07.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 1 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 21 nästlidne februari.

Föredrogos och hänvisades motionerna nr 708—710 till statsutskottet samt motionerna nr 711 och 712 till bevillningsutskottet.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motioner om ändrad ordning för väckande av motioner;

nr 15, i anledning av motioner angående riksdagsledamöternas möjligheter att vinna tillträde till utskottens sammanträden; och

nr 16, i anledning av motion om möjlighet för statsråd att deltaga i sammanträden med riksdagens utskott.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om offentliga förhör i riksdagens utskott

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motioner om offentliga förhör i riksdagens utskott.

I de likalydande motionerna nr 186 i första kammaren av herrar *Ahlmark* och *Fälldin* samt nr 243 i andra kammaren av herr *Ullsten* och herr *Gustavsson* i Alvesta hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om sådana åtgärder, att den nu arbetande grundlagberedningen komme att utreda förutsättningarna för regler

om rätt till offentliga utskottsfröhr (»hearings») i riksdagen.

Samma önskemål hade även framförts i motionen nr 476 i andra kammaren av herr *Krönmark*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna

1) I: 186 och II: 243; samt

2) II: 476, i vad den icke behandlats i utskottets utlåtande nr 16,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **AHLMARK** (fp):

Herr talman! Det är i varje demokrati viktigt att vara beredd att se över parlamentets arbetsformer. Gör man inte det, så riskerar man att otidsenliga principer bevaras alltför länge och att angelägna reformer skjuts upp till en oviss framtid.

Jag tror att den ständiga slutenheten vid den svenska riksdagens utskottssammanträden *kan* vara en sådan princip som börjar bli förlegad och att *rätt* till offentliga utskottssammanträden *kan* visa sig vara en reform med betydande positiva värden. Det innebär *inte* att jag tror att utskottssammanträdena som regel bör vara öppna — tvärtom kommer säkert alltid det övervägande antalet överläggningar att ske innanför stängda dörrar. Det betyder därför inte heller att de nuvarande möjligheterna att få information av mer konfidentiell natur skulle beskäras — utfrågningar vid slutna sammanträden blir självfallet också i framtiden en del av utskottets arbete. Vidare tror jag inte alls att rätten till offentliga utfrågningar är problemfri — tvärtom tar vår motion upp flera svårigheter som måste belysas och lösas innan man kan ta ställning till en

Om offentliga förhör i riksdagens utskott

eventuell reform i den här riktningen. Och vi kräver slutligen inte på något sätt att riksdagen nu skall ha en bestämd mening i saken — men däremot uppdra till regeringen att låta grundlagberedningen se över frågan i samband med den stora författningsrevisionen.

Däremot tror vi som står bakom motion I: 186 och II: 243 att möjligheten till offentliga s. k. hearings av amerikansk eller annan modell skulle kunna stärka utskottens och riksdagens ställning i framtiden. För några av de stora konstitutionella frågorna är ju: Hur skall riksdagsmännen kunna effektivt kontrollera regeringens arbete? Hur skall man kunna få insyn i statsförvaltningens uppgifter och svårigheter? Hur skall man kunna få ytterligare belyst de fria organisationernas och vissa enskildas synpunkter på regeringsförslagen? Och framför allt: Hur skall det man finner i det arbetet snabbt föras ut till allmänheten och berika den offentliga debatten?

Jag tror inte ett ögonblick att offentliga utskottsfröför — jag är ledsen att det inte finns något bättre svenskt ord för engelskans »hearing» — är någon patentrösnöning som klarar alla problem. Men jag tror att det skulle vara ett komplement till andra kontrollvägar och därmed öka riksdagens handlingsmöjligheter.

Låt mig ta ett exempel ur den politiska verkligheten i Sverige i dag för att skissartat visa hur det skulle kunna fungera.

Om någon månad skall riksdagen börja behandla en proposition om inrättandet av en statlig investeringsbank. Det är en mycket viktig fråga med stora konsekvenser för framtiden. Man kan tänka sig att det utskott, till vilket propositionen remitteras, säger sig att ett antal offentliga utfrågningar vore ett utmärkt medel att höja intresset för riksdagens behandling av förslaget och därmed för den ekonomiska debatten i stort.

Man skulle t. ex. kunna inkalla det ansvariga statsrådet för att ge honom tillfälle att besvara kompletterande frågor om hur banken är tänkt att arbeta, hur den skall konkurrera med andra kreditinstitut, hur räntabilitetsbedömningarna skall göras, var regeringens inflytande kommer in i bankens verksamhet, hur och när idén till banken föddes, på vilket sätt affärsbankerna misslyckats med delar av sin kreditgivning, hur mycket av AP-fonderna som skall slussas vidare till näringslivet via banken, o. s. v. Man skulle sedan på liknande sätt kunna be ledande företrädare för affärsbankerna och näringslivet att infinna sig för att precisera sin syn på hur kapitalmarknaden bör fungera i framtiden.

Man ger alltså riksdagsmännen från både oppositionen och regeringspartiet i det här utskottet chansen att ta upp oklarheter i propositionen, motionerna och remissyttrandena och kan tvinga fram argument och fakta bakom vissa mera lösa påståenden — och kanske ibland finna att sådana fakta saknas. Och allt detta skulle ske i en sådan utfrågningsform inför offentligheten där det är mycket svårare än i t. ex. en vanlig riksdagsdebatt att slingra sig undan en besvärlig fråga eller med debattgrepp täcka över luckor i resonemanget. Offentliga utskottsfröför som komplement till utskottets vanliga slutna överläggningar skulle alltså i det här fallet kunna få den effekten att debatten om den statliga investeringsbanken fördjupades och att vissa problem blev mycket bättre belysta.

Det är därför ledsamt att konstitutionsutskottet i sin extremt korta motivering inte tror att sådana här utfrågningar skulle kunna vara till fördel för riksdagens arbete. Det borde ju i stället finnas anledning att låta grundlagberedningen pröva förslaget och se hur man kan klara svårigheterna. Det vill inte konstitutionsutskottet i år — men, herr talman, jag skulle tro att utskottet kanske redan nästa år kommer

Ang. måltidsraster vid arbetsplenum i riksdagen

att ges chansen att ompröva sin nuvarande negativa hållning.

Häri instämde herr *Fälldin* (cp).

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av motioner om särskilda åtgärder för tillkännagivande av yrkanden som framställs först under överläggning i kammare;

nr 19, i anledning av motion angående besvarandet av interpellationer; och

nr 20, i anledning av motion om intagande i riksdagsstadgan av föreskrifter om anförandenas längd i frågedebatter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. måltidsraster vid arbetsplenum i riksdagen

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av motioner angående måltidsraster vid arbetsplenum i riksdagen.

Till gemensam behandling hade konstitutionsutskottet förehaft:

1) de likalydande motionerna nr 261 i första kammaren av herrar *Hjorth* och *Paul Jansson*, samt nr 336 i andra kammaren av fru *Thunvall* och herr *Lundmark*, vari hemställdes, att riksdagen måtte uppdraga till talmanskonferensen att utreda frågan om lunchrast vid arbetsplenum; ävensom

2) motionen nr 473 i första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Ernulf*, vari anhållits, att i riksdagsstadgan måtte intagas regler om lunch-

och middagsraster under arbetsplena i kamrarna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna

1) I: 261 och II: 336; samt

2) I: 473

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av fru *Seegerstedt Wiberg* och fru *Thunvall*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Ofta framhålls det i denna kammare, att vi lever i förändringens värld och tid. Vi får inte tveka att fatta beslut som på ett ganska avgörande sätt ingriper i människornas vanor och bruk. Vi gör det efter större eller längre debatter även om vi understundom är medvetna om att det är nödvändigt att inte debattera för mycket. En alltför yvig debatt skulle i stället för att stimulera kunna ta död på det politiska intresset.

Men när vi kommer till våra egna vardagsvanor, från debatterna om de stora förändringarna, herr talman, då blir svårigheterna att åstadkomma ändringar minst sagt påfallande. År 1933 försökte några ledamöter att få infört en ordning som skulle medföra en lunchpaus i riksdagen, eftersom man på andra håll hade genomfört denna reform. Ingen förvånas väl över att det första försöket misslyckades. Men kanske hade man väntat sig, att då en representant för högern, och ingalunda någon av de mera radikala inom detta parti, nämligen herr Nils Herlitz, år 1943 talade för införande av en lunchpaus, förslaget skulle vinna ett visst gehör. Herr Herlitz sade att han hade tyckt sig observera, att »den gällande ordningen var hinderlig för kamrarnas arbete och att det skadade riksdagens anseende» att man höll fast vid »arbetsvanor, som helt visst i äldre tid

Ang. måltidsraster vid arbetsplenum i riksdagen

voro lämpliga, men som numera avsevärt förringa riksdagsarbetets effektivitet».

Konstitutionsutskottet avskog denna djärva begäran, men beslöt samtidigt att en översyn skulle företagas av riksdagens arbetsformer. Tillkallade sakkunniga hade tydligen en viss sympati för förslaget och hade allvarliga överläggningar i ämnet med talmännen. Men under överläggningarna framkom att gemensamma lunchraster — om än vid olika tider för de båda kamrarna — »ingav starka betänkligheter» och detta trots att de sakkunniga fann att en lunchrast skulle innebära »en beaktansvärd rationaliseringsåtgärd».

År 1946 lade de sakkunniga fram ett förslag om arbetsformerna, som var så djärvt att om den ändringen infördes skulle automatiskt en lunchpaus följa. Givetvis förstår man hur det gick med det förslaget. År 1948, när ett särskilt utskott tog ställning till riksdagens arbetsformer, förbigick man också förslaget med en talande tystnad.

Författningsutredningen, som hade många djärva uppslag, hyste också sympatier för tanken på en lunchpaus men fann att det praktiska genomförandet vållade svårigheter.

Ingen förvånas väl efter denna hastiga återblick över att konstitutionsutskottet nu tvekar. Utskottet säger, att oavsett vilken åsikt man kan ha i själva sakfrågan, finner utskottet att då en ändring av kammarsystemet kan komma att genomföras om några få år bör inte nu en sådan ändring som motionärerna förordar införas. Man får nästan det intrycket, att utskottets majoritet fruktar för att om man tillmötesgår kraven i motionerna om en lunchpaus — för att inte tala om den motion som har på sitt program barservering — skulle kanske hela författningsreformen komma i farozonen.

För att inte vålla ett alltför stort ralbalder har vi skamsna motionärer i utskottet nöjt oss med blanka reservationer, väl medvetna om att våra för-

slag ännu inte kan vinna gehör och att tiden inte är mogen. Vi får trösta oss med att motionerna avslås tidigt på dagen och hoppas att vårt förslag inte kommer att verka störande, när en eventuell TV-kamera sveper över tomta bänkar, medan ledamöterna om en stund sysslar med det som andra brukar kalla »intagande av lunch».

Herr **HJORTH** (s):

Herr talman! I min enfald trodde jag att denna lilla praktiska fråga om arbetsordningen för kamrarnas sammanträden skulle vara tämligen enkel att lösa. Nu säger i stället det mäktiga konstitutionsutskottet i sitt utlåtande, att den tillhör de vanskligaste frågorna. Man hängiver sig i övrigt inte åt något direkt tyckande på de få raderna, utan vill invänta författningsreformen. Det är klart att det går att vänta några år till. Frågan aktualiserades första gången år 1930, och det kunde ju vara ett värdigt 40-årsjubileum att 1970 besluta i den av motionärerna önskade riktningen.

Av reciten framgår också att professor Herlitz i sin motion år 1943, som fru Segerstedt Wiberg redan erinrat om, ansåg det vara »till men för riksdagens anseende, att den bibehåller arbetsvanor, som helt visst i äldre tid voro lämpliga, men som numera avsevärt förringa riksdagsarbetets effektivitet». Hans uppfattning har stått sig genom åren och ytterligare markerats av den nyhetsbevakning av riksdagsarbetet som numera sker i massmedia.

Jag tillät mig kritisera kritiken mot frånvarofrekvensen i kamrarna i årets remissdebatt och ansåg den vara betydligt överdriven. Samtidigt framhöll jag dock, att riksdagen genom införande av lunchuppehåll kunde bidra till en ökad närvaro under vanlig lunchtid. Av utskottsutlåtandet framgår att ett avbrott för lunch anses medföra stora praktiska svårigheter. Dessa svårigheter kan väl inte vara värre än i

Ang. vissa ändringar i kammarens ordningsstadga

fråga om middagsuppehållet och några direkta svårigheter har detta, efter vad jag kan förstå, inte erbjudit.

Jag har svårt att förstå att det varken nu eller tidigare funnits någon mera allmän vilja att försöka lösa den här frågan. Tänk om vid kommunala sammanträden eller vid olika slag av konferenser och debatter ledamöterna och mötesdeltagarna skulle gå ut och äta lunch, medan den stackars talarren skulle fortsätta sitt anförande inför tomma bänkar. Det vore otänkbart, men här i riksdagen, där för landet viktiga lag- och anslagsfrågor avhandlas, anses det vara på sin plats med en sådan ordning. Det är naturligtvis orimligt att ledamöterna hela dagen, från klockan 10.00 till 17.00, troget skall sitta och lyssna i bänkarna. Dels blir det tröttsamt och dels är det nödvändigt med litet mat ibland. Men att mitt under pågående arbete slå sig ner vid lunchborden i riksdagsrestaurangen och troget invänta beställning, servering och slutligen betalning, är i mitt tycke nonchalant mot riksdagsarbetet som sådant. Det borde kunna ordnas på ett bättre, snabbare och mindre stölande sätt.

Våra motioner, I: 261 och II: 336, är integrerade med motionerna I: 340 och II: 428, där vi föreslår utredning om införande av barservering i riksdagsrestaurangen. Enligt vad jag från säker källa erfarit har bankoutskottet avslagit motionen i fråga, vilket tyder på att någon reformering av riksdagens arbetsformer inte är att emotse vid denna riksdag. Annars skulle en självservering kunna förkorta lunchrasten, vilket ju vore ett framsteg. Det bästa vore en kombination av de båda förslagen, men motståndet är märkligt nog ganska kompakt.

De rådande förhållandena torde nog i alla fall ganska snart tvinga fram en lösning i endera riktningen. Med litet god vilja kunde kanske båda kamrarna och även utskotten under hand komma överens om skilda mattider.

Men det är kanske, herr talman, ett önsketänkande.

I detta anförande instämde herr *Jansson, Paul*, (s).

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Riksdagens arbetstider har varit föremål för stor uppmärksamhet under år som gått. Jag kan också nämna att i den grundlagberedning som nu arbetar har man också uppfattat frågan om riksdagens arbetstider som ett problem. Att inför det som man nu hoppas förestår företa några ändringar, har utskottet ansett vara att föregripa grundlagberedningens arbete. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Ang. vissa ändringar i kammarens ordningsstadga

Föredrogs den av herr *Pettersson, Georg*, m. fl. väckta motionen, nr 707, angående vissa ändringar i kammarens ordningsstadga.

I denna motion hade hemställts, att kammaren måtte besluta de ändringar i sin ordningsstadga, vartill förslag framlagts i bilagor till konstitutionsutskottets utlåtanden nr 14, nr 18 och nr 20 vid innevarande riksdag.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag hemställer, att denna motion måtte tas upp till avgörande vid detta plenum utan att först remitteras till utskott. Om kammaren bifaller detta, hemställer jag om bifall till det yrkande som motionen innehåller.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, anförde herr talmannen, att med anledning av herr *Georg Pet-*

terssons yrkande propositioner komme att framställas först beträffande frågan om ärendet nu skulle företagas till avgörande samt därefter, om kammaren ville behandla ärendet vid detta sammanträde i sakfrågan.

På gjord proposition beslöt kammaren, att frågan nu skulle upptagas till behandling.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad i motionen hemställdes.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1967/68 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21

Anslag till lokala polisorganisationen

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 456,2 miljoner kronor, därav 105 miljoner kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlén m. fl.* (I: 206) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 265), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att rikspolisstyrelsen måtte få i uppdrag att uppgöra en treårsplan för personalupprustning av polisen och att förslag på grundval av denna plan måtte föreläggas nästa års riksdag;

Anslag till lokala polisorganisationen

b) anvisa medel för inrättande av 50 polistjänster utöver vad som föreslagits av Kungl. Maj:t att fördelas mellan trafiksektionerna, övervakningssektionerna och utredningssektionerna i Stockholm, Göteborg och Malmö och i anledning därav till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1,3 miljon kronor förhöjt förslagsanslag av 457,5 miljoner kronor, varav 105 miljoner kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hübinette m. fl.* (I: 282) och den andra inom andra kammaren av herr *Wennerfors m. fl.* (II: 371);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 402) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 504), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, föreslagits att riksdagen skulle besluta att till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 460,2 miljoner kronor, varav 90 miljoner kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 206 och II: 265 samt I: 402 och II: 504, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 456 200 000 kronor, varav 105 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 206 och II: 265, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 282 och II: 371 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Anslag till lokala polisorganisationen

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Kaijser, Ottosson, Per Jacobsson, Edström, Strandberg, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Bohman, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 206 och II: 265 samt I: 402 och II: 504, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 458 800 000 kronor, varav 105 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) av herrar *Kaijser, Ottosson, Per Jacobsson, Edström, Strandberg, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Bohman, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 206 och II: 265, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att rikspolisstyrelsen måtte få i uppdrag att uppgöra en treårsplan för personalupprustning av polisen och att förslag på grundval av denna plan måtte föreläggas nästa års riksdag.

Herr talmannen yttrade, att överläggningen vid denna punkt jämväl finge omfatta punkten 22 i utlåtandet. Eventuella yrkanden i anledning av sistnämnda punkt skulle dock, fortsatte herr talmannen, framställas först efter det jämväl denna punkt föredragits.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Vid denna punkt finns fogade två reservationer. Den ena avser en personalökning och den andra

planeringen av personalökningen på lång sikt.

I den första reservationen begär man en ökning av antalet polistjänster med 100 och därtill en ökning av biträdespersonalen med 25 utöver den ökning departementschefen begär. Han begär sammanlagt 250 tjänster, varav 197 egentliga polismannatjänster. Det kan förefalla ganska mycket, men svarar endast mot arbetstidsförkortningen under ett halvt år. För helt år beräknas arbetstidsförkortningen svara mot 390 tjänster. Departementschefens förslag innebär sålunda i själva verket inte någon reell ökning.

Man kan på olika sätt få en uppfattning om hur den av departementschefen begärda ökningen står i relation till behovet. 1965—1966 fullgjordes inom polisverket cirka 2 miljoner övertidstimmar. Bara det svarar mot ungefär 1 000 tjänster och kostade ungefär 25 miljoner kronor. Den lokala polisorganisationen har begärt en ökning av antalet tjänster med 2 864. Länsstyrelserna reducerade det antalet till 2 785. Rikspolisstyrelsen föreslog 969, därav 708 egentliga polismannatjänster. Departementschefen har, som redan sagts föreslagit 250, därav 197 egentliga polismannatjänster.

För dem som har att svara för ordningen och för medborgarnas trygghet, för trafikövervakningen och för utredningar av brott måste det vara föga stimulerande att se sina önskemål tillgodosedda i så ringa utsträckning — inte ens en tiondel av vad de lokala myndigheterna begärt har bifallits.

Departementschefen gör i propositionen inte någon lokal fördelning av tjänsterna. Han anser att Kungl. Maj:t bör få bestämma var de nya tjänsterna skall placeras. Vi tycker det är riktigt. Vi menar att så skall ske även med de ytterligare tjänster som vi föreslår inrättade, varvid vi naturligtvis räknar med att de bör placeras där behovet är störst.

Jag vill anföra ytterligare några siff-

ror. I Stockholm har man begärt 398 nya tjänster. Rikspolisstyrelsen föreslog 184, varav 169 egentliga polismannatjänster. I Göteborg begärde man 223 nya tjänster. Rikspolisstyrelsen föreslog 123, varav 66 egentliga polismannatjänster. I Malmö begärde man 99 nya tjänster. Rikspolisstyrelsen tillstyrkte 43, varav 30 egentliga polismannatjänster. I landet i övrigt har man begärt sammanlagt 2 144 nya tjänster. Länsstyrelserna tillstyrkte 2 065. Rikspolisstyrelsen begärde 619, varav 443 egentliga polismannatjänster.

Allt detta belyser hur kraftigt redan rikspolisstyrelsen beskar vad som lokalt hade begärts. Mot dessa siffror verkar ju departementschefens ökning närmast ynkelig: 60 för övervakningsverksamhet, 17 för skyddsverksamhet, 40 för trafikövervakning, 60 för utredningsverksamhet och 20 för vikariats- och förstärkningsverksamhet över hela landet.

Det är klart att vissa rationaliseringar har gjorts och att viss utrustning medfört, att man på skilda områden har kunnat minska behovet av personal. En sådan anordning är ju den helikopterutrustning som har begärts. Såvitt jag kan förstå är det dock i alla fall bara en del av vad rikspolisstyrelsen har önskat som har föreslagits i statsverkspropositionen.

TV-övervakning av vissa trafikleder kan reducera behovet av polispersonal där. Utskottsavdelningen har haft tillfälle att studera TV-övervakningen på centralstationen, och vi förstår att en sådan övervakning i hög grad kan minska personalbehovet på denna plats.

I vår motion framhålles också att arbetskraften bör utnyttjas så rationellt som möjligt och att polisens arbetskraft — det gäller naturligtvis alldeles särskilt dess kvalificerade arbetskraft — bör inriktas på väsentliga frågor. Vi har ett intryck av att en del av arbetstiden för närvarande åtgår till utredning av bagatellbrott, där tidsåtgång-

Anslag till lokala polisorganisationen
en för utredningen inte står i proportion till det som tillgripits eller skadats. Man bör enligt vår mening syfta till att polisen får möjligheter att förenkla utredningsförfarandet i vissa fall.

Alla sådana åtgärder räcker emellertid inte i nuvarande läge. Brottslighetens utveckling visar enligt propositionen inte samma stegringstendens under de allra senaste åren som tidigare. Det är ju möjligt att så är fallet, om man ser över hela landet, men det tycks inte gälla i Stockholm. Om man ser på siffrorna i propositionen, finner man att inte heller uppklaringsprocenten visar någon som helst förbättring. Jag har fullt klart för mig, att siffrorna rörande uppklaringsprocenten bör tolkas med försiktighet, men kan man följa dem år efter år, borde man ju kunna dra vissa slutsatser. Av de siffror som lämnas i statsverkspropositionen kan man inte utläsa någon trend, som visar en förbättring.

Herr talman! Det är tre omständigheter som är aktuella nu och som för mig är av den största betydelse vid bedömandet av denna fråga. En av dem är brottslighetens utveckling. Den belyses inte enbart av de siffror som jag nyss har antytt. Den framgår även — och kanske än mer — av de kriminella elementens ändrade attityd gentemot polismakten. På den senaste tiden har det skett flera polismord, vilka har upprört oss alla, men även om det inte går så långt som till mord, är polismiss-handel inte någon ovanlighet. Allt detta gör att man måste sätta in mycket större polisstyrkor än tidigare för att komma till rätta med problemen. Hänsynslösheten gentemot polisen har omvittnats inför utskottsavdelningen av rikspolischefen och polismästaren i Stockholm liksom även av representanter för den lokala polisorganisationen i huvudstaden.

Jag har i min hand en promemoria från polismästaren i Stockholm från november månad förra året. Den bely-

Anslag till lokala polisorganisationen

ser förhållandena i huvudstaden. Det skulle egentligen vara av intresse att läsa in en del av den i kammarens protokoll. Jag skall dock inte göra det. Promemorian belyser de bekymmer som den har som skall svara för ordningen och den personliga tryggheten i huvudstaden. Utskottsavdelningen, som har försökt skaffa sig en så god information som möjligt, har med stor uppskattning studerat det intensiva arbete som utförs av polispersonalen i Stockholm och har tagit del av de positiva resultat som har nåtts. Man vet emellertid, att om man lyckas sanera ett område och kan komma åt träsket inom rivningsfastigheter i en del av staden, flyttar klientelet till ett annat område, på vilket saneringsarbetet då måste riktas. Inslaget av utlänningar, inte sällan bestående av varandra bekämpande element komma från olika partier inom det egna landet med starka motståndningar, är ett problem som ökar.

Jag vill också erinra om de förhållanden som har gällt vissa utländska ambassader. Bara den ökade bevakning som har krävts vid den amerikanska ambassaden har inneburit en betydande personalåtgång under avsevärd tid.

Jag är övertygad om att alla inom utskottsavdelningen innerst inne skulle vilja ge polisen bättre personella resurser för att fullfölja sitt arbete. Jag kan förstå att det statsekonomiska läget har varit av betydelse vid avdelningens överväganden. Vi tror emellertid att det här är ett område där det finns anledning att satsa ytterligare utöver vad som föreslås i statsverkspropositionen.

Den andra aktuella omständigheten, som jag skulle vilja beröra bara med några ord, är narkotikaproblemet. Vi kommer tillbaka till det senare i år. Att polisens uppspårande verksamhet inom det området har den allra största betydelse vet vi alla, liksom också att man på den senaste tiden lyckats vinna vissa positiva resultat genom avslöjande av importörer och leverantörer. Jag föreställer mig att vi, som sagt,

kommer tillbaka till den här frågan i andra sammanhang. Vi får väl också höra något om den i morgon vid den informationskonferens som är anordnad här i riksdagshuset.

Den tredje omständigheten slutligen är omläggningen till högertrafik i höst. Vi vet av erfarenheter både härifrån landet och utifrån att en ökad övervakning av trafiken ger lägre olycksfallsfrekvens. Det är angeläget att kunna öka insatserna av trafikövervakare i samband med omläggningen till högertrafik. Jag vill erinra om att man tror att den farligaste tiden kommer först när högertrafiken pågått någon tid. I början är förarna skärpta. Senare kanske uppmärksamheten slappnar, så att en förare kanske omedvetet faller in i den rutinmässiga vänstertrafik som han tillämpat tidigare. Det behövs alltså flera övervakare under den tiden, således inte bara i samband med själva omläggningen utan även en viss tid framåt.

I den andra reservationen vid den här punkten begärs en fast planering av personalökningen under de närmaste åren. Jag vet att rikspolisstyrelsen kommer med en sådan planering. För året 1968/69 skulle man begära 620 tjänster, för året 1969/70 660, 1970/71 680 och 1971/72 725 tjänster. Här föreligger sålunda en viss plan, men om den planeringen behandlas i statsverkspropositionen på samma sätt som de nuvarande äskandena av nya tjänster har behandlats, då har dessa siffror inte så stor betydelse. Det vore därför av intresse att till nästa år få ett av departementschefen uppgjort förslag till personalplanering under de närmaste åren.

Detta var, herr talman, de två reservationerna vid punkten 21. I punkten 22, som herr talmannen meddelat att vi kan diskutera redan i detta sammanhang, gäller det ett ökat anslag till omkostnader för den lokala polisorganisationen, vilket skulle betingas av ett bifall till det förslag som framställts i

reservationen a vid punkten 22. Jag ber att få yrka bifall till reservationerna vid punkten 21.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Det finns många reservationer fogade till detta utskottsutlåtande, men jag skall endast uppta tiden med att något beröra punkten 21, som gäller antalet nya polistjänster. Helt naturligt har jag inget att invända mot vad herr Kaijser nyss har uttalat, men detta är ju en så viktig och betydelsefull fråga att det kanske kan vara berättigat att anföra några ytterligare synpunkter.

Det har redan vid många tidigare tillfällen vid årets riksdag talats om polisens ställning. Det finns en stark opinion för att denna yrkesgrupp, som har att svara för ordningens upprätthållande, behöver en starkare ställning, ett bättre skydd och större rättigheter att skydda sig själv, så att den lättare och med större kraft kan hävda sig och tillvarata samhällets intressen mot krigsutrustade, råa, hänsynslösa och desperata gangstertyper.

När vi nu på nytt har tillfälle att diskutera polisen och därtill hörande frågor gör vi detta mot en ännu mörkare bakgrund än tidigare. Jag åsyftar helt naturligt de nyligen inträffade polismorden, polisöverfallen och den stora stölldligans härjningar.

Till denna mörka bakgrund hör även de demonstrationer som förekommit speciellt mot en stormakt, Förenta staterna, något som också herr Kaijser har berört. Man har bränt och på olika sätt vanhedrat denna stormakts flagga, och en person har slagit sönder glasrutor för 50 000 kronor på den amerikanska ambassaden. Detta är företeelser som rent politiskt avsevärt bidrar till att förstöra vårt anseende och som skadar de svenska intressena i USA. Även mot sådana händelser måste ordningsmakten vara rustad att med kraft ingripa.

Det är enligt min mening i dag lät-

Anslag till lokala polisorganisationen
tare än någonsin att hävda uppfattningen att resurserna att ingripa mot brottslingarna, fienden i vårt eget land, behöver förstärkas. Det behövs en kraftigare förstärkning på detta område än vad regeringen och utskottsmajoriteten föreslår.

Utskottets uttalande att den totala ökningen av brottsligheten under 1966 inte varit lika markant som tidigare under 1960-talet får man säkerligen liksom den bakomliggande statistiken betrakta med stor försiktighet. Det finns helt säkert en betydande dold brottslighet, som inte blir känd därför att uppklaringsprocenten är så låg. Vad som är verkligt oroande är förhållandet att uppklaringsprocenten är sjunkande samtidigt som brottens antal ökar. Stockholmspolisen hade den 1 september 1966 en arbetsbalans på 13 000 brott, vilket talar sitt tydliga språk.

Det verkligt allvarliga i brottsutvecklingen är enligt min mening, såsom jag redan framhållit, inte bara brottens antal och frekvensen av de grova våldsbrotten, utan det är att polisen inte kan hålla takten med brottsligheten. Samtidigt som brottens antal ökat allvarligt under de senaste tio åren har alltså uppklaringsprocenten sjunkit, och den är när det gäller egendomsbrotten mycket låg, framför allt i Stockholm.

Det råder i år, liksom förra året, inte fullständig enighet om hur stora anslag som skall ställas till polisens förfogande. När dessa anslag förra året diskuterades uttalade jag att högerpartiet inte brukar lägga fram förslag som leder till direkt ökade statsutgifter när dessa är så stora som de nu är och när det statsfinansiella läget är så allvarligt. Bortsett från vårt yrkande om försvarsanslagen är vårt förslag om 200 nya polistjänster i år det enda yrkande i våra partimotioner som leder till direkt utgiftsökning. Detta bör dock säga en del om vilken betydelse vi tillmäter en förstärkning av polisen.

Anslag till lokala polisorganisationen

Nu har utskottsreservanterna träffat en kompromiss som innebär att medan vi föreslog sammanlagt 200 tjänster utöver regeringens förslag så omfattar reservationen bara 100 polistjänster och 25 kontorstjänster. Men så mycket mer kan man då tycka att utskottet kunde ha blivit enigt om detta förslag.

Säkert kan det frågas: Vad betyder 100 eller 200 ytterligare tjänster, då polisdistrikten och länsstyrelserna begärde nära 3 000 och rikspolisstyrelsen 969 nya tjänster? Ja, det kan vara riktigt att reservanternas förslag inte betyder så mycket i det stora sammanhanget. Men i förhållande till regeringens och utskottsmajoritetens förslag om 250 nya tjänster är det ändå en förbättring. Och de partier som står bakom reservationen har därmed visat sitt stora intresse för ökning av antalet polistjänster och en bättre ordning än det nu är i vårt samhälle.

När det ändå har hänt så mycket sedan vi sist diskuterade antalet polistjänster, måste man vara förvånad över att inte enighet har kunnat uppnås omkring motionärernas och reservanternas mycket måttliga krav.

Jag har redan framhållit att det verkligen allvarliga med brottsligheten är den låga uppklaringsprocenten och att denna är i sjunkande. Jag vill också nu ha sagt vad jag uttalat vid tidigare tillfällen, att just den omständigheten att egendomsbrotten och mindre allvarliga brott inte kan klaras upp föder nya brott och nya brottslingar rent automatiskt. Det har, som en tidning skrev för någon vecka sedan, på senare tid varit en god marknad för brottslingarna.

Men därmed har jag inte riktat och vill inte på minsta sätt rikta någon kritik mot polisen, som sammanlagt fått finna sig i en övertidstjänstgöring under 1966 på 2 miljoner timmar, såsom här redan har nämnts. Detta övertidsarbete svarar mot 1 000 tjänster. Vilken annan yrkesgrupp får arbeta på övertid i sådan utsträckning?

Om det skall fortsätta som nu och ordningsmakten i landet inte får det tillskott på personal som den behöver — så länge rikspolischefen och rikspolisstyrelsen vill ha 969 nya tjänster men regeringen och utskottsmajoriteten bara föreslår 250, vilket inte helt och fullt svarar mot den förkortade arbetstiden, och så länge riksdagen bifaller utskottsmajoritetens förslag — måste ansvaret för den låga uppklaringsprocenten läggas på regering och riksdag, som inte varit beredda att ställa tillräckligt med arbetskraft till förfogande för den uppgift som det här gäller att klara av.

Vad som på ett alldeles särskilt sätt har upprört sinnena under de senaste månaderna är Handen-morden och den stora stöldligans härjningar. Att en psykiskt sjuk människa, som sparat ur och blivit en rå och hänsynslös gangstertyp, kan skjuta ihjäl en eller flera människor när han blir desperat är kanske någonting som det inte går att hindra. Men i vårt välordnade samhälle är det någonting fullständigt oförklarligt, att denna stöldliga har kunnat operera under två års tid med uppsamlingslokaler i olika delar av landet. Vad stöldligans grosshandelsrörelse har omsatt blir troligen aldrig helt klarlagt. Det varulager ligan samlat ihop, och som polisen har svårt att finna lokaler till, har enligt uppgifter i tidningarna ett värde av 1 miljon kronor. Den hade för avsikt att med stulna bildelar och stulna verktyg starta bilverkstad och börja sälja av stöldgodset, även på export, och främst då stulna vapen.

Ingen behöver undra på att människor överallt ute i landet frågar hur detta kunnat inträffa. Här ser vi enligt min mening följderna av den låga uppklaringsprocenten. Hade polisen varit bättre bemannad och haft mera tid att arbeta med att klara ut egendomsbrotten, de många och stora stölderna, hade med stor sannolikhet Handenligan blivit spräng långt tidigare och det stora morddramat i detta fall aldrig

inträffat. När till varje pris polisens möjligheter till den förstärkning den behöver skall bromsas, anser jag att en betydande del av ansvaret skall läggas på regering och riksdag för händelser av detta slag som inträffar.

Till sist, herr talman, en annan sak. Narkotikamissbruket, som också berördes av herr Kaijser, sveper med allt större fart över landet. Det gäller inte bara Stockholm och de större städerna. De senaste veckorna har vi fått rapporter genom radio, TV och press hur lätt det är att köpa dessa farliga gifter. I regel finns det, har det sagts, i de större städerna försäljare i skolgårdarnas omedelbara närhet.

Är det denna ordning vi skall ha i vårt land att individer skall få tillhandahålla dessa farliga, nedbrytande gifter i skolans omedelbara närhet, gifter som är lätta att få tag i och som kanske förstör och gör hela livet meningslöst för vissa ungdomar?

Här har polisen en jätteuppgift: att försöka få bort narkotikaagenterna av olika grader. Narkotikaproblemet må diskuteras hur mycket som helst, det må dröja aldrig så länge innan något positivt och effektivt händer, men kan man inte få tillgången på dessa hemska gifter under kontroll, kommer narkotikaolyckorna bara att öka och bli allt större för varje månad och år som går.

När polisen gör ett stort pådrag — det må gälla en tillfällig effektiv och stark trafikkontroll, det må gälla infångande av avancerade bovar — har det konstaterats att den hittar en hel del annat, som man egentligen inte är ute och söker efter. Från ledande polishåll har det sagts att man mera måste kunna anordna stora razzior, ty de ger goda resultat. Detta är säkert riktigt.

Jag tror dock inte att det är tillräckligt med ett eller annat stort pådrag vid den eller den tidpunkten. Vi måste ha en bättre och starkare bevakning, så att de som är ute i otillåtna och brottsliga ärenden får den behandling,

Anslag till lokala polisorganisationen som regering och riksdag beslutat. Vad är det för mening att stifta lagar, om inte lagarna skall följas. Ännu har vårt land inte blivit så fattigt, att vi inte har råd att hålla oss med ett starkare försvar för den enskilde individen och för samhällets gemensamma intressen.

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande som redan har framställts av herr Kaijser.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Först ber jag att i stort sett få instämma i vad herr Kaijser här anfört. Han har ju framför allt lagt fram det statistiska underlaget för det mycket stora behovet av en utökning av vår polispersonals stat, något som vi anser vara erforderligt. Den personalstat, som vi här diskuterar, bör bedömas med hänsyn till dess arbetsuppgifter. De består främst dels av övervakningsverksamhet, särskilt av trafiken, och dels av utredningsverksamhet, särskilt av den omfattande brottsligheten inom landet.

Såväl trafiken som brottsligheten har under senare år högggradigt ökat. Det är därför som också personalen på denna stat behöver ökas i relation till detta.

Vi skall komma ihåg att den totala brottsligheten visserligen inte ökade lika markant 1966, jämfört med 1965, som tidigare under 1960-talet, och det är glädjande. Men antalet svåra våldsbrott har fortsatt att öka med över 1 000 brott om året, och det innebär ju närmast en accelererande ökning. Brottsligheten har också inriktats på grövre och mera svårutredda brott, och det tråkiga är, att uppklaringsprocenten sjunker. År 1965 var man nere i 19,5 procent i genomsnitt för hela landet. I storstäderna är emellertid uppklaringsprocenten lägre, och ännu lägre är den när det gäller de s. k. tillgreppsbroten. Beträffande dessa brott var uppklaringsprocenten i Stockholm endast 9 procent.

Anslag till lokala polisorganisationen

Detta ter sig särskilt allvarligt eftersom biltillgreppen är en mycket stor grupp, och de är ju ofta inkörsporren till annan kriminalitet för många ungdomar. Dessutom utgör den som stjälbilar ofta en trafikfara. Trafikolyckorna visar samma stegringskurva som brottsligheten, och antalet personskador under det sista statistiskt undersökta året passerade 25 000.

Det är detta, brottslighetens ökning och den sjunkande uppläringsprocenten liksom det växande antalet trafikolyckor, som gör att polisväsendet är i behov av en snabb utbyggnad.

Som herr Kaijser anförde är det ju så att av de från början begärda närmare 3 000 tjänsterna — noga taget hade de lokala polismyndigheterna, som herr Kaijser nämnde, begärt 2 864 — ansåg länsstyrelserna det motiveerat med 2 785. Trots att rikspolisstyrelsen sedan prutat väsentligt, har departementschefen prutat ner ända till 250 tjänster, därav 197 egentliga polis-tjänster.

Inte någon annan personalstat har behandlats så hårt beträffande begärd upprustning. Därtill kommer att anslaget för den extra personalen och den tillfälliga arbetskraften också väsentligt reducerats. Från av rikspolisstyrelsen begärda 380 tjänster har departementschefen tagit med bara 50, detta trots att — som herr Kaijser anförde — vi har över 2 miljoner arbetstimmar i övertid om året.

Som försvar för nedprutningen har anförts det statsfinansiella läget och den allmänna restriktiviteten inom hela statsförvaltningen beträffande inrättandet av nya tjänster i år. Mot dessa principiella synpunkter kan anföras, att behovet inom olika sektorer av statsförvaltningen är mycket olika och att alla dessa sektorer måste bedömas med hänsyn till utvecklingen och det föreliggande behovet inom varje sektor.

Nu har restriktiviteten beträffande polisväsendet och nedprutningarna va-

rit mycket större än beträffande någon annan statlig personalkader. Resultatet är naturligtvis, att vi fortfarande får dras med mängder av ouppklarade brott och att trafikövervakningen fortfarande är bristfällig med ett mycket stort antal trafikolyckor som följd. Försummelser på ett håll får ju alltid samhället och dess invånare betala på ett annat, och någon nationalekonomisk vinst av besparingarna av sådan art som denna uppstår aldrig.

Polisväsendet har länge av ekonomiska skäl varit satt på sparlåga, som det kallas. Snålheten på rättsvårdens område har dock ekonomiskt på lång sikt varit synnerligen missriktad, ty om vi hade haft så god ordning här i landet att alla visste att utsikten för en brottsling att ungå lagföring och påföljd var ringa, så skulle vi ha haft mindre brottslighet. Detta skulle betyda både lägre kostnader för rättsväsendet och mindre förlust av effektivt arbete. I båda avseendena är det fråga om väldiga belopp.

Den nuvarande eftersläpningen i brottsutredningar gör också dessa mycket besvärligare och dyrare för samhället i alla avseenden. Den paradoxala sanningen är att om statsmakterna i tid hade offrat mera på polisväsendet, hade vi i dag inte behövt så många poliser, ty brottsligheten i Sverige skulle ha varit mycket lägre, och nationalekonomiskt skulle det vara en kolossal vinning. Det är på samma sätt som när vi bygger ut vår sjukvård. Då får vi mindre sjuklighet i landet; det vinner vi nationalekonomiskt på. Vi får färre invalider, färre antal arbetsoföra, även om vi inte tänker på den humanitära sidan av saken, nämligen att lidandet minskar. Det är precis parallella saker här också. Sparar vi på ett område på ett oklokt sätt, kostar det samhället desto mer på ett annat.

Herr talman! Jag ber också att få yrka bifall till reservationerna a och b till punkt 21.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Med stort intresse har jag lyssnat till de tre talare som haft ordet. Det har varit något av brottets filosofi, som de har lagt ut här. Särskilt herr Sveningsson var ju mycket angelägen att påminna om hur brottsligheten har förgrovats, hur uppklaringsprocenten har minskats, hur svårt och besvärligt det är för polisen och hur allvarligt det är för samhället, och herr Edström för in även nationalekonomi i resonemanget.

Det är alltså ett rikt fält att diskutera, men jag skall söka att begränsa mig och inte alltför vidlyftigt ge mig ut på de områden som företrädarna här i talarstolen har varit ute och promenerat på.

Jag vill emellertid gentemot herr Sveningsson säga, att när det gäller exempelvis uppklaringsprocenten kan man visserligen av de siffror som finns konstatera att polisen blivit mer och mer efter — brottslingarna ligger avsevärt före, men faktiskt är det så att en hel del av de brott som rapporteras är av den beskaffenheten, att till och med polisen anser att det finns viktigare saker att syssla med.

Det har redan sagts — jag tror det var av herr Kaijser — att statsutskottets tredje avdelning har gjort vissa studiebesök hos polisen. Vi fick då bl. a. det intrycket att en del av de källarinbrott, cykelstölder och annat som begås är av den beskaffenheten att de svårligen kan klaras upp, om det inte även blir en medverkan från allmänheten. Det är tråkigt att den gamla aversionen mellan allmänhet och polis på många håll har börjat att ånyo breda ut sig, vilket gör det svårare för polisen att klara sitt arbete.

När det gäller de grövre brotten måste vi erkänna, att polisen har lyckats mycket bra. En rad av de synnerligen svåra och upprörande brotten på sistone har polisen lyckats klara upp på ett mycket förnämligt sätt; till all heder för polisen. Här är väl alla

Anslag till lokala polisorganisationen överens om att en del åtgärder, varigenom nya möjligheter har ställts till förfogande, har varit bidragande. Polisen har undan för undan fått nya verktyg, så att säga, i sin tjänst. Genom att man på olika sätt bevakar vissa områden här i Stockholm, har det blivit lättare för polisen att klara ut en del saker. Herr Kaijser framhöll att om man rensar innerstaden, så flyttar de kriminella elementen längre ut i omgivningerna. Det är riktigt, men det har varit en ständig klappjakt på de ligor som har härjat i rivningshus, som har hållit till omkring centralstationen och som har förekommit i tunnelbanestationerna, och de åtgärder som har vidtagits för att rensa upp dessa områden har givit resultat.

Det är klart att man kan ha olika uppfattningar om vad som är riktigt beträffande antalet poliser, men här har år efter år skett en ökning, samtidigt som polisen fått större resurser än tidigare. En gång i världen var det ju angelägnast att en polis var stor och stark, nu skall han kunna behärska en del instrument, en del motordrivna åkdon och annat, och genom denna utrustning har hans arbetskapacitet avsevärt ökat.

I det förslag vi nu behandlar angående den lokala polisorganisationen föreslår Kungl. Maj:t en ökning med 250 tjänster, varav 200 polismannatjänster. Detta förslag har utskottsmajoriteten godtagit. Reservanterna vill ha ytterligare 125 tjänster, varav 100 polismannatjänster.

Arbetstidsförkortningen, som inträder den 1 januari 1968, innebär, som reservanterna mycket riktigt anfört, ett arbetstidsbortfall motsvarande cirka 400 tjänster. Totalt sett i tid räknat för hela budgetåret uppvägs detta av det tillskott på cirka 200 polistjänster, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Men under den del av nästa budgetår då arbetstidsförkortningen verkar är givetvis förstärkningen inte så stor att tidsbortfallet kompenseras. Det är önsk-

Anslag till lokala polisorganisationen

vårt att en sådan kompensation kommer i nästa års statsverksproposition.

Som framgår av utlåtandet har utskottsmajoriteten kunnat godta Kungl. Maj:ts förslag på grund av att betydande förbättringar möjliggörs på materialsidan, vilka både ger standardförbättringar och möjligheter att nå rationaliseringsvinster. Bland annat sker en förstärkning av anslaget till inköp av motorfordon m. m., och medel beräknas till en komplettering av data-maskinanläggningen. Vidare påbörjas en utbildningsreform som spänner över hela fältet och som medför att utbildningskostnaderna för nästa budgetår mer än fördubblas.

Det kanske kan inskjutas här — fast det kommer i en senare punkt — att nästan alla de utskottsledamöter som har undertecknat de reservationer, som är knutna till det förslag vi nu behandlar, vill minska anslagen till uppförande av polishus med 20 miljoner kronor. En del av reservanterna vill alltså inte ställa resurser i lokalavseende till polisens förfogande.

Någon talare nämnde här om utvecklingen i Stockholm för polisväsendet. Under de två senaste åren har ökningen av polispersonalen varit 70 respektive 100 tjänster. Antalet för nästa år är ännu inte bestämt.

Det har under senare år kommit motioner med begäran om ytterligare ökning av polispersonalen i Stockholm. Utskottet har därvid varje gång påvisat, att tillgång på färdigutbildad personal inte har funnits. Vid utgången av budgetåret 1966/67 beräknas det i bästa fall i stort sett bli balans mellan befintliga tjänster och färdigutbildad personal, något som utskottet förutspådde i sitt yttrande förra året. Stockholm har haft en god rekrytering under 1966, och läget är avsevärt förbättrat.

Även om rekryteringsläget är gott, torde det emellertid fortfarande förhålla sig så, att om ej färdigutbildade från landsorten söker sig hit, möjligheten att få nya tjänster besatta är re-

lativt begränsade under nästa budgetår. Denna bedömning har gjorts med utgångspunkt från att det antal polisaspiranter i Stockholm som blir färdigutbildade till mars månad nästa år kan komma i tjänst. Men de finns inte tillgängliga nu, när, som en del menar på, de skulle behöva sättas in. Här är det tillgången av sökande som har försvårat situationen i fråga om de tjänster som finns men icke besatts. Det gäller för Stockholms del att i första hand besätta dessa tjänster. När det är gjort, kan i varje fall den organisation som finns för Stockholm fullgöra sitt arbete på ett mer tillfredsställande sätt än vad den i dag kan. Beträffande de två övriga storstäderna, Göteborg och Malmö, har rekryteringsmöjligheterna varit bättre.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Birger Andersson har sagt att opponenterna har talat om »brottets filosofi». Vi har nog i dag mera talat om brottets *ekonomi*.

Däremot kan jag hålla med honom om att det vore mycket tacknämligt, om vi här i riksdagen och där vi verkar i det offentliga kunde hjälpa till att minska aversionen mot polisen. Det är också viktigt att det klankande på polisen, som sker i en del av vår press, bleve litet mindre uttalat. Det allra minsta polisen gör, som kan synas något tveksamt, skrives upp med stora bokstäver och göres stora rubriker om, även om realiteten bakom, när sedan dementien kommer med fin stil på sista sidan några dagar senare visar att det inte var något att tala om.

Däremot kan jag inte hålla med herr Birger Andersson om att det skulle kunna uppstå brist på kompetent personal, om alla dessa lediga tjänster tillsattes, och att det är därför man hesiterar. Skulle tjänsterna ej kunna tillsättas, kostar det ju ej samhället något. Men

jag rädes för att vi inte skulle få kompetent personal, även om ytterligare ett hundratal tjänster inrättades.

Det väsentliga problemet är att vi har så dålig uppklaringsprocent när det gäller grövre brott. Det är kanske mindre betydelsefullt när det gäller tillgreppsbroten, mer väsentligt är att även för de grova brotten uppklaringsprocenten är låg. Det är fortfarande en lång rad mord och andra svåra brott, som är ouppklarade. Handmorden visade väl om något detta, då denna liga kunnat verka i två år utan att upptäckas.

Det är inte bra, att vi har det på sådant sätt i vårt land. Och det värsta är, att det blir sämre och sämre — och då skall man samtidigt enligt regeringens förslag reellt minska poliskåren. Den utökning vi nu får innebär ju, med hänsyn till arbetstidsförkortningen, *icke* någon utökning utan tvärtom en minskning.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Birger Andersson sade, att det framför allt var jag som talade om »brottets filosofi». Jag känner mig på intet sätt skickad att göra några filosofiska utläggningar, med tanke på den utbildning som jag har före riksdagsmannauppgiften. Nej, jag tyckte det var mycket vardagliga händelser, som jag berörde. Uppgifterna om att brotten har förgrovats och att uppklaringsprocenten har sjunkit har jag hämtat ur justitieministerns proposition, och de tarvar inte några filosofiska utläggningar.

Utskottets representant uppgav att man har varit hos polisen och fått vissa uppgifter och att man undersökt vad det är för brottslig verksamhet, som av brist på arbetskraft inte på lång tid blir föremål för utredning. Resonemanget att detta inte har så stor betydelse, tycker jag är litet riskfyllt. Jag försökte i mitt första anförande belysa,

Anslag till lokala polisorganisationen
vart det leder hän om man inte har arbetskraft tillräckligt för att klara upp egendomsbroten i större omfattning än som nu sker.

Man har svårt att fylla polistjänsterna här i Stockholm — rekryteringen går inte bra, heter det. Jag har fått andra informationer. Man säger att det är inga särskilda bekymmer med detta. I en så stor kår som denna måste det vara en viss avgång och vissa vakanser, men om man får tillåtelse att utbildna mer personal, tror man att man kan klara uppgiften att få tjänsterna tillsatta.

Även utskottet kan anses ha en välvillig inställning och en uppfattning, som åtminstone i ord väl sammanfaller med reservanternas, då utskottet skriver: »Antalet svåra våldsbrott har emellertid fortsatt att öka, och brottsligheten har dessutom inriktats på mera svårutredda brott. Utskottet anser det synnerligen angeläget att polisen har resurser för att med kraft möta denna utveckling och för att även i övrigt kunna fullgöra sina uppgifter.»

Men utskottets majoritet vill ju inte dra konsekvenserna av detta uttalande! Ökningen av de personella resurserna med 250 tjänster betyder i verkligheten ingen ökning alls — på grund av den arbetstidsförkortning som har genomförts. Om det är en viss avgång från polisen därför att vederbörande söker sig till andra uppgifter, så kan ju den hårda övertidstjänstgöring som förekommer också inverka en del, och det vore betydelsefullt att det blev en ändring i detta hänseende.

Vidare tycker jag att man från både regeringens och utskottets sida borde ta litet mer hänsyn till rikspolischefens och rikspolisstyrelsens förslag, som är något helt annat än vad utskottet här föreslår.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var bara en liten detalj i herr Birger Anderssons uttalande jag skulle vilja invända mot.

Anslag till lokala polisorganisationen

Han påpekade att uppklaringsprocenten var god när det gällde de grova brotten. Det är riktigt i fråga om polismorden och en del andra mord, som upprört oss alldeles särskilt. Men i statistiken från 1965 finner man också 23 fall av misshandel med dödlig utgång med en uppklaringsprocent av endast 43. I en annan rubrik finner man övrig misshandel med dödlig utgång, 91 fall och en uppklaringsprocent av 62.

Jag tycker inte det är så bra siffror. De visar tvärtom att man behöver anstränga sig ytterligare, och det är för mig ytterligare motiv till att understryka behovet av mera personal än vad som föreslås i propositionen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Herr Edström framhöll att det inte kostar någonting att inrätta tjänster, om de inte blir besatta. Det är ju riktigt, men en obesatt tjänst klarar heller inte upp några brott.

Jag kan tillfredsställa herr Sveningsson genom att hålla med honom om att han inte är någon filosof i brott, så kanske han blir nöjd — man skall ju tillmötesgå människors önskemål. Men varför uttalar herr Sveningsson en viss förvåning över att utskottsmajoriteten ställer sig förstående till önskemål om att polisen skall få tillräckliga resurser? Varför skulle vi inte göra det? Det är väl ingen som helst skillnad mellan reservanterna och oss i fråga om att önska polisen inte bara resurser, utan även allt stöd.

Däremot har vi skilda meningar i fråga om vad vi inom ramen för samhällsekonomin har möjligheter att öka utgifterna med, på detta område liksom på andra områden. Vi har trott, att med det förslag som här föreligger skall polisen i varje fall kunna klara sina uppgifter bättre än förut, inte minst beroende på större materiella

resurser, förbättrad utbildning och därmed en kvalitativt sett bättre rustad poliskår.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par ord! Det måste föreligga något missförstånd mellan mig och herr Andersson — sådant inträffar ju så ofta här i debatterna.

Det jag citerade från utskottet är en välvillig och trevlig skrivning, men det är endast när det gäller att *i ord* uttrycka sin mening i utskottsutlåtandet. Utskottsmajoriteten har inte samma ståndpunkt *i handling*, och det är där det skiljer sig mellan utskottet och reservanterna.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Som flera talare tidigare framhållit, är det en mycket väsentlig fråga som riksdagen har att ta ställning till under denna punkt på andra huvudtiteln. Det gäller i vilken utsträckning vi bör och kan bygga ut den lokala polisorganisationen från och med nästa budgetår. Det är självklart, att man kan ha olika meningar om denna sak, även om jag tycker att man inte behöver tillgripa sådana brösttoner som herr Sveningsson gjorde.

En sak får man dock inte glömma, när man diskuterar förstärkning av polisorganisationen: antalet tjänster som poliser och biträden är inte ensamt avgörande. De åtgärder som efterfordras för att förstärka polisen får inte ses isolerade.

I statsverkspropositionen föreslår regeringen i punkt efter punkt en hel rad av åtgärder, som tillsammans innebär en kraftig förstärkning och effektivisering av polisorganisationen. För några minuter sedan har kammaren på regeringens förslag beslutat en väsentlig omläggning av polisutbildningen. Förbättringen av denna utbildning bör ses som ett väsentligt led i ef-

ektiviseringen av polisverksamheten. När man skall bedöma de insatser som har gjorts för att stärka polisen i dess kamp mot brottsligheten, skall man inte bara räkna antalet tjänster utan också se på de åtgärder som i övrigt har vidtagits. Polisutbildningsreformen spelar här en stor roll. Det gäller att så effektivt som möjligt utnyttja den arbetskraft, som står till förfogande, vilket i väsentlig grad sker genom en förbättrad utbildning av personalen.

Jag vill även framhålla att ett intensivt rationaliseringsarbete pågår inom olika områden av polisväsendet, men att detta arbete delvis är av sådan art att det inte ger utslag i arbetskraftsbesparingar omgående utan först på något längre sikt. Jag tänker främst på den omläggning av registerverksamheten och vissa andra rutiner för databehandling, som har redovisats i statsverkspropositionen och som kammaren redan har anvisat medel till. Redan nu har effektiviteten kunnat ökas och en arbetskraftsvinst kunnat ske, men de största vinsterna i detta avseende kommer att inträffa längre fram.

När det gäller tekniska hjälpmedel har en kraftig upprustning skett i samband med förstatligandet och under tiden närmast därefter. Herr Kaijser pekade på några av de åtgärder som har föreslagits. Jag skall be att få fullständiga hans uppräknings. Jag vill där nämna inköp av femtio bilar för enmanspatrullering, två helikoptrar i första hand för trafikövervakning, en komplettering av det täckande radionät, som ju är en förutsättning för ett rationellt användande av tillgänglig personal, samt inköp av TV-kameror för trafikövervakning i Stockholms stad; bara den detaljen innebär att minst tjugo polismän kan frigöras för andra arbetsuppgifter. Det har vidare begärts medel för anskaffande av bandspelare och andra maskinella hjälpmedel, och man har begärt väsentliga anslag för en upprustning av polisens lokaler.

Anslag till lokala polisorganisationen

Den personalförstärkning som har föreslagits av regeringen skall ses mot bakgrunden av de rationaliseringsåtgärder, som redan har vidtagits och som har föreslagits i årets huvudtitel. Herr Edström säger, att inte någon personalstat har behandlats så illa i detta avseende som den lokala polisorganisationen har behandlats i årets huvudtitel. Låt mig då nämna, att förslaget emellertid innebär en ökning av antalet tjänster med i det närmaste 300 stycken. Det innebär i sin tur, att en femtedel av de tjänster som innefattas i den utvidgning av samhällsverksamheten, som föreslås i årets statsverksproposition, tillfaller polisväsendet. Den ökning som reservanterna föreslår under detta anslag är för övrigt inte större än de extra kostnader, som per år räknat åsamkas polisväsendet genom den förstärkning av bevakningen vid en ambassad som vi efter ett attentat för någon tid sedan har nödgats sätta in.

Med anledning av vad som i reservationen har sagts om planeringen av upprustningen av polisen vill jag framhålla, att rikspolisstyrelsen för närvarande håller på att samla in de erfarenheter som har vunnits av den nya organisationen och av polisverksamheten över huvud taget efter förstatligandet. Härigenom kommer underlag att skapas för det fortsatta arbetet. Förbättringar kan säkerligen ske på åtskilliga punkter, men man måste ha klart för sig att polisorganisationen och dess verksamhet alltid måste anpassas till de krav samhället ställer på den. Samhället är föränderligt och i samma mån måste polisverksamhetens former kunna förändras.

Såsom flera talare har framhållit här förut, har brottsligheten visat märkbara tendenser till att bli allt grövre och mera hänsynslös. Användning av vapen i samband med brott har blivit allt vanligare. Vi har alla de upprörande morden i Handen i friskt minne. Sådana brott kräver kraftfulla och kon-

Anslag till lokala polisorganisationen

centrerade ingripanden från polisens sida.

Ett annat område där koncentrerade insatser är av stort värde är trafikövervakningen. Den s. k. Mälardalsundersökningen och de återkommande samlade trafikövervakningsaktionerna ger belägg för det. Det är självfallet att erfarenheterna från utredningen av Handenmorden och av andra brott som har förgreningar över stora delar av landet och från de koncentrerade trafikövervakningsinsatserna måste tillvaratas i de fortsatta strävandena att helt anpassa polisorganisationen till de nya krav som i dag ställs på den.

Av särskilt intresse är frågan om man, med hänsyn till att brotten tenderar att bli allt svårare och förgrenar sig över större delar av landet, bör mera inrikta sig på centralt ledda aktioner med deltagande av specialiserad och särskilt utbildad personal. Skall vi kunna komma till rätta med dagens grova, rörliga brottslighet, får inte formella gränser eller formella kompetensfrågor lägga hinder i vägen för den nödvändiga samverkan. Jag räknar med att resultatet av rikspolisstyrelsens uppföljning i väsentliga delar skall föreligga i sådan tid att det kan bedömas och föranleda förslag till nästa års riksdag.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var intressant att höra justitieministerns framställning av sina synpunkter. Jag ifrågasätter emellertid, om inte rikspolisstyrelsen, när den kom med sina äskanden, hade reda på de ändringar som skulle föreslås i fråga om utbildningen. Inte heller kunde väl styrelsen vara okunnig om de tekniska förbättringar som hade begärts. Ändå bad rikspolisstyrelsen om 969 nya tjänster, varav något över 700 polistjänster.

Justitieministern sade också, att det lilla vi hade begärt i reservationen var bara den ökning som krävs för att be-

vakningen av den amerikanska ambassaden skulle kunna ske på ett riktigt sätt. Det visar enligt min mening att det skulle vara större fog för den ökning, som vi hade begärt motionsvis, än den som vi stannat vid i reservationen — motionsvis föreslog vi ju en ökning med 150 polistjänster utöver vad departementschefen hade föreslagit.

Om justitieministern på den punkten ville komma med något slags argumentering, så var det väl en argumentering som talade för reservationen snarare än motsatsen.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber också få tacka justitieministern för hans analys av läget, men jag vill i likhet med herr Kaijser påpeka, att allt det som anförts om upprustningen visste väl rikspolisstyrelsen när den lade fram sitt förslag. Jag vill också erinra om att den upprustning, som riksdagen nu behandlat i enlighet med departementschefens förslag, innebär en höggradig prutning på vad rikspolisstyrelsen begärt i fråga om denna upprustning.

Vad beträffar punkten rikspolisstyrelsens omkostnader hade ju styrelsen begärt över 3 miljoner kronor. Departementschefen föreslog och riksdagen beviljade bara 2,1 miljoner. Under punkten polisverkets inköp av motorfordon m. m. räknade rikspolisstyrelsen med att det erfordrades 54,4 miljoner kronor för budgetåret. Riksdagen beslöt i enlighet med departementschefens förslag 25,6 miljoner, och därvid finnes en mängd strukna saker som hade ännu mera effektiviserat polisverksamheten, om rikspolisstyrelsen hade fått vad den önskat. Styrelsen hade t. ex. begärt 44 snöscooters, av vilka inte en enda beviljats. För underhåll och drift av motorfordon hade rikspolisstyrelsen begärt en ökning av anslaget med över 17 miljoner kronor. Vi har beslutat bara 4,9 miljoner, enligt departementschefens förslag.

Upprustningen var självfallet höggradigt behövlig och välkommen, men vi har inte alls genomfört den upprustning som rikspolisstyrelsen ansett nödvändig.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Både herr Kaijser och herr Edström har hävdad, att rikspolisstyrelsen redan när den avgav sina petita skulle ha känt till att det skulle genomföras en kraftig upprustning på den tekniska sidan och en omläggning av utbildningen, vilket skulle effektivisera polisverksamheten. Nej, det kan den inte gärna ha vetat, eftersom den inte kunde känna till hurudan utgången av budgetbehandlingen skulle bli. Det var nog endast en ganska liten krets, som vid denna tidpunkt hade en känsla av hur hårt och stramt budgetarbetet skulle bli.

Detta är alltså inte något skäl för att man inte skall ta hänsyn till de åtgärder som har föreslagits vid sidan om ökningen av antalet tjänster.

Herr Edström räknade vidare upp en hel del anslag, som han påvisade inte hade höjts lika mycket som rikspolisstyrelsen begärt. Nej, detta är en alldeles följdriktig åtgärd. Anslaget för inköp av motorfordon står t. ex. helt i relation till antalet tjänster: blir det ett mindre antal tjänster blir det också ett mindre antal fordon. Vi har ingen anledning att lägga oss till med något stort lager av bilar bara därför att bilhandeln haft dåliga konjunkturen en tid.

Herr Kaijsers resonemang beträffande kostnaderna för ambassadbevakningen torde i viss mån grunda sig på en missuppfattning. Jag gjorde endast en jämförelse med de *extra kostnader* som vi får betala för denna bevakning. Jag sade inte att vi saknade personal till den.

Anslag till lokala polisorganisationen

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Justitieministern menade att jag hade använt väl starka brösttoner i mitt anförande.

Jag tycker att det inte fanns någon anledning för honom att använda detta uttryck, mina uttalanden var bara en följd av verkligheten. Man kan lika väl som man diskuterar innehållet i rikspolisstyrelsens petita peka på de framställningar som gjorts från polisdistriktet och från länsstyrelserna. De är väl inte heller några ovederhäftiga instanser, men man måste i så fall göra gällande att även deras krav på ett kraftigt utökat antal tjänster skulle innebära »brösttoner».

Vi har i dag fått löfte av justitieministern att vi skall få kännedom om de vinster, som kommer att inkasseras av de beslut vilka kommer att fattas med anledningen av utskottets utlåtande och detta låter ju hoppingivande.

Justitieministern uttalade vidare i sitt senaste anförande att rikspolisstyrelsen inte visste om hur kärvt och bekymmersamt budgetläget skulle vara när regeringen skulle framlägga sitt förslag. Jag vill för min del framhålla, såsom jag säkerligen understrukt vid tidigare tillfällen, att ordningens upprätthållande i vårt land är en så viktig angelägenhet, att det allmänna budgetläget inte kan få spela så stor roll i detta sammanhang. Vi har alltjämt råd att upprätthålla en bättre ordning och en större grad av säkerhet för de enskilda medborgarna än vad som nu förekommer.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Justitieministern torde väl ändå känna till att de petita som rikspolisstyrelsen framlade beträffande anslag till personal, omkostnader och utrustning kom ungefär samtidigt. Att våldsamma nedprutningar beträffande utrustning och omkostnader skulle företas kände man då inte till, men att

Anslag till lokala polisorganisationen

sådana föreslagits är väl inte något motiv för att också inskränka personalen. Tvärtom måste den minskade förbättringen av utrustningsstandarden medföra behov av mera personal.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 21 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 61.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 21 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 59.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På härefter gjord proposition bifölls utskottets i mom. III gjorda hemställan.

Punkterna 22—48

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49

Om upprustning av kriminalvården

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Kriminalvårdsstyrelsen; Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 6 377 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlén m. fl.* (I: 203) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 263), hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om vissa åtgärder, som huvudsakligen syftade till att öka takten för kriminalvårdens upprustning och modernisering.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte till Kriminalvårdsstyrelsen; Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 6 377 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört om viss försöksverksamhet vid Tillbergaanstalten;

III. att motionerna I: 203 och II: 263 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Per Jacobsson, Edström, Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå och *Mundebo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 203 och II: 263 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag syftande till uppförande av den av kriminalvårdsstyrelsen

föreslagna kriminalvårdsskolan ävensom om utredning i syfte att undersöka fångvårdsanstalternas behov av psykiatrisk personal och förslag om personalförstärkningar i enlighet med utredningens resultat samt om en snabbutredning om inrättandet av ett behandlingsforskningsorgan vid kriminalvårdsstyrelsen.

Herr talmannen yttrade, att överläggningen vid denna punkt jämväl finge omfatta punkterna 51 och 59 i utlåtandet. Eventuella yrkanden i anledning av sistnämnda punkter skulle dock, fortsatte herr talmannen, framställas först efter det respektive punkt föredragits.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! I de reservationer, som har avgivits till statsutskottets utlåtande nr 2 i vad gäller fångvården, betecknas den som »ett eftersatt vårdområde». Till stöd för detta påstående anförs att 70—75 procent av de anstaltsintagna återfaller i brott efter anstalts-tiden.

Jag vet inte vad reservanternas grunder dessa sifferuppgifter på. Det finns nämligen tyvärr inte någon återfallsstatistik här i landet. Uppläggningsen av en sådan statistik förberedes, men det omfattande arbete som sådana undersökningar innefattar har ännu inte kommit i gång. Varken reservanternas eller någon annan kan alltså nu ha en säker uppfattning om hur stor del av anstaltsklientelet som recidiverar efter frigivningen.

Även om det skulle vara så, att den faktiska återfallsprocenten är hög, behöver detta inte vara något belägg för att kriminalvården fungerar dåligt. Frivårdsklientelet är för närvarande fyra gånger så stort som antalet intagna på fångvårdsanstalt. Det finns anledning anta, att dessa proportioner kommer att ytterligare förskjutats till frivårdens förmån.

När antalet frivårdsfall sålunda ökar i förhållande till antalet anstaltsintag-

Om upprustning av kriminalvården

na, blir det, generellt sett, det farligaste, mest rymningsbenägna och mest svårangepassade klientelet som tas om hand på anstalterna. Endast om man ställer alldeles orimliga effektivitetskrav på anstaltsvården, bör man under sådana omständigheter kunna se återfallssiffrorna för de frigivna som ett mått på denna vårds effektivitet.

Hur förhåller det sig då med vården på fångvårdsanstalterna? Det finns anledning ställa den frågan inför de kritiska synpunkter, som kommit till uttryck i utskottsreservationen, och i den allmänna debatt om kriminalvårdsfrågor, som har pågått under någon tid.

De intagnas förhållanden på anstalt är reglerade framför allt i den s. k. behandlingslagen som trädde i kraft den 1 januari 1965. Bestämmelserna i denna lag är med vissa jämkningar, huvudsakligast av redaktionell art, desamma som i en tidigare lag om verkställighet av frihetsstraff. Denna verkställighetslag byggde på ett betänkande av strafflagberedningen. När verkställighetslagen trädde i kraft den 1 juli 1946, var dess regler om fångars rättsställning och behandling på anstalt de humanaste och generösaste som fanns i världen.

De faktiska förhållanden som verkställighetslagen reglerade har i mycket förändrats på de tjugo år som har gått sedan lagens tillkomst. Utvecklingen inom kriminalvården har verkligen inte — som dess kritiker gärna vill göra gällande — stått stilla. De allmänna attityderna mot lagöverträdare och anstaltsintagna är väl också andra i dag än för tjugo år sedan. Tiden har därför ansetts mogen för en översyn och modernisering av behandlingsreglerna. En särskild utredning har som bekant tillsatts för detta ändamål. Det skall emellertid framhållas att det rättsskydd för de intagna och de garantier mot personalövergrepp och myndighetsmissbruk som redan vår nuvarande lagstiftning innefattar alltså saknar motsvarighet i de flesta andra länder.

Förnyelsen av anstaltsbeståndet pågår sedan flera år tillbaka. I den mån nya anstalter blir färdiga är det meningen att de gamla fängelserna och jordbrukskolonierna skall läggas ner. De mest nedslitna platserna på Långholmen har avvecklats i dagarna och de intagna har förts över till nya avdelningar på anstalten i Kumla. Kritik har både nu och tidigare riktats mot denna anstalt och av den vård som där ges. Jag vill därför något uppehålla mig vid förhållandena på Kumlaanstalten.

De gamla slutna fängelserna byggdes på sin tid med tanke på att de intagna skulle avtjäna straffet ensamma för sig själva i sina celler. När detta verkställighetssystem så småningom avskaffades och gemenskap infördes mellan de intagna, först under arbetstid och senare även under viss fritid, saknades på de gamla anstalterna de byggnadsmässiga förutsättningarna för att differentiera de intagna och dela upp dem på mindre grupper. Alla fick därför umgås med alla. Olägenheterna av denna mycket vidsträckt gemenskap är framträdande. Hänsynslösa och aktiva intagna med ledaregenskaper — »kungar» som det kallas på vedertaget anstaltsspråk — får lätt ett stort och inte önskat inflytande över sina medintagna. Detta försvårar eller omöjliggör vårdarbetet på anstalten. Företeelsen, som i den internationella litteraturen på området kallas »the terror of the inmates», är inte okänd i svenska fångelser.

Kumlaanstalten är avsiktligt utformad så att den skall förhindra uppkomsten av sådana bindningar. Anstalten är stor. Den har 435 platser. Men den är uppdelad i ett flertal mindre arbetsställen och bostadsavdelningar. Både under arbete och under fritid lever de intagna tillsammans i en betydligt mer avgränsad gemenskap än vad som är fallet t. ex. på Långholmen. Detta ger en lugnare atmosfär över anstaltstillvaron och utgör den första för-

utsättningen för positiv påverkan på de intagna från anstaltspersonalens sida. Det ingår också i systemet att enheterna skall vara så strängt isolerade från varandra som över huvud taget är möjligt. Den oiniterade besökaren, som inte känner bakgrunden till de anordningar som sålunda har vidtagits på Kumlaanstalten, förleds gärna att uppfatta de tekniska hindren för en mer obegränsad gemenskap mellan de intagna som meningslösa straffskärpningar eller trakasserier.

Kritik har vidare riktats mot arten och omfattningen av de rymningshinderande säkerhetsanordningar som Kumlaanstalten har utrustats med, bl. a. den sju meter höga muren. Detta inslag i kritiken mot anstalten är kanske det som jag har svårast att förstå. Jag har tidigare under åren vid flera tillfällen — även i denna kammare — haft att besvara frågor om vilka åtgärder som kan vidtas för att förhindra rymningar från slutna fångvårdsanstalter. Allmänhetens oro på denna punkt har varit förklarlig och berättigad. När vi nu fått en modern anstalt som förefaller rymningssäker — så långt någon säkerhet i det avseendet är möjlig — invänds det att muren och de övriga rymningshinderande åtgärderna stör det terapeutiska klimatet på anstalten. Vi känner inte någon annan metod att skydda samhället mot gravt belastade, rymningsbenägna och ibland farliga människor som har begått brott än att ta hand om dem på en sluten anstalt. Det är möjligt att metoden kan anses primitiv. Men så länge något acceptabelt alternativ inte presenterats, lär vi vara tvungna att tillämpa den. Detta förefaller mig lika klart som att slutenheten på en sådan anstalt måste vara så effektiv att rymningar förhindras. Inte alla på Kumlaanstalten är presumtiva rymmare. Många vistas där av andra orsaker. Men för de intagna på anstalten som inte har några rymningsavsikter borde fixeringen till muren inte vara omöjlig att övervinna.

Om upprustning av kriminalvården

Frågan om de personella vårdresurserna inom kriminalvården tas upp av reservanterna vid behandlingen av de olika avlöningsanslagen vid utskottsutlåtandet. Bl. a. begär reservanterna att man skyndsamt skall utreda om inte undersökningskapaciteten på de rättspsykiatriska klinikerna kan ökas genom att ytterligare psykiatrer anställs för att ta hand om vårdfallen.

Såväl på anstalterna som inom frivården har behandlingspersonalen successivt förstärkts under senare år. Antalet assistenter har under den senaste femårsperioden ungefär fördubblats och är nu totalt 185. Ändå är det klart att vårdresurserna inte täcker de växande anspråken. Ett större antal läkare, pedagoger och socialarbetare skulle behöva engageras i vårdarbetet. Förstärkningarna av dessa personalgrupper måste därför fortsätta. Anslagen inom kriminalvården för nästa budgetår präglas av stark återhållsamhet. Kriminalvården fick i höstens strama budgetbehandling i någon mån stå tillbaka för andra samhällsbehov som bedömdes vara angelägnare. Avvägningen kan bli en annan för ett kommande budgetår.

Det är emellertid, när det gäller de personella resurserna, inte bara en fråga om ökade anslag. Problemet är mer komplicerat än så och belyses bäst om jag nämner att av Kumlaanstaltens två läkartjänster och tre psykologtjänster ingen är besatt men att en av psykologtjänsterna uppehålls på förordnande. Kumlaanstalten har nyligen tilldelats en extra överläkartjänst. Det är min förhoppning att det skall bli möjligt att till anstalten knyta den psykiatriska sakkunskap som den så väl behöver. Men tillgången på psykiatrer, psykologer och i viss utsträckning även socionomer räcker inte till för att täcka de ökade samhällsbehoven. Det är oftast inte heller möjligt att göra någon objektiv angelägenhetsgradering de olika vårdområdena emellan. Förslaget om att ytterligare psykiatertjänster

Om upprustning av kriminalvården

skall inrättas vid fångvårdsanstalterna för att friställa läkararbetskraft för det rättspsykiatriska undersökningsväsendet förefaller därför knappast vara en framkomlig väg. Problemet med att öka den rättspsykiatriska undersökningskapaciteten lär få angripas från andra utgångspunkter — kanhända genom en kombination av olika åtgärder.

Reservanterna har framhållit behovet av ökad kriminologisk forskning och föreslagit en snabbutredning om ett särskilt behandlingsforskningsorgan, knutet till kriminalvårdsstyrelsen. Jag vill gärna vitsorda betydelsen av att den kriminologiska forskningen får tillfälle att ytterligare utvecklas här i landet. Jag tänker då både på vikten av grundforskning och på angelägenheten av att resultaten av olika påföljder och behandlingsmetoder blir föremål för särskilda undersökningar. Jag vill emellertid erinra om att en professur i kriminologi för några år sedan inrättades vid Stockholms universitet, att en brett upplagd klientelundersökning om ungdomsbrottslingar sedan flera år tillbaka utförs av ett team vetenskapsmän på det kriminologisk-sociologiska området samt att ett flertal smärre undersökningar av mer kortsiktig natur på senare tid bedrivits i kriminalvårdsstyrelsens regi, delvis med utnyttjande av utomstående expertis. Jag är beredd att stödja ytterligare forskningsinsatser på detta område men är inte övertygad om att dessa bör låsas fast i de former som reservanterna föreslår.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Det är möjligt att det inte föreligger någon officiell statistik över återfallen vid våra fångvårdsanstalter, men även om det inte finns någon sådan officiellt utarbetad statistik så torde väl alla som arbetar inom fångvården ändå vara överens om och kunna vitsorda att återfallsprocenten är oroväckande hög. Det är klart att vi alltid måste räkna med återfall, men

vi bör målmedvetet sträva efter att våra »gäster» vid fångvårdsanstalterna inte skall komma tillbaka. Detta måste vara ett av huvudsyftena i den målinriktade kriminalvård och fångvård som vi väl alla är överens om.

Där kommer självfallet personalfrågorna in och framför allt behovet av ökad psykologisk expertis men också behovet av förbättrad utbildning över huvud taget av den personal som skall ha hand om detta känsliga och i många avseenden svårbehandlade klientel. Det är ett arbete som kräver mycket tålamod och där vi måste räkna med ständiga misslyckanden, men där jag tror att vi ändå aldrig får förtröttnas och aldrig upphöra att försöka inrikta oss på en verksamhet inom kriminalvården som i sista hand måste syfta till att återfallsprocenten blir lägre och att vi därmed inte behöver uppleva — vilket i dag är den återkommande företeelsen inom svensk kriminalvård och fångvård — att samma klientel ständigt återkommer till våra fångvårdsanstalter.

För övrigt skulle jag vilja säga att det torde vara få områden inom den allmänna vårdsektorn som under senare år varit föremål för så mycken debatt som kriminal- och anstaltsvården i vårt land. Den debatten kan väl sägas ha varit i viss mån yrvaken och något förvirrad. Den enda säkra slutsats man kan dra av dessa meningsyttringar är att det råder en betydande oenighet om hur våra fångvårdsanstalter bör vara utformade, vad de skall tjäna för syfte och vilka behandlingsmetoder som bör tillämpas.

På den materiella sidan — det är jag överens med departementschefen om — när det gäller byggande och utrustning av anstaltsbeståndet inom fångvården, har det skett och sker alltså jämt en betydande utveckling. Detta hindrar inte att vi fortfarande har anstalter som är dåliga och olämpliga för sitt ändamål. Långholmen utgör i det avseendet ett exempel som vi alla väl

känner till, men vi måste komma ihåg att en fullständig sanering av hela detta område är ett gigantiskt företag som kräver stora kostnader och som också tar tid att genomföra. När det gäller den materiella upprustningen föreligger planer utarbetade som kriminalvårdsstyrelsen och fångvårdens byggnadskommitté i samarbete avser att genomföra. Det är organ som är väl bevakade och föremål för glada tillrop från representanter för de mest skilda meningsriktningar om hur dessa uppgifter i olika avseenden bör lösas.

När det gäller frågan om anstalternas utformning och funktion lika väl som i fråga om behandlingsformer, anstaltsrutiner och metodik finns det förvisso plats för olika uppfattningar. Diskussionen är här trevande och osäker på många punkter, vilket också har sina givna förklaringar.

Den kriminologiska forskningen i vårt land har inte de resurser som skulle behövas för en fullständig genomlysning av denna invecklade problematik. Vi har därför i vår reservation tagit upp frågan om ett särskilt organ för behandlingsforskning inom kriminalvårdsstyrelsen. Av samma skäl anser vi oss också böra biträda kriminalvårdsstyrelsens förslag om inrättande av en kriminalvårdsskola för att kunna samordna och effektivisera utbildning av personal på olika nivåer inom kriminalvården, vilket vi betraktar som ett av huvudvillkoren för att kunna nå bättre behandlingsresultat och mera tillfredsställande vårdformer.

Även om det råder tveksamhet och olika meningar om åtskilligt som rör kriminalvården, kan man väl vara tämligen ense på en punkt, att eftervård och omhändertagande efter frigivningen är i hög grad försummade och att den höga återfallsfrekvensen delvis beror på att det saknas resurser att ge det frigivna klientelet den hjälp som det är i så hög grad i behov av när det gäller återpassningen i samhället och arbetslivet.

Om upprustning av kriminalvården

Inte heller på detta område kan man nå omedelbara resultat, men vi måste ha målsättningen någorlunda klar för oss och vidta åtgärder för att anpassa de personella resurserna i olika behandlingsled så, att förutsättningar skapas för bättre resultat. I svensk kriminalvård i dag talar vi inte i första hand om internering och straff, vi talar om rehabilitering och vård. Därför gäller det också att söka ge levande innehåll åt denna målsättning i vårt praktiska handlande. I annat fall blir talet om vård ett tomt prat utan reellt innehåll.

Som i hög grad otillfredsställande måste också påtalas de långa väntetiderna för genomgående av rättspsykiatriska undersökningar. En förstärkning av resurserna på den psykiatriska sidan är angelägen, inte minst för att lätta trycket på detta område, men också för att möjliggöra moderna behandlingsmetoder i form av samtalsterapi och andra former av psykiatrisk behandling inom anstalternas ram.

Det är mot bakgrunden av dessa allmänna synpunkter som vi i våra reservationer vid punkterna 49, 51 och 59 bl. a. föreslagit utredningar i syfte att undersöka personalbehovet på olika nivåer inom kriminalvården, men även direkta förslag till omedelbara personalförstärkningar i enlighet med kriminalvårdsstyrelsens förslag. För att möjliggöra en effektivisering av frivården, som vi betraktar som ett utomordentligt viktigt komplement i dessa sammanhang, föreslår vi även en ytterligare förstärkning av skyddskonsulentorganisationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av mig m. fl. vid punkten 49. Beträffande yrkanden vid övriga punkter ber jag att få återkomma.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Sedan justitieministern inlett debatten och på punkt efter punkt bemött de synpunkter som re-

Om upprustning av kriminalvården

servanterna har framfört och som har motiverats av herr Per Jacobsson, är det inte mycket att tillägga. Jag kan helt ansluta mig till de synpunkter som justitieministern framförde, ty de överensstämmer med vad utskottets majoritet har tillstyrkt. Jag kan emellertid inte underlåta att säga något om den förändrade kriminalvårdsdebatt som vi nu har.

Det är inte så förfärligt många år sedan man här i kammaren fick försöka förklara svårigheterna att förhindra rymningar. Det krävdes nya fängelser, rymningssäkra fängelser. Man ansåg att de kriminella element som omhändertagits skulle vara så inburade — som man uttryckte det — att samhället kunde känna sig lugnt.

Nu har ju debatten ändrats. Nu hör man då och då, under glada utrop som herr Jacobsson framhöll, att man skall riva fängelserna, släppa människorna fria. Man skall över huvud taget endast ha frivård. Det är en ny aspekt som har kommit in i det resonemang som förts om kriminalvården, och den har väl sitt upphov i den s. k. tjuvriksdagen i Jämtland förra året. Det är klart att de som nu anser att man inte skall ha några fängelser möjligen kan ha motiveringar för sina uppfattningar, men samhället måste ju på något sätt skydda sig mot kriminella element. Det har ju i en tidigare debatt här i dag talats om att brotten blir allt grövre, vilket logiskt måste innebära att de kriminella blir allt farligare. Fördenskull är det nödvändigt att de interneras för att de inte skall ha möjligheter att begå ytterligare brott. De krav som tidigare rests om att man i görligaste mån skulle förhindra rymningar har i stor utsträckning uppfyllts. Rymningarna har blivit färre. Som justitieministern förut påpekat har de höga murarna försvärat rymningar. Det finns dessutom numera ett antal anstalter av olika säkerhetsgrad. Man internerar de farligaste i mera säkra anstalter. Sedan tillämpar

man en gradering ända fram till öppna anstalter.

Talet om att de internerade exempelvis i Kumla bryts ned genom vissa där vidtagna anordningar är en betydande överdrift. De som i en sluten anstalt uppför sig hyggligt får ju efter någon tid komma ut på mindre väl bevakade anstalter; de hamnar så småningom kanske på en koloni innan de blir frigivna. Vissa av de för brott dömda är det emellertid nödvändigt att hålla så strängt bevakade att de icke har en möjlighet att rymma. Men ibland måste man även se till att skydda de intagna mot varandra. Liksom det i samhället finns olika ligor som bekämpar varandra så finns det också inom vissa anstalter olika grupper vilka, om de kommer ihop, söker skada varandra.

De som i blåögd idealism ville riva fängelserna och släppa de kriminella lösa har otillräcklig insikt om hur fängsvårdsklientelet egentligen är beskaffat. För några år sedan uttalades mörka spådomar. Man visade en brant stigande kurva över behovet av anstaltsplatser. Brottsligheten skulle öka och därmed även antalet som skulle interneras. Den kurvan har dess bättre inte blivit så brant, som man befarade. Medelbeläggningen vid anstalterna var år 1964 i runt tal 5 400. 1965 var den i runt tal 5 000, och 1966 något trettio-tal mer än 1965. Däremot har antalet frivårdsklienter ökat. Det var 1966 15 763 mot exempelvis 1961 inte fullt 14 000. Det visar att man söker i den mån det är möjligt bruka frivård, som en del anser vara det enda saliggörande. Det är klart att frivård är att föredra i den mån det är möjligt att låta för brott dömda vistas utanför fångvårdsanstalterna.

Men antalet som det inte går att ha i frivård är tillräckligt stort för att fylla de anstalter vi har. Dessa anstalter har, som herr Jacobsson sagt, undan för undan förnyats. Man bygger nya anstalter och försöker slå ut de

gamla och ålderdomliga som byggdes på 1850-talet. Man försöker även nedlägga jordbrukskolonierna som är allt annat än moderna.

Jag skulle kunna fortsätta på detta sätt en lång stund, men jag tror det är onödigt. Vi är nu överens om att den form av fångvård vi har är nödvändig så länge vi har brottslighet, att den upprustning av anstalterna som skett också varit nödvändig och att en fortsatt upprustning måste ske. Den kommer väl även att ske i den takt som de ekonomiska resurserna tillåter. Det är säkert också nödvändigt att göra dessa anstalter lika säkra som exempelvis anstalten i Kumla. Sedan må man på tjuvriksdagar och annorstädes larma hur man vill.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Till att börja med vill jag instämma i vad herr Jacobsson anfört. Jag skall begränsa mig till att på några punkter understryka vad han har sagt.

I fråga om behandlingsforskningen var det väl med tillfredsställelse vi hörde justitieministern här nämna de initiativ han har tagit på området, även om vi, som framgår av motionen, skulle önska något mera omfattande åtgärder och snabbare reformtakt.

Vi som arbetat med folkpartiets kriminalvårdsmotion har kommit till den slutsatsen att en något fastare organisation av behandlingsforskningen skulle vara en fördel. Men detta är trots allt underordnade frågor som jag inte just nu skall uppehålla mig närmare vid. Vad jag i stället vill särskilt framhålla är behovet av fortsatt upprustning inom frivården och då särskilt skyddskonsulentorganisationen.

Enligt brottsbalken bildar skyddskonsulentorganisationen jämte de lokala övervakningsnämnderna grundstommen i organisationen för kriminalvård

Om upprustning av kriminalvården i frihet. Även om vi alla, som herr Birger Andersson framhöll, har klart för oss att det behövs både kriminalvård i frihet och anstaltsvård, har ju utvecklingen i överensstämmelse med statsmakternas och brottsbalkens intentioner gått i riktning mot en ökning av frivården och en viss minskning av anstaltsvården. Detta gör att frivården får ett inte bara något större klientel än tidigare utan också ett något svårare belastat. Det ställer med andra ord ökade krav på frivårdsorganisationen.

När man efter första verksamhetsåret för kriminalvård i frihet enligt den nya organisationen, alltså efter år 1965, summerade erfarenheterna, kunde man konstatera, att organisationen var klart underdimensionerad. Med de få tjänstemän inom skyddskonsulentorganisationen som då fanns gick det inte att bedriva någon effektiv kriminalvård i frihet. Tjänstemännen blev till stor del upptagna med det som de först och främst måste göra, nämligen skriva yttranden till domstolar, en i och för sig vällovlig verksamhet men inte av omedelbar terapeutisk effekt. I andra hand fick de koncentrera sig på att behandla de mest akuta fallen av misskötsamhet. Men det verkligt värdefulla, nämligen att på ett tidigt stadium ingripa mot begynnande misskötsamhet, blev eftersatt. En viss upprustning gjordes den 1 juli förra året. Även den begränsade upprustning som då kom till stånd har inom övervakningsnämnderna visat sig ha haft, jag kanske kan säga, förvånansvärt god effekt. Det har börjat bli möjligt att bedriva kriminalvård i frihet så som den är avsedd att bedrivas.

Emellertid har alla eller åtminstone de flesta lokala övervakningsnämnderna jämte de mera lättbehandlade också ett mycket svårt klientel att dras med. Det är gravt belastade alkoholister, som i vissa fall nykterhetsvården inte längre anser sig kunna handskas med utan som får tas om hand av övervakningsnämnderna. Ibland är det perso-

Anslag till fängvårdsanstalterna

ner som blivit utskrivna från interneringsanstalt för vård utom anstalt. I en del andra fall är det fråga om grovt belastade återfallsförbrytare. Det är ett så pass stort klientel att det i många nämnder skulle behövas en särskild tjänsteman för detta, ty även om det finns intresserade och ambitiösa frivilliga övervakare, så klarar de inte sådana fall, åtminstone inte utan en nära kontakt med en skyddsassistent eller skyddskonsulent, och därvidlag är resurserna ännu otillräckliga.

Jag tror att det skulle vara mycket väl använda pengar att satsa litet mer än vad Kungl. Maj:t föreslår — och helst inte alltför litet. De krav som framförts från oppositionen om en viss utökning utöver vad departementschefen föreslår vill jag beteckna som ett mycket moderat önskemål. Jag beklagar att det ju är utsiktslöst att här i kammaren få någon ändring till stånd, men jag vill vädja till justitieministern att fortsätta den utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen som är påbörjad och ha den i alldeles särskilt gott minne. Jag tror att det skulle löna sig.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. I och II av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt i fråga om mom. III.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I och II hemställt.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. III framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 49 mom. III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 24.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 50

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 51**Anslag till fängvårdsanstalterna**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Fängvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 97 344 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlén m. fl.* (I: 205) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 264), hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte anvisa medel för inrättande av två

tjänster som förste assistent och en tjänst som assistent för förberedande av intagnas frigivning, psykologisk expertis enligt kriminalvårdsstyrelsens förslag, tre extra ordinarie konsulenttjänster för fritids- och kontaktverksamhet, en assistenttjänst vid Tillbergaanstalten och dessutom anvisa medel för en förändring av de tre underläkartjänsterna vid Härlanda, Härnösand och Malmö till biträdande överläkartjänster och därför till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 516 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 97 860 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 205 och II: 264, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 97 344 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Per Jacobsson, Edström, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund och *Mundebö*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 205 och II: 264, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 97 860 000 kronor.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till fångvårdsanstalterna

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 35.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 52—58

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. bidrag till politiska partier*Punkten 59***Anslag till skyddskonsulentorganisationen**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 205, av herr Dahlén m. fl., och II: 264, av herr Ohlin m. fl., nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 7 193 000 kronor.

I motionerna I: 205 och II: 264 hade, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte anvisa medel för inrättande av fem skyddsassistenttjänster och i anledning därav till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 150 000 kronor förhöjt anslag av 7 343 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Per Jacobsson, Edström, Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå och *Mundebo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 205 och II: 264, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 7 343 000 kronor.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder fram-

komna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 60—68

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 69***Ang. bidrag till politiska partier**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda förslag ävensom med avslag å motionerna I: 53, av herr Holmberg m. fl., och II: 73, av herr Bohman m. fl., samt II: 232, av herrar *Rubin* och *Sjöholm*, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kronor.

I motionerna I: 53 och II: 73 hade anhållits, att riksdagen måtte avslå det till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1967/68 äskade förslagsanslaget av 23 miljoner kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Kaijser, Ottosson, Strandberg* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 53 och II: 73 samt II: 232, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1967/68 till bidrag till politiska partier.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Vi har under denna punkt bifogat en reservation, i vilken vi avstyrker förslaget om ett anslag på 23 miljoner kronor som bidrag till politiska partier.

Denna fråga var föremål för en utförlig diskussion när partistödet första gången beslöts i december 1965. I denna diskussion ventilerades alla argument av betydelse, och det finns ingen anledning att nu ta upp dem igen.

Vi vidhåller vår uppfattning att ett sådant stöd inte bör utgå. Vi vill inte bestrida att finansieringen av partiernas verksamhet kan inrymma svåra problem. I den mån de ekonomiska bidragen för deras verksamhet skulle komma från ett enda håll eller om en finansieringskälla klart dominerade över de andra skulle detta vara fallet. Under sådana förhållanden vore risken för obehörig påverkan stor.

Så har aldrig varit fallet med de demokratiska partierna i Sverige. En eller några få bidragsgivare har aldrig dominerat, och därmed har heller aldrig några politiska villkor kunnat förknippas med bidragen.

I fortsättningen kommer det statliga bidraget att bli den dominerande inkomstkällan om det fortsätter att utgå. I år utgör det kanske ungefär hälften av partiernas inkomster, men av allt att döma skulle denna andel så småningom öka. Redan nu kan man notera en viss nedgång i de frivilliga bidragen under motivering av partistödets existens. Partierna blir på så sätt något av halvstatliga institutioner, och vi tror att de kan mista en del av sin folkliga förankring — en utveckling rakt motsatt den som vi skulle önska. Vi menar också att partistödet innebär en konservering av den nuvarande partistrukturen, vilket väl inte heller kan vara riktigt.

Herr talman! Jag skall inte utveckla ämnet vidare nu utan ber endast att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Denna fråga har ju, som herr Kaijser sade, diskuterats så grundligt att det inte finns mycket att tillägga.

Uppfattningarna är klara. Högern är

Ang. bidrag till politiska partier emot partistödet. Liksom vi andra tar högern dock emot partistödet, och allt är frid och fröjd. Om nu kammaren skulle följa högerns reservation, är det ju möjligt att högerns partikassör skulle bli minst lika ledsen som de andra partikassörerna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijser begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr Kaijser begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 21.

Anslag till polishus

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 70

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 71***Anslag till polishus**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna köpekontrakt avseende förvärv av polishus, enligt vilka erläggandet av köpeskillingen fördelades på tre budgetår, dels till Polishus m. m. för budgetåret 1967/68 anvisa ett investeringsanslag av 40 miljoner kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Dahlén* och *Bengtson* (I: 509) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin* (II: 646), hade hemställts, att riksdagen måtte dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna köpekontrakt avseende förvärv av polishus, enligt vilka erläggandet av köpeskillingen fördelades på fyra budgetår i stället för tre, som departementschefen föreslagit, dels till Polishus m. m. för budgetåret 1967/68 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 20 miljoner kronor minskat investeringsanslag av 20 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 509 och II: 646

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna köpekontrakt avseende förvärv av polishus, enligt vilka erläggandet av köpeskillingen fördelades på tre budgetår;

b) till Polishus m. m. för budgetåret 1967/68 anvisa ett investeringsanslag av 40 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Ottosson*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Strandberg*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Ha-*

rald Pettersson, *Bohman*, *Eliasson* i *Sundborn*, *Nihlfors*, *Gustafsson* i *Skellefteå*, *Nilsson* i *Tvärälund* och *Mundebo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts proposition samt med bifall till motionerna I: 509 och II: 646

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna köpekontrakt avseende förvärv av polishus, enligt vilka erläggandet av köpeskillingen fördelades på fyra budgetår;

b) till Polishus m. m. för budgetåret 1967/68 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det gäller här en budgetteknisk fråga. Med hänsyn till det ansträngda budgetläget föreslås i motionerna I: 509 och II: 646 liksom i reservationen vid denna punkt, att erläggandet av köpeskillingen vid inlösen av polishus skall fördelas på fyra budgetår i stället för tre, som departementschefen föreslår. Därigenom minskas ju det årliga behovet av anslag på denna punkt.

Det är med den motiveringen som jag yrkar bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Edström försöker fortsätta sina ekonomiska resonemang. Så värst hållbara är de inte, lika litet vid denna punkt som när han var uppe tidigare.

När det gäller byggande av polishus är det inte så enkelt som herr Edström föreställer sig nämligen att bara kapa bort 20 miljoner kronor och tro att därmed ingenting inträffar. I utlåtnad redovisas att byggnadsstyrelsen för de närmaste tre åren efter 1967/68 har planer på inlösen av polishus till ett värde av 180 miljoner kronor. För samma tid har byggnadsstyrelsen planer på

att bygga i statlig regi för över 100 miljoner kronor. Departementschefens förslag för nästa budgetår, 40 miljoner kronor, samt bemyndigande att sluta avtal som medför kostnader på 20 miljoner kronor för vart och ett av de efterföljande budgetåren, ligger sålunda i förhållande till de totala anspråken på relativt låg nivå.

Om reservanternas förslag godtas, kommer man väsentligt lägre, och det skulle innebära att 20 miljoner kronor anvisas år 1967/68 och att samma belopp, 20 miljoner kronor, skulle få in-tecknas för inköp under vart och ett av de tre följande åren. De negativa verkningarna av reservanternas förslag kan bli flera.

För det första kommer kommunernas intresse av att bygga polishus att dämpas, om det visar sig att möjligheterna till inlösen minskar, ty kommunerna har i och för sig inga skyldigheter när det gäller polishusbyggande.

För det andra blir det inte utrymme för statligt byggande åren 1967—1968. Dessutom måste, om något statligt byggande skall bli möjligt under de närmaste åren efter utgången av budgetåret 1967/68, anslaget åter räknas upp. Annars blir bemyndigandet att godkänna kontrakt år 1967/68, som medför kostnader för 20 miljoner kronor de närmaste åren, fullständigt illusoriskt.

Det är inget sparande som herr Edström vill. Det är ett försenande, ett fördröjande, det är en försämring för de polisiära myndigheterna.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Vi har på grund av regeringens politik kommit i ett ansträngt läge. Därför har regeringen fått lov att dröja med en hel del önskvärda förbättringar. Jag erinrar bara om hur kolossala eftersläpningarna är när det gäller skolbyggnaderna. Hela stadsde-

lar på 10 000 invånare har inte fått bygga skolor. Det är eftersläpningar som verkligen betyder någonting. Om kommunerna skulle få betalt litet långsammare för inlösen av sina polishus, är detta ingen stor statsfinansiell fråga. Ett sådant uppskov är med hänsyn till den statsfinansiella situationen mera motiverat än då regeringen skjuter många andra saker på framtiden.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade redan förut att även regeringens förslag innebär ett byggande på vad man brukar kalla låg nivå. Men skall man över huvud taget tillfredsställa de minimalaste anspråken i fråga om att skaffa polisen nya lokaler, är det nödvändigt att gå den väg som här har föreslagits. Annars blir det ännu svårare. Att göra jämförelser med skolbyggnader och annat är rätt ofruktbar, därför att på detta område, liksom på andra byggnadsområden som staten har att göra med, har en nedskärning skett.

Om herr Edström skulle tala med polismyndigheterna och kommunalmännen ute i landet, skulle han finna att de är mycket missnöjda med det förslag som herr Edström tycker är alldeles för generöst.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig föreslagit en försämring av polishusbyggandet. Vad jag har föreslagit är en ekonomisk transaktion så att inlösen av polishusen skall fördelas på flera år. Det blir inte sämre polishus för det.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske onödigt att springa upp i talarstolen gång på gång, men jag måste ge herr Edström en liten lektion.

Anslag till polishus

Den föreslagna anordningen innebär att kommunerna bygger polishus och staten löser in dem enligt beslut som riksdagen har fattat. Det är alls inte gamla, uttjänta polishus, utan i regel är det fråga om nya polishus. Anslår man 20 miljoner kronor mindre, blir det ett minskat intresse från kommunernas sida att bygga nya polishus.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort replik. Låt mig återgå till min tidigare liknelse med att staten försinkar skolbyggnaderna så kolossalt. Det tycker jag är en mycket betydelsefullare sak. Att det händelsevis skulle kunna bli någon försinkning av byggandet i detta fall, är närmast teoretisk spekulation.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag blandar mig i denna diskussion av den anledningen — och den är rätt viktig — att denna besparing ingår som ett led i mittenpartiernas strävan att spara något över 100 miljoner kronor mer än vad regeringen har föreslagit. Den viktigaste anledningen till denna vår önskan är att vi vill öka hjälpen till u-länderna med cirka 67 miljoner kronor mer än vad regeringen föreslagit. För att vi skall kunna göra detta i denna trängda ekonomiska situation är det, som herr Edström sagt, nödvändigt att skjuta på vissa åtaganden några år framåt i tiden.

Herr talman! Utöver detta tycker jag att herr Birger Andersson skulle ta i beaktande den statsverksproposition som vi nu kontinuerligt behandlar vid varje plenum. Den handlar nämligen om en nedprutning på de allra flesta områden, därför att vår ekonomi över huvud taget inte tillåter det som skulle vara en naturlig följd av vad riksdagen har beslutat, bl. a. på skolans område — jag tar samma exempel som herr Edström.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Nu fick vi ju veta den verkliga anledningen till reservationen. Men att man när man ville försöka skaffa fram pengar till ett speciellt ändamål skulle så hoppa i galen tunna att man valde just detta anslag förvävar mig något. Här är det fråga om en överföring av medel från staten till kommunerna. Det är inte fråga om någon samhällsekonomisk vinst, totalt sett, såvida man inte vill försätta sig i ett läge som är diametralt motsatt mot vad man tidigare har yrkat under debatten här i dag.

Det är ett mycket stort behov av nya lokaler för polisen på många håll i landet. Det sammanhänger med att den nya polisorganisationen vid förstatligandet betydligt koncentrerades i förhållande till tidigare. Lokalförhållandena är på många håll sådana att ett effektivt arbete avsevärt försvåras antingen genom att lokalerna inte är tillräckliga eller för att de ligger spridda på olika platser. Jag var i går och invigde ett nytt polishus i Borås, där polisen nu har samlats under ett tak. Tidigare hade den sina lokaler på sju olika ställen. Det innebär en effektivisering som motsvarar ett betydande antal polistjänster. Det råder ingen som helst tvekan om att 20 miljoner kronor till polishus på sikt gör mycket större nytta än de 125 tjänster som de borgerliga reservanternas hade föreslagit under anslaget till den lokala polisorganisationen.

Denna besparingsaktion är mot bakgrunden av vad som i övrigt sagts från reservanternas håll om behovet av upprustning av polisen både omotiverad och inkonsekvent.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Till statsrådet Kling vill jag säga att jag hoppas att statsrådet lyssnade på vad jag sade tidigare.

Jag är fullständigt medveten om att detta är ett uppskjutande i tiden. Jag

är också medveten om att det måhända många gånger kommer att bli så att kommunerna ekonomiskt får sitta emellan i detta sammanhang. Men icke förty har det från mittenpartiernas sida ansetts nödvändigt för att man skall kunna klara något som vi anser vara ännu mera angeläget, nämligen u-hjälpen, att skjuta på vissa utgifter in i en framtid. Det kanske är på det sättet att statsrådet Kling inte har samma känsla för u-länderna som vi från mittenpartiernas sida har visat prov på när vi framlagt detta låt mig säga drastiska förslag, som i viss mån kommer att drabba kommunerna, för att klara de mest nödställda i vår värld, nämligen människorna i utvecklingsländerna.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Justitieministern talar som om en fördelning av köpeskillingen på tre budgetår skulle vara något sakrosant och det enda möjliga. De tre åren har väl justitieministern föreslagit på grundval av att finansministern varit restriktiv. Annars hade det varit bättre att köpa husen kontant. Det kan inte vara något sakrosant att köpeskillingen skall fördelas på tre budgetår. I dagens läge kan det vara väl motiverat att tänka sig fyra budgetår för betalningen för att spara pengar budgetmässigt i den besvärliga ekonomiska situation som regeringen försatt landet i.

Vi hoppas att situationen inte är värre än att det kan ljusna om några år. Jag hoppas verkligen att regeringen tänkt på framtiden när det gäller ekonomin. Då bör läget vara bättre om några år, och då kanske vi framdeles kan öka anslagen.

Jag anser, liksom den föregående talaren, att det är mycket viktigt att få ökade medel till u-hjälpen.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Det hade varit konsekvent handlat av herr Edström, om

Anslag till polishus

han i reservationen hade yrkat att de medel det här gäller skulle fördelas på två budgetår i stället. Detta skulle mera ha överensstämt med den anda i vilken herr Edström och hans partikamrater tidigare har talat i dag när det gällde anslaget till den lokala polisorganisationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 71, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 52.

Anslag till länskolnämnderna

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 72

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1967/68 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1967/68 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—19

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 20***Anslag till länskolnämnderna**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Länskolnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 11 625 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Strandberg* (I: 200) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Agnäs *m. fl.* (II: 254), i vilka hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att den nuvarande tjänsten som nomadskolinspektör behölls oförändrad;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Dahlén* (I: 211) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Ohlin* och *Hedlund* (II: 276), i vilka yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle anslå medel för inrättande av tre tjänster som regionkonsulenter för rörelsehindrade och därför till Länskolnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 115 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 11 740 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlén m. fl.* (I: 393) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 498), i vilka föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle besluta, att halvtidsbefattningarna som föreståndare för länskolnämndernas hjälpmedelscentraler skulle förändras till heltidsbefattningar enligt skolöverstyrelsens förslag samt till Länskolnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett med 324 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 11 949 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 211 och II: 276, i vad de avsåge tre tjänster som regionkonsulenter för rörelsehindrade, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 393 och II: 498, i vad de avsåge befattningarna som föreståndare för länskolnämndernas hjälpmedelscentraler, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionerna I: 200 och II: 254 icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 211 och II: 276 samt I: 393 och II: 498, samtliga motioner såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Länskolnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 11 625 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande tre tjänster som regionkonsulenter för rörelsehindrade, av herrar *Axel Andersson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Nihlfors, Mattsson, Nelander, Källstad* och *Elmstedt*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 211 och II: 276, såvitt nu vore i fråga, uttala att tre tjänster som regionkonsulenter för rörelsehindrade borde inrättas;

2) beträffande befattningarna som föreståndare för länsskolnämndernas hjälpmedelscentraler, av herrar *Axel Andersson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 393 och II: 498, såvitt nu vore i fråga, besluta, att halvtidsbefattningarna som föreståndare för länsskolnämndernas hjälpmedelscentraler skulle förändras till heltidsbefattningar enligt skolöverstyrelsens förslag;

3) beträffande tjänsten som nomadskolinspektör, av herrar *Virgin, Axel Andersson, Kaijser, Wallmark, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Bohman, Nihlfors, Mattsson, Turesson, Nelander, Källstad* och *Elmstedt*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 200 och II: 254, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört angående inrättande av en tjänst med vilken skulle vara förenade vissa av den nuvarande nomadskolinspektörens arbetsuppgifter;

4) beträffande medelsanvisningen

a) av herrar *Axel Andersson, Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Ny-*

Anslag till länsskolnämnderna

man, Nihlfors, Mattsson, Nelander, Källstad och *Elmstedt*, vilka, under förutsättning av bifall till reservationen 1, ansett, att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 393 och II: 498 ävensom med bifall till motionerna I: 211 och II: 276, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Länsskolnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 11 740 000 kronor;

b) av herrar *Axel Andersson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka, under förutsättning av bifall till reservationen 2, ansett, att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 211 och II: 276 ävensom med bifall till motionerna I: 393 II: 498, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Länsskolnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 11 949 000 kronor;

c) av herrar *Axel Andersson, Nyman, Nihlfors, Nelander* och *Källstad*, vilka, under förutsättning av bifall till reservationerna 1 och 2, ansett, att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 211 och II: 276 samt I: 393 och II: 498, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Länsskolnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 12 064 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Det utlåtande som kamraren nu skall behandla rör sig om anslag på miljarder kronor. Det kan kanske, med hänsyn till de reservationer som tidigare har brukat föreligga till andra avdelningens utlåtande, då reservationerna har varit ganska många och gällt betydande belopp, te sig litet egendomligt att avdelningen denna gång praktiskt taget har varit enig i sin uppfattning. Det beror naturligtvis inte på att vi har varit tillfredsställda med vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Anslag till länskolnämnderna

Jag tror att inte bara vi som i några reservationer står som opponenter, utan att man även från den andra sidan gärna skulle ha sett att betydligt större belopp hade kunnat ställas till skolans förfogande än vad som har varit möjligt. Vi har emellertid ålagt oss en stor återhållsamhet. Det har inte bara gällt då vi har ställts inför frågan om att reservera oss eller inte, utan återhållsamheten har också varit stor från motionärernas sida då det gällt att komma med förslag som skulle kräva större belopp, hur angelägna man än kan ha ansett att ärendena har varit. Det är väl ändå så, att det råder en allvarlig bristsituation på skolans område. Det gäller lärare, det gäller hjälpmedel och det gäller inte minst den fråga som nyligen tagits upp i ett annat sammanhang, nämligen skolbyggnader.

Beträffande bristen på lärare så har ju avdelningen just nu börjat behandla lärarutbildningspropositionen, som avser att så småningom lösa bristsituationen i det avseendet. Men när det gäller skolbyggnaderna är det självklart att det förslag som departementschefen har lagt fram inte är tillfredsställande.

Enligt vad skolöverstyrelsen har rapporterat föreligger planerade och av länskolnämnderna angelägenhetsgraderade skolbyggen för 1,6 miljard kronor. Det sammanlagda investeringsbehovet enbart för grundskolan är under en treårsperiod 510 miljoner per år. Detta skulle alltså vara det belopp som skolöverstyrelsen anser att man borde ha satsat på. Styrelsen uttalar nämligen i en av sina skrifter: »Det är enligt skolöverstyrelsens mening ofrånkomligt att räkna med en skolbyggnadsverksamhet av denna storleksordning» — alltså 510 miljoner om året under en treårsperiod — »om grundskolan skall kunna genomföras och läroplanen tillämpas på ett något så när tillfredsställande sätt.»

När vi nu på grund av det trängda

ekonomiska läget inte kan komma upp till det anslag som skolöverstyrelsen begärt, så innebär det ju ett erkännande av att grundskolan inte kan arbeta på det sätt som vi alla innerst inne önskar att den borde få göra. Jag vill här begagna tillfället att i varje fall uttala en stillsam förhoppning att situationen framdeles skall bli bättre.

Från folkpartiets sida har beträffande skolbyggnaderna lagts fram ett förslag om att man skulle satsa mer på de s. k. provisoriska skolbyggnaderna än man har gjort tidigare. Man skulle alltså ändra på de ramar som var uppdragna. Nu har det skett — vilket jag tycker är alldeles riktigt — att man slopat dessa ramar, och det skall stå skolöverstyrelsen fritt att i mån av behov satsa på permanenta och icke permanenta lokaler.

Vad jag i detta sammanhang skulle vilja säga är emellertid att hela idén med det s. k. paviljongbyggandet har förfuskats, när man hör att vinsten på att bygga paviljonger i stället för permanenta skollokaler inte är större än 10—12 procent — i allra bästa fall lär det röra sig om 20 procent. Tydligt har man vid byggandet av paviljongskolor varit överambitiös. Man har satsat så mycket på sådana skolor att jag skulle tro att en fackman, som går igenom en paviljongskola utan att veta vilket slag av skolbyggnad det rör sig om, skulle ha mycket svårt att avgöra vilken typ det egentligen var. Därför menar jag att det bör göras någonting också på detta område. Man bör sträva efter att få fram enklare prefabricerade paviljongskolor, så att man verkligen gör några vinster. Skolöverstyrelsen håller ju på med sin »byggglåda» för s. k. permanenta lokaler, och jag tycker att skolöverstyrelsen också borde ägna sig åt energiskt tänkande hur man skall få fram paviljonger av en billigare typ än dem som byggts de senaste åren. Detta är desto mer nödvändigt, eftersom vi råkat in i en ny och besvärlig situation på grund av att sam-

Anslag till länskolnämnderna

hällen, särskilt omkring storstäderna, växer upp med stor fart. Dit flyttar unga familjer. De har barn, och det krävs mycket snabbt att man får en skola i området. På grund av bostads-situationen kommer de familjer som flyttar in i dessa nya områden att bli kvar där länge. Deras barn växer upp, går ut skolan och flyttar hemifrån. Behovet av skollokaler försvinner väl inte helt, men det minskar högst väsentligt. I stället uppstår behov av skolor inom något annat och nytt sovstadsområde.

Man bör då inte bygga så permanent, att man står där med en dyrbar skola, som inte helt utnyttjas.

Efter dessa utflykter, herr talman, skulle jag helt kort vilja säga några ord om ett par av de få reservationer som finns till detta utskottsutlåtande.

Den första gäller tjänster som regionkonsulenter för rörelsehindrade. Samhället har ju dess bättre börjat visa ett allt större intresse för de handikappades problem. Det har också vidtagits åtgärder för att kunna bygga ut skolgången för de rörelsehindrade. När så är, anser vi det ofrånkomligt att man vidtar sådana åtgärder att rörelsehindrade elever verkligen får möjlighet att komma till skolan. Nu beror mycket på vilket intresse som finns hos kommunalmännen ute i landet. Jag skulle tro att det nog på de flesta håll finns en verkligt god vilja att hjälpa de rörelsehindrade barnen inom området att komma till och från skolan, men många gånger är det dyrt och besvärligt att ordna, och man vet inte hur man skall hantera problemet. Därför anser vi att det skulle vara synnerligen lyckligt om det fanns några konsulenter, som kunde biträda kommunalmännen och skolstyrelserna med råd och dåd om hur man skall förfara för att hjälpa de rörelsehindrade barnen till skolan, så att de får en lika god utbildning som sina mer lyckligt lottade kamrater.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1 vid punkten 20.

Den andra reservationen gäller länskolnämndernas hjälpmedelscentraler. Då jag vet att den frågan kommer att behandlas utförligare av en annan talare, skall jag bara helt kort peka på att det för närvarande finns tio tjänster vid dessa centraler, men det är halvtidstjänster. Visserligen är det inget överflöd på hjälpmedel vid skolorna, men desto nödvändigare är det ju att de hjälpmedel som verkligen finns också kommer till användning. Det har visat sig att man på många håll inte kan hantera de hjälpmedel som finns, utan de står och samlar damm, vilket väl inte är meningen. Därför har vi reservanter ansett det ytterst nödvändigt att åtminstone förvandla de tio halvtidstjänsterna till heltidstjänster. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall också till reservationen nr 2.

Slutligen vill jag ta upp frågan om nomadskolinspektörstjänsten. Det föreligger därvidlag två alternativ, och företräda för båda dessa är överens om att en särskild nomadskolinspektörstjänst inte längre erfordras. Jag vet inte hur många barn som går i nomadskola, men det torde röra sig om ungefär 300, och det kan inte vara rimligt att det finns en särskild inspektörstjänst för ett så litet antal elever.

Emellertid har nomadskolinspektören vid sidan om tjänsten — man kan säga nästan huvudsakligen — kommit att få till uppgift att företräda samerna i kulturellt avseende. Han har helt enkelt blivit en kontaktman mellan samerna och olika myndigheter, och han är de svenska samernas kontaktman med samerna i Finland och Norge. Därför är vi reservanter visserligen med på att nomadskolinspektörstjänsten som sådan slopas, men vi anser att det i stället bör tillskapas en tjänst, vars innehavare skall ha hand om de övriga uppgifter som nomadskolinspektören sörjt för. Reservanterna anser att vi är skyldiga den gamla sameska kulturen detta. Det vore ju en verklig förlust för oss alla om den liksom spårlöst för-

Anslag till länsskolnämnderna

svann. Jag tycker också att vi är skyldiga denna folkminoritet att ge den ett handtag som den så väl behöver.

Av en ödets skickelse var min första större uppgift som tidningsman att göra ett reportage just om nomadskolorna. Jag kom då i en mycket lång och livlig debatt med dåvarande nomadskolinpektören Bergström, och jag framförde den uppfattningen att de s. k. kätaskolorna, där samernas barn tvingades att gå, var som ett slag i ansiktet på denna folkminoritet. Jag fann t. ex. att samebarnen satt på golvet i en kåta med korslagda ben och skrev på griffeltavlor, medan det 200 eller 300 meter därifrån fanns ett relativt fint skolhus för de andra barnen. Dessbättre har samerna nu fått rätt att om de så vill — nomadskolan är nu inte längre någon kätaskola — välja mellan den vanliga skolan och nomadskolan. Liksom jag tidigare ansåg det vara en orättvisa mot samerna då de tvingades in i kätaskolor, anser jag det nu vara en orättvisa, om vi berövade samerna det stöd som de har haft av den person som har kallats för nomadskoleinspektör.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall även till reservation nr 3.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Med hänsyn till att herr Axel Andersson under denna punkt även har berört en del andra punkter, kanske jag kan följa hans höga exempel. Detta lilla häfte på 30 sidor innehåller förslag till utgifter på omkring 3,7 miljarder kronor, och det kan då, såsom herr Axel Andersson också påpekade, förefalla något egendomligt att samstämmigheten synes vara så stor.

Det är riktigt att skolväsendet har fått en i förhållande till andra områden rätt stor andel av anslagen; en 16—17-procentig ökning av sin tidigare mycket omfattande budget. Det råder alltså ingen tvekan om att skolväsendet i relation till andra områden

— vi hörde nyss hur läget är inom polisväsendet — har blivit väl tillgodosett, men i relation till de skolpolitiska beslut vi fattat i riksdagen och som nu skall förverkligas, är det givetvis alldeles för litet. Emellertid är ju samhällsekonomin så hårt ansträngd, att det utrymme som vi har att verka inom är utomordentligt trångt. Därför har några reservationer av betydelse kanske inte kunnat komma till synes.

På själva byggnadsområdet har i fråga om grundskolan föreslagits en höjning med ungefär 60 miljoner kronor. Trots detta har departementschefen ansett sig nödsakad att i statsverkspropositionen tillägga, att »Kungl. Maj:t, om det nu skulle visa sig att denna ökning av grundskoleramen är otillräcklig för att absolut oundgängliga skolbyggnadsprojekt skall kunna komma till utförande, bör äga medge den omfördelning mellan ramen för de gymnasiala skolorna och grundskoleramen som bedömes erforderlig». Detta publicerades den 11 januari. Samma dag skriver skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t och begär en omfördelning. Sedermera har ju också Kungl. Maj:t i år tagit från gymnasieskolorna 50 miljoner kronor och lagt på grundskolan. Jag har velat nämna detta, därför att det visar in vilket utomordentligt trångt läge vi nu befinner oss. Det framgår mycket klart av skolöverstyrelsens argumentering, att beloppet är ett absolut minimibelopp för att klara oundgängligt nödvändiga behov, så att inte reformen i vissa kommuner måste skjutas på framtiden. Skolöverstyrelsen konstaterar samtidigt, att redan de 180 miljoner kronor som gymnasierna har fått är för litet och att det kommer att behövas mera pengar. En tillfällig förskjutning kan inträda på grund av att kommunerna varit något sena i sin planering, men frågan kommer tillbaka så snart planeringen är färdig.

Jag har, herr talman, velat nämna detta för att visa att våra tillgängliga

resurser, såsom vi nu kan se dem för det kommande budgetåret och kanske även för de därefter allra närmast ligande budgetåren, inte står i proportion till de behov som föreligger när det gäller att gå i land med våra skolpolitiska beslut.

Vi har från högerns sida ånyo väckt en motion, där vi begär en genomlysning av tidsprogrammet. Behandlingen av denna motion är uppskjuten till hösten. Meningen är att vi till dess skall försöka få fram ytterligare material för att ge riksdagen ett mera sakligt underlag för ett ställningstagande i frågan.

Trots läget har vi velat peka på några mindre detaljer. En sådan är frågan om nomadskolinspektören. Detta kan synas vara en bagatell, som man inte skall ta upp i samband med en budget på 3,7 miljarder kronor. Men detta är en fråga som tidigare förekommit i denna kammare och som ligger oss inom högerpartiet speciellt om hjärtat.

Jag kan dela den uppfattning som framkommit i utskottsutlåtandet, nämligen att gruppen nomadskolebarn i och för sig är ganska ringa och att det kanske inte vore erforderligt att ha en inspektör speciellt för detta ändamål. Men detta har i stället inneburit att den person, som innehaft denna tjänst, haft tillfälle att ägna sig åt de övriga aktiviteterna bland samerna, framför allt den kulturella verksamheten.

Jag vill erinra om den diskussion vi hade beträffande anslaget till samernas tidning. Det fanns därvid inom riksdagen förståelse för behovet av en sådan, och det anslag som reservanterna den gången begärde blev beviljat.

Det är i viss mån samma förhållande i dag. Det gäller ytterst att trygga möjligheterna för samerna att få behålla sin egenart och sin kulturella aktivitet. Jag tror inte det är korrekt att man vid länsskolnämnden i Norrbottens län skulle ha en man över, vilket utskottsmajoritetens hemställan tycks innebä-

Anslag till länsskolnämnderna
ra. Man föreslår nämligen att nomadskolefrågorna skulle överföras till en av dessa tjänster, vilket skulle ta en ringa del av tjänstemannens tid. Men vederbörande skall också överta hela den kulturella sidan, och jag befarar att denna verksamhet i det praktiska arbetet i så fall mer och mer skulle komma att falla bort.

Det är denna omständighet som gör att vi velat stödja motionen om bibehållande av nomadskolinspektören och att en ny befattningshavare skall få ta hand om dessa frågor.

Även om vårt ekonomiska läge just nu är besvärligt, tycker jag att det är en ganska självklar skyldighet att tillse att denna minoritet får behålla och vårda sin kulturella egenart och föra den vidare. Det är fråga om en så relativt ringa utgift att man bör kunna bortse från de direkt rationella synpunkterna och tillgodose detta mycket starka önskemål.

Herr talman! Detta är faktiskt det enda av reservanternas förslag som vi ansett att vi vill stödja. Med detta har vi markerat att vi tillmäter denna fråga en särskild vikt.

I övrigt innebär vårt ställningstagande inte att vi när vi t. ex. går emot reservation nr 1 skulle vara mindre intresserade av de rörelsehindrades problem. Det är ingalunda på det sättet, men det finns ett ganska stort antal konsulenter som biträder i olika sammanhang. Det får bli en angelägenhetsgradering från skolöverstyrelsens sida beträffande användningen av dessa konsulenter, och vi anser att frågorna om de rörelsehindrade givetvis bör ligga bland de absolut främsta i den graderingen. I en knapphetssituation tvingas man alltså att avstå från aktiviteter på andra områden, som i och för sig kan vara önskvärda men som vid en angelägenhetsgradering får stå tillbaka.

Herr talman! Med detta vill jag alltså yrka bifall till reservation 3 under denna punkt.

Anslag till länskolnämnderna

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Herr Axel Johannes Andersson har redan framfört en del synpunkter från folkpartiets sida i anknytning till statsutskottets utlåtande nr 8 som jag vill instämma i. Jag vill säga några ord beträffande reservation 2 vid punkten 20.

Den framtidsvision beträffande 1980-talets skola, som chefen för skolverket vid tillfälle har presenterat, är bl. a. sålunda: »Varje skola har då ett välförsett hjälpmedelscentrum i stället för vad vi nu kallar för skolbibliotek. I detta centrum finns det både pedagogiskt och tekniskt utbildad och heltidsanställd personal, som kan hjälpa eleverna att under den arbetstid, då de inte har lärarledd undervisning, utnyttja alla de möjligheter till studier på egen hand, som detta hjälpmedelscentrum erbjuder i form av inlärningsstudios, där man kan kombinera bild, text och ljud.»

Detta är som sagt en framtidsvision, men vi har i alla fall kommit en god bit på väg. Frågan om hjälpmedel i undervisningen diskuteras nu nästan varje dag, ibland kanske med en viss överdrift — man tror att de nya hjälpmedlen skall lösa flera problem i vår skola än det finns grund att räkna med. Inte sällan talar man om dataundervisning och andra intressanta uppslag precis som om de skulle kunna tillämpas i dagens skola. Men vi som känner förhållandena vet att det är fråga om framtidsvisioner. Kostnaderna blir enorma, och det behövs forsknings- och utvecklingsarbete för att de nya metoderna skall kunna tillämpas.

I vårt skolväsen finns hjälpmedelscentraler som är knutna till länskolnämnderna och som skall verka för utnyttjandet av de moderna hjälpmedlen i undervisningen. Det gäller att intressera skolfolket för att verkligen utnyttja de hjälpmedel som redan finns. Skolöverstyrelsen har under flera år ansett det behövt att halvtidsbefattningarna som föreståndare för dessa

hjälpmedelscentraler ändras till heltidstjänster. Vi har för vår del också ansett detta mycket befogat, om man vill få den effekt av de tekniska hjälpmedlen som i dagens läge är önskvärd. Därför har vi från folkpartiets sida också i år yrkat, att tio halvtidsanställda föreståndare för länskolnämndernas hjälpmedelscentraler skall få heltidsanställning. Därmed blir det större möjligheter för dem att hjälpa lärarna sköta den tekniska utrustningen så att säga utan att kallsvettas. Var och en som själv försökt utnyttja sådana hjälpmedel vet hur besvärligt det kan vara när filmapparaten krånglar eller när bandet går av, o. s. v. Jag tror att detta är förklaringen till att de tekniska hjälpmedlen många gånger inte utnyttjas i skolväsendet. Men om vi genom denna insats får heltidsanställda föreståndare som instruerar lärarna, tror jag att utrustningen kommer att bli bättre utnyttjad. Det är fråga om en relativt blygsam summa, som skulle kunna ge god effekt.

Med dessa ord vill jag, herr talman, yrka bifall till reservation 2 vid punkten 20 och, beträffande medelsanvisningen, även till reservation 4 b.

Jag får kanske också, herr talman, säga några ord beträffande punkten 18 — vi har inte ställt något yrkande där, men jag tycker att frågan är värd en viss uppmärksamhet.

Det gäller hjälpklasseläverna. Det är en gammal fråga här i huset. Jag tror den sträcker sig 20 år tillbaka då man första gången behandlade just hjälpklassundomen och dess svårigheter att få en anpassad yrkesutbildning. De har att konkurrera med normalklassernas ungdomar, och alla förstår att det kan vara svårt för många av dem att få en anpassad utbildning. Visst har det gjorts en hel del av skolöverstyrelsen. Det har kommit ut eu promemoria för några år sedan, och riktlinjer har gått ut till länskolnämnderna att bevaka denna fråga. Men jag har, herr talman, tagit upp denna fråga för att jag för-

stått att det nog har hänt alltför litet inom en hel del länskolnämnder på denna punkt. Jag vet att skolöverstyrelsen i sina petita har omnämnt frågan; man känner tydligen att här borde göras mera. Därför har vi i en motion tagit upp frågan. Min förhoppning är att konsulenterna inom skolöverstyrelsen skall intressera länskolnämnder och skolstyrelser för att göra allt vad de kan för dessa ungdomar. Detta var alltså närmast tänkt som en liten erinran om ett problem som jag tror att många brottas med ute i våra skolor i dag.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Som redan har nämnts från denna talarstol har ecklesiastikdepartementet i år fått en upprykning av medelstildelningen som vi knappast hade väntat oss.

Vad gäller driftbudgeten kommer 663 nya miljoner till i år, och lägger man så till kapitalbudgeten gör det 766 miljoner kronor. Det är en större summa än vad hela budgeten för ecklesiastikdepartementet omfattade för ett antal år sedan. För detta är vi verkligen glada.

I det avsnitt som statsutskottet behandlat och som gäller det allmänna skolväsendet och dithörande saker har det skett en uppräknings med inte mindre än 463 miljoner kronor. Detta till trots är vi alla medvetna om att skolöverstyrelsen och många motionärer har ansett, att det som i år serverats ändå inte är tillräckligt. I likhet med herr Andersson och herr Wallmark vill jag intyga att enigheten inom statsutskottets andra avdelning i år har varit ovanligt stor. Vad det gäller de stora, betydelsefulla frågorna har det inte funnits några delade meningar. De ärade lyssnarna kanske nyss hörde herr Wallmark säga att det inte finns några reservationer av betydelse. Jag vet inte om jag vågar använda det uttrycket, men det kanske i viss mån är rik-

Anslag till länskolnämnderna

tigt, om man tar hänsyn till storleksordningen av de belopp det gäller. Jag tror att alla som över huvud taget är intresserade av undervisning är glada och tacksamma över att vi i år trots allt, trots den trängda ekonomiska situationen, har kunnat få vara med om en sådan ansiktslyftning på detta område, om jag får använda ett sådant uttryck.

Vid denna punkt, nr 20, förekommer det ett par tre reservationer, som det har talats om alldeles nyss. Det är alldeles klart att dessa detaljer, om vi vill kalla dem så, har en viss betydelse, det skall ingen försöka förneka.

Men jag tror inte att vi skall förstora de här detaljerna, och vi skall se hur det hela fungerar i praktiken.

Första reservationen avser regionkonsulenterna för rörelsehindre. Med all respekt för våra centrala konsulenter måste jag säga att vi, som direkt arbetar ute på fältet, ändå har den uppfattningen, att om ett effektivt arbete här skall kunna utföras beror det i högsta grad på hur de lokala myndigheterna lägger upp sin undervisning på detta område. Vi har våra rektorer, vi har våra studierektorer o. s. v., som jag vet ägnar stor uppmärksamhet åt detta avsnitt. Det utsluter naturligtvis inte, att dessa i sin tur kan få impulser från centralt håll — det är vi väl alla överens om. Men jag tror att de lokala styrelserna och de lokala lärarna redan nu ägnar mycket stor uppmärksamhet åt de rörelsehindre. En detalj i det sammanhanget har varit våra skolhusbyggnaders lämplighet för de rörelsehindre, men där kommer det nu förslag om att man skall få skolor som passar även för dessa handikappade.

Reservationen nr 2 gäller de hjälpmedel som bör och skall stå till lärarnas förfogande i våra skolor. Dess bättre har det skett en ofantlig utveckling på detta område. Men jag tror att vi även där i högsta grad måste förlita oss på de lokala företrädarna för sko-

Anslag till länsskolnämnderna

lorna — rektorer, studierektorer o. s. v. — ty vi kan inte få fram så många konsulenter att de kan rycka in när t. ex. en filmapparat krånglar, utan detta måste rättas till lokalt på platsen. På området har det skett en enorm utveckling under de senaste åren, och för det är vi väl gemensamt glada och tack samma.

Den tredje reservationen, som gäller nomadskolinspektören, har behandlats av herrar Andersson och Wallmark. De har talat om både majoritetens uppfattning och reservanternas, men jag tror att det är en viktig sak att komma ihåg där. Våra folkskolinspektörer i Norrbottens län känner området mycket bra. De har under många år arbetat just inom dessa regioner, och jag vill försäkra att de känner samernas förhållanden minst lika bra som någon heller halvtidskonsulent, som skulle tillsättas från annat håll.

Nu frågades det här — kanske med viss rätt — om inspektörerna där uppe får tid att ägna sig åt framför allt samernas kulturella verksamhet. Det råkar ju vara så, att Norrbottens län i viss mån har varit gynnat när det gäller antalet inspektörer. Såvitt jag förstår bör någon av de fyra inspektörerna ha stora möjligheter att ägna en del av sin tid just åt dessa förhållanden.

Inspektionen av skolorna går mycket bra att göra när det gäller de vanliga svenskskolorna inom respektive kommuner. Det bör inte bli betungande för inspektörerna.

I fråga om den kulturella delen tror jag också, att vi när det gått några år och vi kan överblicka utvecklingen på detta område skall finna, att det gått minst lika bra med detta nya system som det gick med det gamla systemet.

Det kommer här en annan sak in i bilden. Jag tror vi allesammans är överens om att vi bör ägna den folkminoritet det här gäller det intresse som den verkligen förtjänar, och jag tror att det kommer att ske med denna nya anordning, men nu kommer vi också att få

andra minoriteter inom landet genom den inflyttning av utländsk arbetskraft, som sker. Det kanske blir svårare att ordna undervisningsförhållanden och kulturförhållanden för dessa många olika nationaliteter. Det är väl en sak som vi får försöka lösa så småningom.

Sedan, herr talman, vill jag säga att trots att vi i alla de stora sakerna har varit överens, så har vi haft delade meningar på denna punkt, men jag är övertygad om att om riksdagen — som jag hoppas — bifaller utskottets förslag, så skall det visa sig att det kommer att gå bra även i fortsättningen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag under denna punkt.

Herr NYMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till andra avdelningens högt värderade ordförande ber jag få framföra följande.

Det kan synas som om det skett en enorm utveckling när det gäller hjälpmedel inom skolan. Jag ser det så att det här finns ett oerhört stort intresse, och man försöker inom skolstyrelserna överallt skaffa utrustning; gärna så att det finns bandspelare, kanske rent av en arbetsprojektor — helst i varje skolorum, så att lärarna skall slippa gå omkring och söka utrustningen på ett centralt ställe för att ofta finna att den är borta!

Det finns alltså ett oerhört intresse för hjälpmedel, och som jag anförde i mitt första anförande talas det framför allt om hjälpmedel. Men även om det finns ett stort intresse har jag den uppfattningen, att man ännu inte i tillräcklig grad lyckats underrätta lärarna om hur man skall sköta dessa apparater och hur man skall utnyttja dem. Det är inte meningen att vi skall ha konsulenter som skall stå till hands och hjälpa lärarna, om det börjar hacka i bildrutan i filmen, utan tanken är att dessa konsulenter på länsskolplanet skall instruera i samband med kurser och dess-

Anslag till länskolnämnderna

utom demonstrera andra hjälpmedel, göra undervisningen illustrativ o. s. v. De har en omfattande uppgift. De skall resa runt i hela länet och i samband med utställningar och s. k. dagar tala om dessa hjälpmedel och instruera folk, kanske också rekommendera lämplig utrustning; i en framtid kanske också försöka få fram underlag för att utnyttja dessa apparaturer.

Nu har vi på tio länskolnämnder halvtidsanställda konsulenter, som skall svara för dessa uppgifter. Jag tror att om man talar med dessa konsulenter så förstår man att de inte hinner med vad de önskar. Det är en diskrepans mellan intresset för hjälpmedel och svårigheten att hinna med att få lärarna att kunna utnyttja dem. Det är därför som vi tror att det är motiverat med heltidstjänster just på dessa länscentraler. Vidare behövs det givetvis att studierektorer och andra lärare hjälper till, ty detta är ett stort område.

Herr NÄSSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! I praktiken är det så, att man i de olika skolorna löser dessa problem på olika sätt. Jag har varit med om att man i en rätt stor skola löst det hela på det sättet, att det helt enkelt är en kunnig vaktmästare som sköter denna apparatur, och han gör det på ett alldeles utmärkt sätt. Här finns det olika möjligheter. Det kanske inte är lätt att komma med något patientförslag på detta område, utan man måste ta hänsyn till de faktiska förhållandena på de olika orterna.

Därmed vill jag inte på något sätt förneka, att det kan komma uppslag från olika håll, men jag är alldeles övertygad om att ansvariga studierektorer och rektorer tar vara på de upplysningar som lämnas från centralt håll, inte bara genom personliga besök därifrån utan också genom cirkulär och på annat sätt. Jag tror att vi kommer att kunna lösa dessa problem på ett utmärkt sätt.

Herr WALLMARK (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att vi kan nå enighet när det gäller samerna och nomadskolinspektören. Vi har, tycks det, alltför olika syn på dessa frågor. Jag nämnde tidigare att detta kom till uttryck när vi diskuterade frågan om bidraget till samernas tidning, och litet grand av den argumentering, som herr Näsström då framförde, finns med också i detta ärende. Jag vill bara konstatera att vi inte har samma syn när det gäller den generositet gentemot samerna, som enligt min mening är befogad.

När herr Näsström erinrar om enigheten i avdelningen vill jag ännu en gång erinra om att den är påtvingad på grund av det faktiska ekonomiska läge, som vi befinner oss i. När herr Näsström nu karakteriserar denna i och för sig aktningvärda anslagsökning som en »ansiktslyftning» vill jag säga, att det beror helt på vilka anspråk herr Näsström ställer på en ansiktslyftning. Om skönhetsfläckarna finns kvar efter ansiktslyftningen, så kan man ju inte anse att denna skönhetsoperation är så värst lyckad.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Efter den synnerligen välvilliga behandling som åttonde huvudtitelns skolavsnitt varit föremål för vill jag nu inte ta upp någon allmän debatt — jag vill bara göra ett mycket kort inlägg just i den fråga som gäller samerna.

Jag har personligen ägnat mycket stort intresse åt denna fråga. Jag anser att den i själva verket är viktig, även om den ekonomiskt naturligtvis är en struntfråga. Jag har haft direkta kontakter med representanter för samerna och även andra intressenter i denna fråga.

Jag vill då stryka under, att vad vi nu gör är att vi avskaffar nomadskolinspektionen, alltså en särskild nomadskolinspektör. Men det kommer att vid länskolnämnden i Norrbotten finnas

Anslag till länskolnämnderna

en inspektör som är nomadskolinspektör och som har att svara för dessa uppgifter. Det kommer inte att gå till på det sättet, att dessa nya uppgifter läggs på de fyra nu verksamma inspektörerna vid länskolnämnden, utan en ny fjärde man skall svara för dessa speciella uppgifter. På honom eller henne måste man bl. a. ställa det kravet, att vederbörande talar lapska. Det är mycket viktigt att det blir en person, som kan svara för just den allmänna bildningsverksamheten bland samerna och som dessutom kan vara kontaktman inte bara för samerna i vårt land utan även för sådana organisationer i andra länder, som på ett eller annat sätt vill ha en fast adress — om det uttrycket tillåtes — för samekulturen här i landet. Det ligger alltså betydligt mer i mitt förslag än vad de ärade opponentererna har velat lägga in i det.

Jag vill också säga att vi vid flera tillfällen har haft uppe den fråga, som herr Näsström berörde, nämligen den som gäller minskning av antalet inspektörer vid länskolnämnden i Norrbotten. Det är nog riktigt uttryckt, som herr Näsström sade, att länskolnämnden är väl försedd med arbetskraft jämfört med många andra stora nämnder. Det är också en sak att ta med i bilden när man nu vill bedöma, om denna nya »nomadskolinspektör» skall hinna med de allmänskulturella uppgifterna, som här verkligen är av betydelse.

Herr WALLMARK (h) kort genmäle:

Herr talman! Ecklesiastikministerns senaste inlägg innehöll en verkligt intressant upplysning.

Vi har bara haft att hålla oss till statsverkspropositionen, där ecklesiastikministern uttrycker sig så här: »... vid vilken en av vid nämnden befintliga fyra skolinspektörstjänster bör vara en nomadskolinspektörstjänst.»

Enligt vanlig svensk terminologi måste det, i och med att ordet *befintlig*

finns med, innebära att dessa fyra tjänster finns på nämnden. Jag har inte ensam tolkat det så, utan hela utskottet, och så har det också framgått i de föredragningar från departementet som vi har haft i avdelningen.

Om jag förstår ecklesiastikministern rätt, innebär det alltså att det skulle inrättas en ny, fjärde tjänst. I så fall är vi ju överens. Då har den som skrivit om detta i statsverkspropositionen skrivit fel, informationen från departementet har varit felaktig, och samtliga i avdelningen har blivit felaktigt informerade.

Jag skulle mycket gärna vilja få en bekräftelse från ecklesiastikministern, vilken tolkning som är den riktiga.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror liksom herr Wallmark att vi här behöver ytterligare en förklaring från departementschefen. Man kan dels få den uppfattningen, som tydligen herr Wallmark nu hade fått, att det är fråga om inrättande av en ny inspektörstjänst i Norrbotten. Man kan dels få den uppfattningen att det redan finns fyra tjänster där, men att det egentligen inte är nödvändigt med mer än tre stycken, varför en utav de fyra skulle tjänstgöra som nomadskolinspektör, med det vidgade arbetsområde som ligger i bevakningen av samernas kulturella och andra intressen.

Alldeles oavsett hur det är med den saken, har inte jag, med den skrivning som reservationen har, sagt att denna tjänst skall vara knuten till länskolnämnden i Norrbotten eller ens till skolöverstyrelsen. Jag skulle tro att det vid en granskning av den tjänst, som vi har tänkt oss skapa, skulle kunna framgå att den bör vara knuten till t. ex. Nordiska museet. Detta är ingenting som har något med länskolnämndernas arbete att göra, utan det är en helt fristående sak.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Wallmark, att den tolkning jag har gett är den riktiga. Jag har inte levat i den föreställningen att en — vem som helst — av de fyra inspektörerna vid länskolnämnden i Norrbotten skulle utan vidare, ex officio så att säga, kunna överta detta nya arbete. Jag har betraktat det som fullkomligt självklart, även vid kontakterna med samerepresentanterna, att den inspektör inom länskolnämnden, som får sig ålagt att sköta detta arbete, måste bl. a. ha den kvalifikationen att han kan tala lappiska.

Jag är inte så byråkratiskt inställd, att jag inte tror att man skall kunna klara de personkonstellationerna i Norrbottens länskolnämnder. Men någon ny tjänst är det alltså inte fråga om. Det finns fyra inspektörstjänster där. En av dem skall besättas med en person som — hoppas jag — med ära och framgång kan bära upp titeln som nomadskolinspektör.

Herr WALLMARK (h) kort genmäle:

Herr talman! Ecklesiastikministern använde — om min anteckning är riktig — uttrycket »en ny fjärde inspektör», och det var det som föranledde min fråga. Det betyder alltså att vad som står i statsverkspropositionen är korrekt. Där finns fyra tjänster upptagna.

Då är jag tillbaka till det resone-mang som jag tidigare fört beträffande reservation 3, nämligen att det här behöver avdelas en särskild person. Och eftersom — som ecklesiastikministern själv säger — det här är en ekonomisk struntfråga och mer en fråga om en känsla för att ge samerna detta stöd och denna hjälp, så borde vi kunna vara så generösa att vi gör det.

Därför tror jag det vore klokt om kammaren trots allt ville stödja reservation 3.

Anslag till länskolnämnderna

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Sedan jag begärde ordet har utgångspunkterna och förutsättningarna för diskussionen här i viss mån förändrats genom den tolkning, som ecklesiastikministern har givit av skrivningen i statsverkspropositionen.

Ecklesiastikministern hoppades och trodde att man för den lediga inspektörsbefattningen i Norrbottens län skulle kunna finna någon person med de kvalifikationer som man önskade. Han skulle tala samiska, och han skulle ha sådana kontaktpunkter som erfordras för de kulturella aktiviteter som han förutsätts skola bedriva.

Får jag till det säga, att jag är övertygad om att reservanternas linje är vägen till den lösningen.

Visserligen kan man som utskottets talesman här säga, att man kommer att kunna klara skolsidan — det tvivlar jag inte på. Men skall man kunna klara de kulturella aktiviteter, som det här är fråga om, måste man ställa mycket stora krav på den person som skall sköta denna uppgift. Vill man ha en person med samma kvalifikationer som den nuvarande nomadskolinspektören har — han skall pensioneras den 1 juli i år — får man nog söka i en mycket begränsad krets.

Utskottets ärade talesman yttrade att det — med all respekt för samerna och deras särställning — också kommer att finnas andra minoriteter i vårt land som man har att ta hänsyn till. Det är riktigt. Får jag dock peka på en väsentlig skillnad här, nämligen att ifrågavarande minoriteter utgöres av människor som flyttar hit och gör en insats här, som i regel har en förankring i ett hemland, i en kulturtradition. Samerna har ingen annan förankring än den miljö och den kultur som de själva har utvecklat inom vårt land.

Samerna och samernas egna organisationer tillmäter ju också denna fråga utomordentligt stor betydelse. Jag vill påminna om att landsmötena 1965

Anslag till länsskolnämnderna

i Karesuando och 1966 i Lycksele i samband med resolutioner just tog upp diskussionen omkring frågan om hur det skulle bli med nomadskoleinspektörstjänsten och vem som skulle kunna fortsätta den kulturella aktivitet som den avgående inspektören har utövat.

Det är mot den bakgrunden man får se den skrivning som utskottet gjort här, där man säger att en ny tjänst bör inrättas, så inriktad att dess innehavare kan överta de betydelsefulla uppgifter som har ombesörjts av nomadskolinspektören. Reservationen är ett förslag i linje med vad Svenska samernas riksförbund har uttalat sig för.

Det sades här av herr Axel Johannes Andersson, att det var en kulturaktivitet som skulle utövas *bland* samerna. Det är också en aktivitet som skall utövas *utåt*, för de många intressenter här som finns. Det finns underlag för vetenskapliga insatser, som också tillmäts stort internationellt intresse — ecklesiastikministern känner väl till detta och är mycket intresserad av vad som förevarit på det området. Det är värdefullt och nödvändigt att man också kan följa upp dessa insatser.

På få områden när det gäller en kultur har litteraturen varit så omfattande som just om samerna, alltifrån Tacitus, som var den förste som nämnde om detta folk långt uppe i norr, och fram till våra dagar — alltifrån den mera populära litteratur som här finns och till de vetenskapliga avhandlingar jag nyss nämnde om.

En kulturaktivitet innebär också omvårdnad om språket och litteraturen. Dessa två är ju gemensamma, och här görs insatser för en aktiv språkvård. Detta är ett oavvisligt krav om det samiska språket skall kunna fortleva och utvecklas. Insatser för att kunna utveckla språket görs genom den ordbok som de nordiska länderna tillsammans söker få fram över det samiska språket i vilket arbete docent Ruong har gjort insatser av mycket stor betydelse.

Får jag också peka på nomadskolinspektörens insatser i övrigt. Vi är mycket tacksamma för att man genom skolöverstyrelsens medverkan fick en utgivning av Johan Turis *Mui' talus sámiid birra*. Jag tror att det bidragit mycket till att inte minst bland samerna öka intresset för egen historia och kultur.

Får jag också påminna om de läseböcker som utgivits och mött stort intresse — genom sin uppläggning är de också av intresse för dem som inte behärskar det samiska språket. Det finns också en radiokurs, där man gör en insats för det samiska språket, en sak som också har betydelse genom de nyhetsutsändningar, som varje dag förekommer över Nordkalotten från Tromsö. Detta är också ett bidrag till den samverkan som finns över gränserna och som är av värde ur kulturell synpunkt.

Herr talman! Jag skulle kunna fortsätta uppräknigen på dessa aktiviteter. Får jag sluta med att påminna om att nomadskolinspektören också är redaktör för tidskriften *Samefolket*, organ för Svenska samernas riksförbund, som riksdagen häromåret välvilligt anslag 50 000 kronor till. Jag kan också peka på den föreläsungsverksamhet, som nomadskolinspektören bedrivit.

Nomadskolinspektören har haft att ägna sig åt de nordiska kontakterna. Det är också en kulturell insats av utomordentligt stor betydelse som har skett i viss omfattning i hägnen av Nordiska rådet. Dessutom har vi här en praktisk nordism. På grund av sitt gemensamma ursprung och det gemensamma språket har samerna kunnat söka sig till varandra över gränserna.

Detta är herr talman en del av de arbetsuppgifter som innehavaren av den tjänst — vilken reservationen syftar till — skulle ha att ägna sig åt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 3.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Eric Carlsson nämnde att jag hade framhållit, att det finns andra minoriteter, och det vill jag upprepa. Han sade vidare, att det dock var en skillnad mellan dem och samerna. Visst är det så, bl. a. den skillnaden att de andra minoriteterna är 25 gånger så många som samerna.

Frågan är då: Skall vi lämna samerna och deras kultur alldeles åt sitt öde? Jag har *inte* den uppfattningen.

Jag tror emellertid att vi kan säga, att vi är överens i sak. Problemet är bara hur vi på ett lämpligt sätt skall kunna ordna deras förhållanden. Vi kan nu inom länskolnämnden i Norrbotten få placera en tjänsteinnehavare, som är intresserad, som alldeles säkert kommer att sköta sina åligganden på ett utmärkt sätt och som därtill kan sköta andra uppgifter, som hör ihop med verksamheten där uppe. När vi nu har fått tillfälle att för en lägre kostnad lösa detta problem på ett effektivt sätt — ty jag utgår ifrån att en inspektör, som är bosatt i Luleå, bör kunna sköta denna uppgift på ett minst lika bra sätt som en inspektör, som tidigare har varit bosatt i Uppsala — tycker jag för min del att vi skulle kunna vara nöjda.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag vill göra en bestämd invändning mot herr Näsströms sätt att anställa jämförelser mellan olika minoriteter, t. ex. mellan samerna och den finsktalande befolkning som har flyttat in i Sverige framför allt under de senaste åren. Han konstaterade att denna befolkning är 25 gånger så stor som antalet samer. Men det är inte alls det som vi talar om.

Samerna fanns där de nu finns och även litet längre söder ut — i de trakter där jag och herr Näsström nu dväljes — redan när herr Näsströms och mina förfäder slog på bronssköldarna. Samerna är sannerligen inte en befolk-

ning, som har flyttat till Sverige under senare år. Samerna fanns där långt innan de svenska nybyggarna började tränga dem upp mot fjällgränserna.

Samerna har alltså skapat en kultur med årtusenden bakom sig inom vårt lands gränser. De har inte flyttat hit såsom de finska invandrarna har gjort mest beroende på arbetsförhållandena. Vi är glada över att de finska invandrarna har kommit hit och hjälpt oss i en svår situation, men jag skulle tro att åtminstone den första, andra och tredje generationen kommer att känna sig såsom finnar och betrakta Finland åtminstone såsom hem för sin kultur. Man kan alltså inte jämföra dessa två minoriteter.

Sedan sade herr Näsström, att det måste vara bättre att ha en person, som är bosatt i Luleå, att sköta detta arbete än en person, som har varit bosatt i Uppsala. Det beror väl mycket på vem som blir bosatt i Luleå. Jag har redan sagt, att jag inte alls är övertygad om att den tjänst, som vi vill ha, skall vara anknuten till länskolnämnden eller skolöverstyrelsen. Vi har bara begärt att man skall inrätta en tjänst och att man skall söka få fram någon, som har förutsättningar för att sköta de uppgifter som nomadskolinspektören nu sköter vid sidan om nomadskolorna. Jag är inte säker på att man finner den bäste mannen bland landets skolfolk eller bland dem som är lämpade att bli skolinspektörer, utan jag tror att man finner honom på ett helt annat håll. Jag nämnde att denna tjänst kanske lämpligen borde ha anknytning till nordiska museet.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Andersson vidgar begreppen åtskilligt och kommer in på områden, som jag hade tänkt undvika att beröra, nämligen samernas förhållande till svenskar i allmänhet.

Det finns kanske i dag olika uppfattningar om hur våra olika minoriteter

Anslag till länsшкоlnämnderna

skall smälta in i det svenska samhället, men jag vet att det finns sakkunniga som anser att man bör så fort som möjligt se till att alla olika minoriteter inordnas i svenska förhållanden på ett sådant sätt att de sammansmälter med landets befolkning i övrigt.

Den saken har länge varit aktuell i fråga om samerna. Vart tar samernas ungdom vägen? Hur många är det som blir renskötare och vart går de andra? Jo, de önskar smälta in i det svenska samhället; den saken bör vi göra klar för oss.

Det är ju uppenbart att den samekultur som finns bör tillvaratas, och det har också skett. Svenska staten har under årens lopp satsat mycket pengar på den detaljen; jag tycker att vi kan vara överens om det.

Jag har ingenting emot att man ägnar nödig uppmärksamhet åt samernas förhållanden ur olika synpunkter, men jag tror också att vi så småningom kommer att ställas inför ännu större problem, nämligen de som gäller de andra minoriteterna. Herr Andersson sade, att det inte är samma förhållande som med samerna. Nej, inte helt, det medger jag, men i vissa avseenden är förhållandena ganska likartade. Man tycks nu vara överens om att låta de inflyttade minoriteterna få viss undervisning i sitt eget modersmål. Det kommer att bereda ganska stora svårigheter, men är vi överens om att det bör ske, så tror jag att vi skall kunna finna utvägar att klara det problemet. Självfallet blir det dock krångligt att få in detta i det redan förut överansträngda schemat.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Herr Näsström sade, att vi skall låta minoritetsgrupperna smälta in i det svenska samhället så snart som möjligt. Samerna kan numera inte få sin utkomst av renskötsel, sade herr Näsström vidare. Det är delvis riktigt.

Emellertid måste vi också se till att de samer som söker sig nya utkomst-

möjligheter icke blir diskriminerade därför att de tillhör en minoritetsgrupp.

Jag har nyligen läst en norsk avhandling: »Polmak och Mandalen, två samebygder i Norge», i vilken behandlas den problematik som människorna möter i en sådan situation. När man har läst den avhandlingen, förstår man litet mera av vad det innebär att smälta in i ett nytt samhälle. Det är klart att envar skall ha en utbildning, så att han kan få sin utkomst inom det näringsfång han vill söka sig till. Samerna har ändock sina rötter kvar i en kultur, som det finns anledning att värna om.

Det skulle vara beklagligt och beklämmande, om vi skulle vara den generation, om vilken man sade att vi genom brist på insatser lät den samiska kulturen gå förlorad så att den i fortsättningen bara funnes bevarad i skrifterna.

Jag kan hålla med herr Näsström om att en inspektör i Luleå säkerligen kan klara en uppgift, som är begränsad till skolans område, men vi diskuterar inte enbart den detaljen, utan vi diskuterar hur man skall kunna fullfölja den kulturinsats som den avgående nomadskolinspektören har fullgjort. Hur det arbetet skall kunna fördjupas är den stora frågan i sammanhanget.

Hur och var denna tjänst skall place-ras lämnar jag därhän. Jag vill bara påminna om att man på den femte nordkalottkonferensen i Narvik i slutet av augusti föregående år bl. a. diskuterade tanken, att Umeå universitet eventuellt skulle kunna bli ett lärosäte för forskning och vetenskap beträffande samisk kultur.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall

till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 20 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 37.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det för-

Anslag till länsskolnämnderna

slag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 20 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 25.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande mom. III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskot-

Ang. bidrag till Sveriges elevers centralorganisation

tets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 20 mom. III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Virgin m. fl.* vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 61.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter utskottets i mom. IV gjorda hemställan.

Punkterna 21 och 22

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23**Ang. bidrag till Sveriges elevers centralorganisation**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Sveriges elevers centralorganisation för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 120 000 kronor, vilket innebar en ökning av anslaget med 60 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Werner* (I: 10) och den andra inom andra kammaren av fru *Ryding m. fl.* (II: 14), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen till Bidrag till Sveriges elevers centralorganisation för budgetåret 1967/68 måtte anvisa ett anslag av 165 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 10 och II: 14, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Sveriges elevers centralorganisation för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 120 000 kronor.

Herr **WERNER** (k):

Herr talman! Under lärarkonflikten förra hösten lovordade alla parter på arbetsmarknaden liksom även massmedia SECO:s insatser. Elevorganisationen utförde ett arbete, som en del kanske hade hoppats på men inte vågat räkna med. SECO utförde ett arbete som hela samhället hade nytta av.

SECO:s målsättning är att skapa självständiga och medvetna individer, som kritiskt men ändå positivt skall kunna granska och ifrågasätta förhållanden i skolan och i samhället. Man utbildar vidare funktionärer i skolfrågor och i vanlig föreningsteknik. Verksamheten bidrar till att stimulera eleverna att ta egna initiativ och bedriva självverksamhet via elevråden, och jag anser att en sådan verksamhet förtjänar allt stöd.

Ett hinder för SECO, ett hinder som man för övrigt delar med de flesta andra ungdomsorganisationer när det gäller att expandera och utbilda sin verksamhet, är bristen på pengar, den dåliga ekonomin.

SECO har cirka 400 000 medlemmar men ingen moderorganisation att falla tillbaka på. För att SECO skall kunna

Om statsbidrag till kommun för transport av rörelsehindrade elever
 bedriva en självständig verksamhet måste anslagen från statsmakterna vara så stora, att organisationen kan komma med nya initiativ och avsluta gamla. Jag vill erinra om de i dag gamla initiativen, t. ex. frågan om skoldemokratien. Man måste ha pengar för att kunna fortsätta att ta sådana initiativ utan fruktan för att ekonomin skall rasera det mesta av vad man föreslår.

SECO har för budgetåret 1967/68 begärt 165 000 kronor, vilket är en upprekning av tidigare krav. Departementschefen föreslår 120 000 kronor. Det är en fördubbling av tidigare anslag. Det är en höjning som jag vill hålla departementschefen räkning för.

Att jag ändå vidhåller kravet att organisationen bör erhålla de begärda 165 000 kronorna, vill jag motivera med det andra yrkandet i vår motion, nämligen att SECO i bidragshänsende måste behandlas som andra organisationer, vilket skulle berättiga SECO till ett bidrag på drygt 200 000 kronor årligen. Visserligen kan man inte på alla punkter jämställa SECO med andra ungdomsorganisationer, men det är ändå angeläget att man i bidragshänsende jämställer SECO med övriga med tanke på att SECO saknar andra inkomstmöjligheter. Detta yrkande om jämställdhet tycks för övrigt utskottet ha förbigått helt. I varje fall framgår inte någonting om detta av utskottsutlåtandet. Jag vet inte, om utskottet avser att i annat sammanhang ta upp denna fråga. Det vore i så fall tacknämligt om detta redovisades.

Ställes SECO utanför principbehandlingen av bidragsgivningen till ungdomsorganisationerna så innebär det att bidragen kommer att omprövas varje år, eventuellt med blick på vad organisationen fattar för beslut under året. Detta kan leda till en godtycklig och ryckig behandling av anslagen.

Det är med den motiveringen och mot den bakgrunden, som vi tillmäter det andra yrkandet i vår motion så stor betydelse.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till motionsparet I: 10 och II: 14.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Detta är kanske det enda anslag som höjts mer än vederbörande ämbetsverk förordad. Skolöverstyrelsen har föreslagit en höjning till 100 000 kronor under det att departementschefen har äskat 120 000 kronor, och i statsutskottet har vi varit alldeles överens om det senare beloppet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 24—27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28

Om statsbidrag till kommun för transport av rörelsehindrade elever

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda särskilda bestämmelser om statsbidrag för redovisningsåret 1966/67 till driftkostnader för det allmänna skolväsendet m. m. i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1967 förordats, dels till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 1 890 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Johan Olsson m. fl.* (I: 136) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Elmstedt* och *Johansson* i Skärstad (II: 170), i vilka anhållits, att

Om statsbidrag till kommun för transport av rörelsehindrade elever

riksdagen måtte anslå medel för statsbidrag till kommuner för transport av rörelsehindrade elever och därför till Bidrag till driften av grundskolor m. m. anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 100 000 kronor förhöjt anslag av 1 890 100 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda särskilda bestämmelser om statsbidrag för redovisningsåret 1966/67 till driftkostnader för det allmänna skolväsendet m. m. i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1967 förordats;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 136 och II: 170, till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 1 890 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Mattsson* och *Elmstedt*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 136 och II: 170, till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 1 890 100 000 kronor.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Vid punkt 28, Bidrag till driften av grundskolor m. m., har väckts ett par motioner med hemställan om anslag för transport av rörelsehindrade elever. Bakgrunden till motionen är att skolöverstyrelsen på uppdrag av Kungl. Maj:t har företagit en utredning om vissa frågor rörande undervisningen av rörelsehindrade elever. Däri framläggs förslag bl. a. om åtgärder för handikappvänliga skollokaler,

medel för forskning och utvecklingsarbete på området, speciella hjälpmedelscentraler, bättre personella resurser för handikappades undervisning samt om bidrag till kommunerna för vissa kostnader för ifrågavarande elever.

Det är värdefullt att dessa förslag har framlagts, och de har accepterats av ett stort antal remissinstanser och i huvudsak även av departementschefen. Dock har utredningens förslag om bidrag till kommunerna för transport av de rörelsehindrade eleverna inte godtagits. Skolöverstyrelsen föreslog att kostnader över 20 kronor per elev och barn skulle ersättas av statsmedel. De båda kommunförbunden hävdade att kostnader över 10 kronor per dag borde ersättas av staten.

Vi finner det vara i hög grad angeläget att de rörelsehindrade eleverna kan få bo kvar i sina hem så långt det är möjligt i stället för att inackorderas. Detta kan dock komma att medföra stora kostnader för vissa kommuner; vilket kan leda till att erforderligt antal skjutsar inte kommer till stånd.

I reservationen vid punkten 28 har föreslagits att riksdagen med bifall till de i ärendet väckta motionerna må anvisa till driften av grundskolor m. m. ett anslag som med 100 000 kronor överstiger vad utskottet föreslagit. Detta anslag skulle då möjliggöra att statsmedel skulle utgå för täckande av resekostnader överstigande 10 kronor per elev och dag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att vi år 1965 här i kammaren var ganska överens om att vi skulle avveckla en rad mindre bidrag och i stället ge ett större bidrag till kommunerna för skolväsendet. Utskottets majoritet har inte ansett sig kunna vara med om att riva upp detta beslut nu och på nytt börja med små bidrag på olika punkter.

Om inrättande av ett gymnasium i Simrishamn

När det gäller byggnader tror jag att vi alla är överens i sak. Skolöverstyrelsen har där gått in för att tillvarata alla möjligheter att transportera de handikappade in i skolorna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Kommunerna kommer att drabbas av en del av denna kostnad även enligt reservationens förslag. Kostnaderna drabbar emellertid kommunerna ojämnt. Vissa kommuner kanske inte har några utgifter alls för detta ändamål, medan andra får större utgifter. Det skulle kunna leda till att kommunerna kommer att behandla denna fråga på olika sätt, och detta skulle i sista hand drabba eleverna. Det tycker vi inte är lämpligt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Frågan om hur det drabbar kommunerna skall man inte se på kort sikt. Ser man den på lång sikt tror jag man skall finna att förhållandena är ungefär desamma. De är likartade i alla landets kommuner.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan,

sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Olsson, Johan, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 28 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för japropositionen.

Då emellertid herr Olsson, Johan, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 13.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 29—35

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36

Om inrättande av ett gymnasium i Simrishamn

I denna punkt hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag till Bidrag till driften av kommunala gymnasiala skolor för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 764 000 000 kronor;

Om statsbidrag till Göteborgs högre samskola

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört i anledning av motionerna I: 487, av herr Torsten Andersson, och II: 628, av herr Mattsson m. fl.;

III. att motionerna I: 275, av herr Åkesson och herr Yngve Nilsson, samt II: 349, av herr Nilsson i Bästekille m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionerna I: 494, av herr Thorsten Larsson m. fl., samt II: 627, av herr Mattsson och herr Nilsson i Tvärälund, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I: 275 och II: 349 hade yrkats, att riksdagen med beaktande av de i motionerna redovisade synpunkterna hos Kungl. Maj:t skulle hemställa, att frågan om inrättande av gymnasieskola i Simrishamns stad måtte bli va föremål för allsidig prövning med sikte på att åstadkomma en för regionen positiv lösning.

Herr ÅKESSON (fp):

Herr talman! Jag har i detta ärende en motion angående placering av ett gymnasium i Österlen, närmare bestämt i Simrishamn. För Österlens framtida utveckling har ett gymnasium i Simrishamn en mycket stor betydelse. En placering av ett gymnasium här skulle bidra till att industrier förläggs till detta område. De ungas utbildning har i dag stor betydelse, och om näringslivet skall komma att utvecklas på ett normalt sätt, måste hänsyn tas till att utbildningsmöjligheter för de unga förefinnes.

Statsutskottet har under hänvisning till en pågående utredning inom skolöverstyrelsen — som skett på Kungl. Maj:ts uppdrag — avvisat denna motion. Enligt min mening borde motionen ha hänvisats till den pågående utredningen så att denna kunnat ta hänsyn till de i motionen anförda syn-

punkterna. Jag förutsätter att utredningen trots detta tar hänsyn till de inom detta område föreliggande behoven av ett gymnasium inom Österlen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 37—39

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40

Om statsbidrag till Göteborgs högre samskola

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt motionerna I: 507, av herr Wirtén m. fl., och II: 626, av herr Lothigius m. fl., ävensom med avslag å motionerna I: 272, av fru Segerstedt Wiberg, och II: 343, av herr Nordstrandh, samt I: 489, av herr Dahlén m. fl., och II: 616, av herr Björkman m. fl., till Privatskolor: Bidrag till vissa privatskolor för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 18 050 000 kronor.

I motionerna I: 272 och II: 343 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta anvisa ett anslag av 114 000 kronor till Göteborgs högre samskola.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Utskottet har avvisat en motion, som väckts i andra kammaren av fru Fränkel och herr Nordstrandh och i denna kammare av mig, om statsbidrag till Göteborgs samskolas lägre avdelning. Dess högre stadier har, men den lägre avdelningen har inte statsbidrag.

Vi har motionerat med tanke framför allt på den försöksverksamhet som på lågstadiet bedrivs vid Göteborgs högre samskola och som vi finner vara synnerligen värdefull. Man prövar där Montessori-metoden mot bakgrunden av en gammal tradition man har att be-

driva självverksamhet och försöksverksamhet. I detta avseende kan man gå mycket långt tillbaka i tiden, och samskolan visar att den har gått i tåten när det gäller denna försöksverksamhet. Jag kan nämna att Ellen Key en gång intresserade sig för denna verksamhet, och jag kan bland dem som verkat där nämna rektorerna Bendixon och Lönnborg.

Man har alltså i skolan en tradition att bygga på när man nu prövar Montessori-metoden. Detta sker i samverkan med den pedagogiska institutionen vid Göteborgs universitet, och man har också samarbete med den ungdomspsykiatriska kliniken i Göteborg. Jag tror att alla göteborgare vet vilken betydelse samskolan har som pionjär på området. Det råder ingen tvekan om att många av de metoder som numera tillämpas i grundskolan en gång har prövats vid samskolan. Det råder inte heller någon tvekan om att den jämställdhet mellan könen som numera finns tidigt grundlades bland eleverna där.

Jag förstår, herr talman, att utskottet i år avstyrkt vårt yrkande — den ekonomiska situationen tillåter väl inte ens att samskolan får det bidrag på något över 100 000 kronor som vi har begärt — även om vi samtidigt noterar att man givetvis sparar mycket genom att föräldrarna står för större delen av kostnaderna för eleverna. Men jag hoppas att statsutskottet en gång då det ekonomiska läget blir bättre skall visa större välvilja mot den verksamhet som bedrivs på samskolans lågstadium.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 41—51

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 52

Om statsbidrag till Solviks folkhögskola

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela beslut om extra statsbidrag för utbildning av laboratorieassistenter, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra grunderna för statsbidrag till yrkesskolor i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1967 förordats, dels ock till Bidrag till driften av enskilda yrkesskolor m. m. för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 24 800 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* (I: 268) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson i Agnäs m. fl.* (II: 348), i vilka anhållits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om Solviks folkhögskolas inplacering i kategorien centrala yrkesskolor med därav följande statsbidrag till lärarlönerna.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela beslut om extra statsbidrag för utbildning av laboratorieassistenter;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra grunderna för statsbidrag till yrkesskolor i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1967 förordats;

c) till Bidrag till driften av enskilda yrkesskolor m. m. för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 24 800 000 kronor;

II. att motionerna I: 268 och II: 348 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om statsbidrag till Solviks folkhögskola

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Mattsson, Nelander* och *Elmstedt*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 268 och II: 348, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad reservanterna anfört angående statsbidrag till utbildning vid Solviks folkhögskola av medicinskt-tekniska assistenter.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Med en, även för ett riksdagsutskott, osedvanlig ordknapphet har majoriteten i statsutskottet under den förevarande punkten avstyrkt ett motionspar med begäran att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om Solviks folkhögskolas inplacering i kategorien centrala yrkeskolor med därav följande statsbidrag till lärarlönerna. Utskottsmajoriteten säger att det enligt gällande statsbidragsbestämmelser ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om statsbidrag till enskilda yrkeskolor och anser därför att tillräcklig anledning saknas att föreslå en riksdagens skrivelse. Jag vill tillägga att motionärer och reservanter har detta alldeles klart för sig.

Centerns ledamöter i utskottet jämte en folktopartist har avgivit en reservation till denna punkt med förslag om riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t i anledning av motionerna. Jag vill gärna tillägga att representanter för fyra riksdagspartier står bakom motionen.

Låt mig framhålla att Solviks folkhögskola, som ligger inom förutvarande Byske kommun, under ett trettiotal år gjort en mycket stor insats, dels som på kristen grund arbetande folkhögskola, dels också genom den möjlighet den gett många ungdomar att förvärva realskolekompetens i ett skede där någon sådan möjlighet inte fanns på närmare håll än vid samskolan i Skellefteå

stad. Av kända skäl har realskoleverksamheten nu efter grundskolans inträde upphört.

Det initiativ som skolans ledning i denna situation tagit och som är den yttersta orsaken till motionsframstötten, nämligen utbildning av medicinskt-tekniska assistenter med sikte på verksamhet i u-länderna, är enligt reservanternas mening värt all uppmuntran.

Klyftan mellan de fattiga och rika länderna vidgas alltmer, och det är därför nödvändigt att få en så snabb och effektiv hjälp som möjligt. Detta gäller inte minst sjukvårdens område. Enligt sakkunnig bedömning blir det allt svårare att direkt tillämpa den moderna svenska utbildningen på de många gånger primitiva förhållandena i ett u-land. En förutsättning för effektiv u-hjälp är att den personal som sändes ut har lämplig och gedigen utbildning, väl anpassad till de förhållanden som möter ute på fältet. Detta gäller i missions- och fredskårssammanhang, och det gäller också sjukvårdstjänsten inom FN:s fredsbevarande styrkor.

Vid Solvik planeras f. n. en utbildning som kan motsvara de av mig nämnda kraven. De lokaler som här finns borde, tycker man, få nyttjas i det syfte som skolledningen tänkt sig. Kursplanen har upprättats i samråd med svenske arméöverläkaren och med svenska missionsläkare med erfarenhet från Etiopien, Tanzania och Indien. Kursen planeras bli treårig och omfattar utbildning av i första hand operations- och röntgenassistenter samt assistenter för kirurgisk poliklinik.

Den teoretiska utbildningen förlägges enligt dessa tankegångar till Solvik, medan den praktiska sker vid allmänna sjukhus. Förutom direkt sjukvårdsundervisning skulle i den teoretiska utbildningen stor vikt läggas vid kunskaper om tropiska sjukdomar och i språk samt vid insikt i u-landsproblem i allmänhet.

När det gäller utbildningen vid Solvik för tjänst i u-länderna, kommer

Etiopien på ett särskilt sätt i blickpunkten och detta är väsentligt. Där började EFS sitt missionsarbete för hundra år sedan, och stiftelsen har i dag sitt främsta sjukhusarbete där. Många ledamöter av denna kammare ända upp till talmansnivå har besökt Evangeliska fosterlandsstiftelsens missionssjukhus i Nakamte och många av de små sjukstugor och polikliniker som finns i anslutning till denna plats. Av Fosterlandsstiftelsens 125 missionärer i aktiv tjänst har icke mindre än 50 läkare eller sjuksköterskeexamen med tjänstgöring vid 17 sjukhus och polikliniker i Etiopien, Tanzania och Indien. Genom Solviksprojektet hoppas man kunna rekrytera ny sjukvårdspersonal inte bara för Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjukhus utan också för de andra missionsorganisationernas sjukhusarbete.

Enligt Svenska missionsrådets statistik över kyrkor, stödda av svenska missionen, består för 1965 alla svenska missionsorganisationers gemensamma sjukvård i u-länderna av 52 sjukhus och sjukstugor, där under året 85 723 patienter tagits emot; 171 polikliniker, där under året 618 232 patienter fått 2 163 358 behandlingar; 62 barnbördsavdelningar, vid vilka 16 265 födselar ägt rum; 61 barnhem, där 3 070 gossar och 782 flickor haft möjlighet att vistas; 12 specialanstalter som tagit emot 77 611 patienter. — I förhållande till behovet är detta alldeles otillräckligt.

Inom Fosterlandsstiftelsen söker man utbilda inhemsk sjukvårdspersonal i Nakamte, och det är för att hjälpa till med denna utbildning som man behöver timplärare från Sverige utbildade vid t. ex. Solvik. Det anges som mycket väsentligt att alla som utbildas i Sverige får grundlig kännedom om tropiska sjukdomar och förhållanden. Doktor Fride Hylander, känd utlandsexpert på sjukvårdsområdet, framhåller bl. a. att 90 procent av de sjukdomar som förekommer i Etiopien är av den art att de endast »till en liten del existerar

Om statsbidrag till Solviks folkhögskola i vårt land och i varje fall inte som något väsentligt problem».

Det har sagts att 80—90 procent av befolkningen i Etiopien föds, lever och dör utan rejäl tillgång till modern sjukvård. Det lilla som finns ligger till stor del fortfarande på utländska missioner. På grund av de stora kostnader som varit förenade med att bedriva arbete vid dessa sjukhus och svårigheterna att få personal som är villig att arbeta under mycket primitiva förhållanden har det bland unga kyrkor i u-länderna på allvar börjat diskuteras om man skall göra en betydlig nedskärning av missionens sjukvårdsengagemang, och det är inte minst för att stimulera sjukvårdsarbetet där ute som man nu vid Solvik önskar få utbilda svensk sjukvårdspersonal för bl. a. missions-sjukhusen.

På grund av sina många uppgifter har missionsläkarna aldrig kunnat ägna tid åt forskning, vilken är nödvändig för att kunna visa vägen för den framtida sjukvården i u-länderna. Att ge chefsläkarna vid missionssjukhusen och andra sjukhus tillgång till assistenter skulle även kunna innebära en avlastning just till förmån för forskningsuppgifter.

I remissdebatten för några veckor sedan berörde jag u-landsfrågorna och framhöll att man säkerligen genom att gå vägar som anvisats av missionen kan närma sig lösningar av dessa gigantiska problem på ett snabbare sätt än annars.

Hundraårig erfarenhet måste i det fallet betyda ofantligt mycket. Vi har nu här ett tillfälle att i praktisk handling visa att vi uppskattar också andra former för u-landshjälp än dem som vi till äventyrs hittar på alldeles själva.

Det är angeläget — och jag vill understryka: *mycket* angeläget — med anslag till SIDA, men det är inte bara sådana anslag som innebär bistånd till u-länderna. När man här inom undervisningsväsendets ram fått ett projekt som inte kostar mycket men *som kan*

Om statsbidrag till Solviks folkhögskola *betyda mycket*, vore det väl ett förspillt tillfälle att inte så snabbt som möjligt ta vara på det här aktuella projektet.

Solvikprojektet skulle kunna betyda en utbildningskapacitet för 150 elever, därav 75 i praktikanttjänst vid civila sjukhus. 50 sjukvårdare per år skulle kunna erbjudas för tjänst i FN:s fredsbevarande styrkor, i missions- och fredskårssammanhang eller för tjänst vid civila sjukhus i Sverige. Förstklassiga lokaler finns. Det är här fråga om garantier från statens sida för lärarlönernas finansiering. Reservationen föreslår en skrivelse härom till Kungl. Maj:t. De av kammarens ledamöter som vill göra ett sådant positivt uttalande kan rösta för reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

I herr Nils-Eric Gustafssons yttrande instämde herrar *Lage Svedberg* (s) och *Åkesson* (fp), fröken *Stenberg* (h) samt herrar *Sörenson* (fp), *Per Jacobsson* (fp) och *Thorsten Larsson* (cp).

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Enighet föreligger glädjande nog i vårt land om att Sverige bör göra sitt bästa för u-hjälpen. Meningskiljaktigheter finns i fråga om anslagsbeloppen; men u-hjälp behöver inte nödvändigtvis ske bara genom att man direkt ger pengar på olika sätt. I det sammanhang som vi nu diskuterar finns en möjlighet att medverka i en u-hjälp som inte kostar alltför mycket men som ändå kan få stor verkan.

Herr Nils-Eric Gustafsson har så värtaligt motiverat reservationen, att jag helt kan instämma i vad han sagt. Jag vill dock påpeka att denna hjälp också har viss betydelse för svenska förhållanden. Vid Solvik utbildade kommer också att kunna medverka i den sjukvård som måste finnas för svenskar i FN:s tjänst. Sedan vi började u-hjälpen och fram till den 10 februari i år har 31 svenskar omkommit i sådan tjänst, och ett stort antal har sårats. Det hade varit anledning att i detta avseende

ställa mera utbildad personal till förfogande. Det kommer att behövas i framtiden också.

Det finns alltså all anledning att på denna punkt ge denna hjälp, som inte kostar så mycket men ändå har stor effekt. Vi vet ju så väl att i u-länderna är det inte alltid jättelika insatser som ger bäst utdelning, utan sådan kan uppnås med ganska enkla åtgärder. Detta är just en sådan, där det är synnerligen välmotiverat att ge anslag. De många instämmanden som gjordes understryker detta ytterligare. Solviksskolan borde kunna få sitt bidrag.

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande som framstälts av herr Nils-Eric Gustafsson.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Med hänvisning till statsutskottets skrivning på denna punkt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 52 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 42.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 53**Ang. främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 504, av herr Stefanson m. fl., och II: 632, av herr Nordgren m. fl. till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 3 964 000 kronor.

I motionerna I: 504 och II: 632 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att inrätta ytterligare 800 bidragsrum och att till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. anvisa ett förslagsanslag av 4 364 000 kronor.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! I denna fråga, lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m., har jag onekligen ett förflutet i denna kammare. De motioner som jag och herr Nordgren i andra kammaren inlämnade till riksdagen förra året be-tecknades av herr Näsström skämtsamt som den Stefansonska följetongen. Samtidigt var han positivt inställd till motionerna, och därför glädde mig debatten den gången. Tyvärr har motionerna emellertid inte heller denna gång vunnit vare sig herr Näsströms eller utskottets bifall, och jag vill därför säga några få ord om dem.

Först vill jag som en bakgrund till vad jag kommer att säga konstatera att yrkeskolväsendets reformering inte går så snabbt som man hade hoppats. Till vårriksdagen kommer en principproposition om yrkesskolans framtida utformning, men det har också annonserats att förverkligandet kommer att skjutas på framtiden, kanske till i början av 1970-talet. Enligt min mening är det därför alldeles nödvändigt att de resurser som finns inom yrkesutbildningsväsendet tillvaratas. Även om man skjuter upp reformens genomförande får man ju inte uraktlåta att anpassa yrkesutbildningen till dagens behov, såväl kvantitativt som kvalitativt, och till förändringarna inom arbetslivet.

Det gäller att göra det bästa möjliga av den yrkesskola vi har men också att tillvarata de resurser som finns i yrkeslivet, inom företagsskolorna, i de inbyggda yrkesskolorna och hos de yrkesmän som åtar sig att utbilda enstaka elever i sitt yrke. Av den anledningen tycker jag nog att det hade varit motiverat att skolöverstyrelsen även i år hade föreslagit en uppräknig av statsbidraget till dessa utbildningsformer, vilken hade anknutits till kostnadsutvecklingen. Bidraget har stått stilla om jag inte missminner mig ända sedan 1958 och det skulle krävas en minst trettioprocentig uppräknig av

Om översyn av lagstiftningen angående förtal

bidraget till dessa utbildningsformer för att följa med automatiken i löne- och kostnadsutvecklingen. En sådan uppräknings skulle kosta mycket pengar. Vi har därför med tanke på det statsfinansiella läget inte äskat någon uppräknings av statsbidraget. Vi menar dock att man i varje fall bör sörja för att de företagare som vill åtaga sig att utbilda elever skall få det statsbidrag som nu utgår. Det råder en mycket stor brist på bidragsrum för utbildning hos hantverksmästare. Det av riksdagen beviljade antalet är 2 200. Redan vid årsskiftet 1966—1967 var för innevarande år 1 415 beviljade och 2 368 under behandling. Jag anser att man skall tillvarata de resurser som finns inom näringslivet när det gäller yrkesutbildningen, vilket man i detta fall hade kunnat göra genom att vidga antalet bidragsrum. Vi har föreslagit en ökning med 800 nya bidragsrum. Denna ökning av anslaget på denna punkt har av oss för nästa budgetår beräknats till 400 000 kr., men det är en fördelaktig ekonomisk insats för att kunna placera 800 nya elever i planmässig utbildning.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motion nr 504 i denna kammaren och motion nr 632 i andra kammaren. Yrkan det avser alltså en ökning av antalet bidragsrum med 800 från 2 200 till 3 000 per år. Samtidigt vill jag med tillfredsställelse konstatera att antalet kurstillägg för teoretisk utbildning har ökats med 200.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Med hänvisning till utskottets skrivning ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 54—80

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 81

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1967/68; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner om gemensam beteckning för chefsdomare i underrätt;

nr 7, i anledning av väckt motion om sänkning av myndighetsåldern; och

nr 8, i anledning av väckta motioner om översändande av pass genom postverket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om översyn av lagstiftningen angående förtal

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om dels översyn av lagstiftningen om förtal, dels om översyn av lagstadgandet om förtal av avliden.

Första lagutskottet hade behandlat tre vid 1966 års riksdag väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 219 i första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* samt nr 287 i andra kammaren av fru *Sjövall* och herr *Ståhl* även-

Om översyn av lagstiftningen angående förtal

som nr 79 i andra kammaren av herr *Sjöholm*.

I motionerna I: 219 och II: 287, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utvidga det uppdrag, som givits kommittén för lagstiftning om yttrande- och tryckfrihet att överse lagstiftningen på detta område i vissa hänseenden, till att omfatta även förtalsbestämmelserna, i den mån dessa innefattade med hänsyn till nyhetsförmedling och opinionsbildning otillbörliga inskränkningar av yttrandefriheten.

I motionen II: 79 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t begära översyn av stadgandet i 5 kap. 4 § brottsbalken utmynnande i förslag till ändrad lydelse med beaktande av att tryckfrihetens principer respekterades.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner,

- a) I: 219 och II: 287 samt
- b) II: 79,

i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om översyn i lämpligt sammanhang av förtalsbrotten i enlighet med vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade avgivits av herrarna *Arvidson*, *Svanström*, *Lidgard*, *Svensson* i Vä och *Fridolfsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den lydelse, reservationen visade.

Enligt den av reservanterna förordade motiveringen borde frågan om skadeståndsansvaret i anslutning till förtalsbestämmelserna bliva föremål för översyn.

Herr **LIDGARD** (h):

Herr talman! Man kan kanske något förenklat karakterisera detta ärende, som gäller lagstiftningen om förtal och

det särskilda lagstadgandet om förtal av avliden, så att det sönderfaller i två delar. Vi har under utskottsbehandlingen varit helt ense om att den ena av dessa, vilken skulle kunna kallas skadeståndsdelen, behöver bli föremål för utredning.

Målsägande i ett sådant ärekränkingsmål kan vara den avlidnes make, föräldrar, barn och syskon. Det förefaller som om lagstiftningen fungerar på det sättet att var och en av dessa släktingar till den avlidne skulle kunna etablera sin egen process och utkräva sitt eget skadestånd. Jag tycker att det ter sig en smula otillfredsställande från allmän rättssynpunkt att den som gjort sig skyldig till ett sådant brott skall riskera att ideligen dras inför domstol. Han bör rimligtvis kunna få lov att räkna med att när dom en gång har fallit i ett sådant mål skall det också vara slut för hans del. Därför har vi alla kommit fram till att denna fråga bör utredas. Vi har också sagt oss att om flera tidningar efter varandra återger en och samma ärekränkande uppgift är det kanske inte heller alldeles riktigt att de skall dras in i en lång serie av processer.

Den reservation till utskottsutlåtandet som jag har varit med om anknyter till ärendets andra del, det som skulle kunna kallas själva förtalsbrottet. Den erfarenhet vi har av lagstiftningen är hitintills mycket begränsad; i själva verket rör det sig om en enda dom av högsta domstolen och några underrättsdomar. Dessa domar bekräftar vad alla lagstiftare genom tiderna har tyckt, nämligen att ärekränkingsbrotten är ett mycket »lurvigt» kapitel, men jag kan i varje fall för min del inte finna att vad som har förekommit ger någon som helst anledning till oro för att den fria opinionsbildningen och nyhetsförmedlingen obehörigt begränsas eller att man, som det har sagts, klavbinder den historiska forskningen.

Inte heller tycker jag att man i de motioner som ligger till grund för ut-

Om översyn av lagstiftningen angående förtal

skottsbehandlingen har framfört några praktiska exempel på att sådana kalamiteter skulle kunna inträffa. I en av motionerna säger man: »Det torde också förhålla sig så att tidning som blott återgivit att den eller den publikationen blivit vid domstol fälld för förtal av avliden och därvid återgiver vari det brottsliga förfarandet bestått därmed själv begått samma brott och skulle vara förfallen till ansvar enligt stadgandet i 5 kap. 4 § brottsbalken.»

Jag tror att det uttalandet bygger på ett missförstånd. Man behöver inte gå längre än till det föreliggande utlåtandet för att kunna konstatera att utskottet under rubriken »Intressekollisioner m. m.» säger, att »det måste vara straffritt att omtala domar som fällt så nyligen, att ett omtalande därav hör till den legitima nyhetsförmedlingen».

Går man till lagstiftningens förarbeten finner man också upprepade uttryck för lagstiftarens uppfattning att de aktuella lagrummen har fått sin avfattning just för att ge erforderligt skydd mot obehöriga kränkningar utan att innebära någon hämsko på den historiska forskningen och den fria yttrande- och kritikrätten i övrigt. Uttalandena i det avseendet är så klara och otvetydiga att domstolarna knappast kan bortse från dem i sin tillämpning av lagstiftningen.

Utskottsmajoriteten har nu uttalat sig för att man skall undersöka i vad mån det är möjligt att i lagstiftningen ange de viktigaste typerna av intressekollisioner och andra situationer där det inte skulle vara straffbart att lämna en kränkande eller nedsättande uppgift om en annan person. För min del tror jag inte att detta skulle vara en enbart lycklig lösning. En sådan katalog måste visserligen förse med kompletterande, mera allmänna bestämmelser men skulle ändå kunna leda till en hårdare bedömning av enskilda fall, som inte direkt kan passas in under katalogens rubriker. Jag vill också erinra om att det finns yttranden som visar att man

vid brottsbalkens tillkomst alldeles uppenbart funderade på att i lagstiftningen ange de krav, som i skilda fall av privilegierade situationer bör ställas på svaranden i ett förtalsmål, och därvid fann att detta icke var möjligt. De krav som får ställas på svaranden i ett förtalsmål måste, såsom departementschefen förutsatt i direktiven, anpassas efter omständigheterna.

Vad utskottet nu föreslår riksdagen är att besluta hemställa om utredning i en fråga som man bara för ett par år sedan har betecknat som omöjlig att klara upp. I det läget har vi inte kunnat följa utskottsmajoriteten, utan jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen, som innebär att man skall utreda skadestandsfrågan men avvakta ytterligare erfarenheter när det gäller själva straffansvarigheten.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Lidgard om att det hör till undantagen att riksdagen antar ett stort lagkomplex för att några år efteråt ta ställning till ändring på olika punkter.

När vi i första lagutskottets majoritet — som framgår av utskottsutlåtandet nr 10 — ändå har enats om att med bifall till motionerna I: 219 och II: 287 samt motion II: 79 yrka på en utredning beträffande det område som hör till förtal av avliden, har vi gjort det därför att vi har funnit att detta mycket komplicerade område knappast har blivit klarare belyst av de domstolsutslag som hitintills har förekommit. Som herr Lidgard påpekade är de inte många. Det är ett par underrättsdomar och en dom i högsta domstolen, som enligt vår mening visar svårigheterna att rätt tolka det ifrågavarande lagrummet.

Redan när brottsbalken tillkom och i de förarbeten som låg till grund för brottsbalken var utformningen av ärekränkingsbrotten föremål för delade

Om översyn av lagstiftningen angående förtal

meningar. Rörande avvägningen mellan skyddet för medborgarna mot kränkande yttranden och kravet på yttrandefrihet uttalade departementschefen att det knappast torde vara möjligt att låta denna avvägning komma till fullständigt uttryck i lagen. Det måste, ansåg han — och till den åsikten anslöt sig riksdagen sedermera — bli beroende av värderingar som kunde komma att förskjutas med samhällsutvecklingen. Därför ansågs det av riksdagen att ärekränkingsbrotten i högre grad än andra brott skulle till sin omfattning bli beroende av domstolens bedömning i varje särskilt fall. Det är ett uttalande som utskottet anser fortfarande äga sin giltighet.

När nu utskottet mycket ingående har prövat de motioner som har lagts fram och den problematik — mycket krånglig och invecklad, det vill jag särskilt understryka — som är förenad med frågan, har det visat sig att bestämmelserna om det straffria området i 5 §, andra stycket, som i huvudsak anknyter till rättsutvecklingen före brottsbalken, har medfört avsevärda tolkningssvårigheter.

Man kan peka på den dom i högsta domstolen i vilken en rad justitieråd kom till delvis olika ståndpunkter, vilka ändå förde fram till en fällande dom, i vilken man beträffande ett mycket omtalat och mycket flagrant fall av ärekränkning av en avliden svensk tolkade intressekollisionen och uppsåtet på olika sätt.

Vi har därför ansett att ett klagörande skulle vara av värde för rättstillämpningen och skulle underlätta arbetet för den yrkesmässiga nyhetsförmedlingen. När vi i utskottet stannat för den skrivningen har vi sagt oss att, när vi bara har en enda dom, högsta domstolens, som annars kanske kan bli prejudicerande och som — om man frånser den prejudicerande karaktären — ändå med full klarhet visar hur olika man kan tolka lagen, kan det vara värdefullt att ta inte bara detta åtals-

avsnitt under övervägande utan också försöka undersöka de intressekollisioner som kan uppstå i andra situationer, då det inte skulle vara straffbart att lämna en kränkande eller nedsättande uppgift om en annan person. Vi anser särskilt att det när det gäller bestämmelser om förtal av avliden ånyo bör övervägas om dessa kan anses vara tillräckliga garantier för att den historiska forskningen inte hindras och att den fria yttrande- och kritikrätten inte begränsas. Det är därför som utskottets majoritet har begärt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om en översyn i lämpligt sammanhang av förtalsbrotten i enlighet med de synpunkter som lagts fram i betänkandet nr 10. Det innefattar med andra ord icke endast skadeståndsansvaret utan hela det mycket viktiga avsnitt som handlar om intressekollisioner.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till första lagutskottets utlåtande nr 10.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Utöver de synpunkter som herr Lidgard framfört här, i vilka jag helt kan instämma, vill jag bara erinra om att utskottet i vanlig ordning remitterat dessa motioner. De har gått till justitiekanslern, som uttalar att eventuell reform av ärekränkingsbestämmelserna bör anstå tills vidare och upptagas till övervägande i samband med den större frågan beträffande utredning om yttrandefrihetens gränser. Justitiekanslern anser att frågan nog uppmärksammas av Kungl. Maj:t ändå, utan att riksdagen behöver skriva till Kungl. Maj:t.

Det är praxis i första lagutskottet att inte bifalla en motion när den fråga det gäller är under utredning. Jag tycker att det också är ett bärande skäl för den reservation som även jag har undertecknat.

Om översyn av lagstiftningen angående förtal

Fröken MATTSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att justitiekanslern yttrat sig på det sätt som herr Arvidson nämnde, men det var för rätt lång tid sedan. Justitiekanslern var när han avgav det yttrandet i den tron att justitieministern skulle tillsätta en större allsidig utredning om yttrandefrihetens gränser. Helt nyligen omtalade justitieministern emellertid här i riksdagen att han inte har för avsikt att tillsätta en sådan utredning. Det är av den anledningen som vi har tyckt att vi inte behövde tillmäta justitiekanslerns yttrande fullt den betydelse i dag som det hade då det avgavs.

Därför har vi i utskottet ansett att när någon sådan stor utredning nu icke planeras är det ganska befogat att justitieministern i lämpligt sammanhang ser till att hithörande avsnitt om ärekränkning av avliden blir föremål för utredning.

Herr ARVIDSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar fröken Mattson för upplysningen. Jag tycker bara det är underligt att detta inte upplystes vid lagutskottets sammanträde, som ägde rum för endast en vecka sedan.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Herr Lidgard påpekade att det är ovanligt att man begär översyn av en lag som är antagen så pass nyligen som brottsbalken. Men i själva verket har man redan begärt översyn av delar därav. Frågan om uppvigling och om brott mot trosfriden är under behandling i en kommitté.

Enligt herr Lidgard skulle den nuvarande ordningen egentligen inte vålla några svårigheter för den fria opinionsbildningen och nyhetsförmedlingen. Jag tror att man där rör sig på ett mycket besvärligt område — det är svårt att med bestämdhet säga det ena

eller det andra. Jag skulle tro att pressen känner sig plågad av den nuvarande situationen, inte så att man vill kunna sprida förtal av avliden, men med tanke på den fria diskussion som måste få fortgå kring vissa offentliga personer. Om inte pressen hade känt ovisshet i nuvarande situation, skulle givetvis inte Pressens samarbetsnämnd, representerande Journalistförbundet, Publicistklubben och tidningsutgivarna, ha uttalat så starka betänkligheter mot den ordning som nu gäller.

Jag vill också påpeka för herr Lidgard att det nyligen kom ut en bok i Amerika som översattes till svenska och som innehöll stoff av diskutabelt värde. Här fanns skäl till en diskussion. I boken fanns uttalanden som kunde ha bemötts i svensk press när boken recenserades, men man var mycket försiktig vid behandlingen av den. Ingen tog upp de problem som har anslutning till högsta domstolens dom. Man ansåg det vara säkrast att förbigå det. Man gick alltså på linjen att det är säkrast att endast tala snällt om människor eller att tåga. I det aktuella fallet kan det diskuteras om det var en nyhet i sak som tidningen kom med, men det var en nyhet att uppgifter som tidigare hade spritts främst i Amerika nu togs upp av en stor tysk tidning. Det kunde ha sitt intresse att man där brydde sig om att ta upp frågan. Det fanns alltså skäl för svenska pressen att påpeka det och föra en debatt därom.

Som det nu är vet man att man inte bör göra det, även om högsta domstolen var oenig och även om ett av justitieråden förklarade att jordmånen för rykten inte var gynnsam här i landet och att visst fog kan anses ha förelegat för att en tidning i tillbörlig form och med angivande av källan omtalade för sin läsekrets att uttalanden av denna art förekom.

Låt oss anta att den svenska pressen inte vågar nämna en sådan sak som denna. Den utländska pressen, om den kommer in i landet, riskerar att dömas

Om översyn av lagstiftningen angående förtal

på samma sätt som den svenska. Den internationella pressen går inte fri i Sverige utan den kan också i nuvarande läge hotas med åtal. Blir då inte resultatet att man utomlands får en helt skev bild av situationen. Man tror att vi inte vågar ha en fri opinionsbildning, och man kan därav dra felaktiga slutsatser.

Låt oss antaga att en tidning återger ett uttalande om en av dem som dömdes av Nürnberg-domstolen vari säges att det var alldeles riktigt att han dömdes. Men man tillägger att när de i Nürnberg dömda begick sina handlingar, gjorde de det med stor glädje — alltså någon synpunkt som tidigare inte framförts — och att någon av deras anhöriga i Sverige på grund därav skulle vilja väcka åtal. Det är tydligt — som fröken Mattson här framhöll — att det är svårt att i detta fall tolka lagen. I annat fall hade inte den prejudicerande dom som högsta domstolen fällde varit så, skall vi säga, splittrad — det rådde ju mycket stor oenighet inom själva domstolen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LIDGARD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in på hela Spiegeldebatten och vad som förekom i detta sammanhang. Men jag måste nog säga att jag tycker att fru Segerstedt Wiberg drar alltför långtgående slutsatser av den dom som fälldes, när fru Segerstedt Wiberg säger att tidningarna nu inte vet om de vågar sig på att ta upp denna fråga. Jag tycker att vi inte kan säga mer än att de vet att man inte kan ta upp frågan på det sätt som skett. I själva diskussionen spelade frågan om den åtalade tidningens egna reservationer i sammanhanget — tidningens påpekanden om att uppgiftslämnaren måhända varit ovederhäftig — stor roll. Det sades i domen att de reservationer tid-

ningen gjort var alltför svaga för att ha den erforderliga effekten. Den enda slutsats som kan dras av detta är att frågan inte kan tas upp på det sätt som skett i detta speciella fall. Och då kommer vi ju tillbaka till att hela denna diskussion kommer att röra sig om enskilda fall, som får prövas vid varje särskilt tillfälle.

Jag skall gärna säga att det inte råder så stor skillnad mellan våra uppfattningar. Hade det varit en fråga som bara gällde en något så när vederhäftig historieforskning och som gällde den legala nyhetsförmedlingen genom normala publikationer, skulle jag inte ha känt några större bekymmer i sammanhanget. Vi vet ju att den legala nyhetsförmedlingens organ själva gör sitt bästa för att hålla rent på egen gård och att man försöker att skapa etiska publiceringsregler så att man skall undvika övertramp — i stort sett kan vi också säga att man har lyckats. Men då vi nyligen fått veta att man håller på med att planera en sorts skandaltidskrift här i landet som skall gå in på personliga förhållanden och folks enskilda livsföring och annat, tycker jag att man bör vara mycket försiktig på detta område.

När fröken Mattson kommer upp efter mig i talarstolen, skulle jag vara tacksam om hon ville bekräfta att majoriteten med sitt förslag inte vill åstadkomma några sakliga förändringar i lagstiftningen — att den inte vill ha några uppmjukningar eller någonting i den stilen — utan att den åsyftar vissa preciseringar och i stort sett ingenting annat.

Trots att jag är medveten om detta, är jag just nu mot bakgrunden av vad jag sade om planerade skandaltidskrifter och sådant utomordentligt rädd för att man kan släppa loss en publicistisk verksamhet som för oss tillbaka till den situation som rådde när tidskriften Fäderneslandet gavs ut. Jag tycker att alla har ett mycket stort intresse att motverka detta.

Om översyn av lagstiftningen angående förtal

Fröken MATTSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att det i och för sig är olyckligt att de domar som har åberopats i denna debatt har varit av den art de har varit. Jag menar således själva den nyhetsförmedling — om man så får kalla det — om skandalartiklar, som publicerats på annat håll ute i världen. Det har gjort att det kanske har varit litet svårt att se principerna bakom det hela, liksom det uppenbarligen också är mycket svårt att ordentligt klargöra detta för justitieråd, utskottsledamöter, motionärer eller för den svenska pressen, som i de nya publiceringsreglerna har infört en passus om att förtal av avliden icke är tillåten.

Vid ett studium av HD:s dom finner man, att det också råder en viss skiljaktighet mellan de olika justitieråden när det gäller nyhetsförmedlingen. Justitierådet Hedfeldt antar t. ex. att den åtalade artikeln inte var riktad mot Dag Hammarskjöld, utan att den endast syftade till att lämna information om Spiegel-artikeln. »Den omständigheten kan dock ej i och för sig fritaga från ansvar för förtal», säger han. Därmed tycks hans uppfattning gå stick i stäv med departementschefens och brottsbalken och dess förarbeten, som hävdar att en legitim nyhetsförmedling och en legitim historieforskning skulle kunna äga rum även med de nya lagbestämmelser som antogs.

Det gäller med andra ord att på något sätt försöka få en form av uppräknings eller undersökning av de intressekollisioner som kan förekomma, i syfte att mer kunna klargöra i vilka fall det icke är straffbart att uttala sig enligt ifrågavarande lagrum.

Detta är enligt min och utskottsmajoritetens uppfattning en av anledningarna till att vi har yrkat bifall till motionerna och anhållit om en skrivelse med begäran om en utredning, inte bara om åtalet utan även om de rent principiella frågorna kring intressekollision. Jag tror det är ganska nödvän-

digt, med ett så stort lagverk som detta, att även om det är kort tid sedan det trädde i kraft, ändå se över det, i all synnerhet som den aktuella domen har visat hur olika själva lagparagraferna tolkas. Det är lagparagrafer som med vett och vilja har gjorts vaga, enligt justitieministern för att domstolarna genom sin praxis skulle kunna ge anvisning om hur de skall tolkas. När denna enda dom i HD har visat hur svårt detta är, tror jag det är ganska befogat att i lämpligt sammanhang be justitieministern att tillsätta en dylik utredning.

Jag kan inte dela herr Lidgards förhågor att detta skulle vara riskabelt i ett läge då vi har fått meddelande om, som herr Lidgard säger, att ytterligare en skandaltidning skall utges. Även jag såg det TV-program, där ifrågavarande tidning närmare omnämndes. Jag vill betona att skandaltidningars vara eller icke vara och det innehåll de har ingalunda enbart är beroende av brottsbalken. Sådana skandaltidningar kommer inte att bli beroende enbart av lagen, sådan den nu är utformad beträffande förtal av avliden, eller av de eventuella uppräknings om intressekollisioner som en utredning kan komma fram till. Dyliga tidningar kommer som alla andra tidningar att vara beroende av den svenska tryckfrihetslagstiftningen och brottsbalken samt av de publiceringsregler, som Publicistklubben på den svenska pressens vägnar just nu håller på att överarbeta och som, efter vad jag har hört, på ett mycket kraftfullt sätt kommer att sätta upp de olika hedersregler som hela den svenska pressen arbetar efter.

Jag tror att skandaltidningars vara eller icke vara och deras sätt att arbeta icke hör in i denna diskussion. Med detta, herr talman, ber jag återigen få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Om översyn av lagstiftningen angående förtal

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Lidgard har rätt i att det här inte föreligger någon större åsiktsskillnad. Jag skulle emellertid vilja korrigerera honom på ett par punkter.

Det gällde i detta fall ett helt vanligt telegram. Det kom till många tidningar. Det anlände så sent att en del tidningar inte hann publicera det; andra tyckte inte att nyheten som sådan var värdefull. Det var ett AP-telegram, och det publicerades av tidningen i fråga icke under uppseendeväckande former och icke på framskjuten plats. Det hör till bilden att tidningsnumret innehöll ett flertal artiklar, i vilka man beskrev hur Dag Hammar-skjölds minne hade firats. Av olika skäl hade man kommit att införa två eller tre hyllningsartiklar i samma nummer. Den nu aktuella artikeln blev införd som en nyhetsartikel, eftersom den kom från AP. Professor Nelson har förklarat att AP-telegrammet enligt hans mening måste betecknas såsom en nyhet, dels därför att frågan ånyo tagits upp i en ansedd kritisk tidskrift och dels därför att Lindbergs intervju och dementi konfronterades mot varandra. Jag tror alltså inte att detta var någonting uppseendeväckande.

Det viktigaste är väl att komma till rätta med flagranta brott. Pressens samarbetsnämnd har i ett uttalande hävdat att definitionen av brottet förtal mot avliden borde på ett eller annat sätt begränsas till att gälla mer flagranta brott. Det är därvidlag som jag tror att herr Lidgard gör sig skyldig till en felbedömning. Såsom det nu är kommer man inte till rätta med de flagranta brotten, men man kan hindra en helt legal nyhetsförmedling och historieskrivning.

Liksom fröken Mattson hoppas jag att publiceringsreglerna skall visa sig effektiva inte bara på grund av att de finns och inte bara tack vare journa-

listers och tidningsutgivares inställning, utan även därigenom att publiken skall reagera mot aviserade skandaltidningar och sådana som redan finns. Jag tror att herr Lidgard helt misstar sig om han räknar med att dessa skulle hindras av nuvarande bestämmelser. Det är inte de bestämmelser vi diskuterar här som kan stoppa skandaltidningar, som saknar värde men möjligen kan åstadkomma skada. Sådana pressorgan vill jag på intet sätt försvara, utan hoppas mer på en självsanering.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Inledningsvis vill jag erinra om att jag flera gånger, senast i remissdebatten, har reagerat mot de övertramp som förekommer i pressen. Jag har varit mycket kritisk i dessa stycken. Jag tillhör dem som känner ett mycket starkt behov av att vi får fram nya regler, och jag väntar med stor spänning på vad Publicistklubben här kan presentera.

Det behövs en självsanering på flera håll. Jag är ytterligt kritisk också när det gäller en del av sådant som förekommer i televisionen, exempelvis när man där gjorde reklam för denna nya skandaltidskrift, som det talas om. Jag tycker sådant är upprörande.

Denna min inställning hindrar mig dock inte ifrån att ha den uppfattningen, att den lagstiftning som vi har i den nu aktuella frågan är i behov av en översyn. Jag hade tillfälle för några veckor sedan att övervara en diskussion i Publicistklubben, där detta aktuella ämne ingående behandlades. Inledare vid det tillfället var hovrättspresident Björn Kjellin och hovrättsrådet Gustaf Petré. I den följande diskussionen deltog en rad framstående experter.

Den som lyssnade på den diskussionen kan bara ha en uppfattning, nämligen att utskottsmajoriteten har rätt i sin hemställan — och det är en mo-

Om höjning av de allmänna barnbidragen

dest hemställan. Den gäller en skrivelse till Kungl. Maj:t om översyn i lämpligt sammanhang av förtalsbrotten i enlighet med vad utskottet anfört.

Herr talman, jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lidgard* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lidgard* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 25.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om höjning av de allmänna barnbidragen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om höjning av de allmänna barnbidragen, m. m.

Till behandling hade andra lagutskottet förehaft sex inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 359, av herr *Werner*, och II: 448, av fru *Ryding m. fl.*;

2) de likalydande motionerna I: 617, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 788, av herr *Hedlund m. fl.*, såvitt nu vore i fråga; samt

3) de likalydande motionerna I: 620, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 795, av herr *Ohlin m. fl.*, såvitt nu vore i fråga.

I motionerna I: 359 och II: 488 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att från den 1 juli 1967 höja de allmänna barnbidragen med 100 kronor till 1 000 kronor per år och barn.

I motionerna I: 617 och II: 788 hade yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t *dels* skulle uttala sig för att de familjepolitiska förmånerna borde göras värde- och standardbeständiga samt tillkännagiva vad i motionerna anförts angående familjepolitiskt program, *dels ock* skulle anhålla om förslag till 1968 års vårriksdag om sådan höjning av barnbidraget, att 1) effekten av prisstegringar och skatthöjningar, som inträffat sedan 1 juli 1965, eliminerades och 2) barnfamiljerna erhöll en reell standardförbättring. I det familjepolitiska program,

Om höjning av de allmänna barnbidragen

som i motionerna beskrivits, inginge höjningar av de allmänna barnbidragen, införande av allmänt vårdnadsbidrag, införande av extra barnbidragsförmåner till barnfamiljer med lägre inkomster samt värdebeständighet och standardbeständighet för de familjepolitiska förmånerna.

I motionerna I: 620 och II: 795 hade föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till 1968 års riksdag om sådan höjning av de allmänna barnbidragen, att barnfamiljerna finge dels en kompensation för prisstegringar och skatthöjningar, som inträffat efter den 1 juli 1965, dels en reell förbättring av standarden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att motionerna I: 359 och II: 448 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att följande motioner, nämligen 1) motionerna I: 617 och II: 788 samt 2) motionerna I: 620 och II: 795, samtliga motioner med undantag för yrkandet angående familjebeskattningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, vid utskottets hemställan under B, av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Eric Carlsson*, *Edström*, *Anderson* i Sundsvall, *Rimmerfors* och *Gomér*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

dels med bifall till motionerna I: 617 och II: 788, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva till känna vad reservanternas anförda beträffande indexreglering av de familjepolitiska förmånerna och beträffande familjepolitiskt program,

dels med bifall till motionerna I: 617 och II: 788 samt I: 620 och II: 795, såvitt nu vore i fråga, anhålla om förslag till 1968 års riksdag om sådan höjning av de allmänna barnbidragen, att barnfamiljerna erhöles kompensation för prisstegringar och skatthöjningar, som inträffat efter den 1 juli 1965, samt erhöles en reell standardförbättring.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp):

Herr talman! Vårt samhälle ändras ständigt, men familjen som en fast enhet för trygghet och gemenskap har en central plats i samhällslivet. Det är då också av stor vikt att familjerna ges så goda betingelser som möjligt. Denna grundsyn delas numera av de flesta — de flesta av oss säger i varje fall så. Det är då förvånansvärt att den familjepolitiska reformverksamheten så har släpat efter. De åtgärder som vidtagits, t. ex. höjningen av de allmänna barnbidragen, har endast skett till följd av penningvärdets försämring. Någon reell standardhöjning har det under senare år inte varit fråga om.

Centern har under flera år framfört förslag om familjepolitiska åtgärder. Nu arbetar också en utredning, kallad familjepolitiska kommittén, med dessa frågor. Men vi som motionerat i detta ärende anser att riksdagen redan nu bör uttala sig för vilka åtgärder som bör sättas främst. Från centerns sida anser vi att barnfamiljerna först måste få kompensation för inflationen men dessutom en reell standardförbättring. Vi tillmäter dessa frågor så utomordentligt stor betydelse att vi vill att riksdagen skall uttala sig nu. Vi anser inte att detta på något sätt är att förbigå den sittande utredningen.

Just i dag börjar den höjda omsättningsskatten tillämpas. Vilka är det som drabbas hårdast av denna skatthöjning? Jo, barnfamiljerna som måste göra stora inköp för sin konsumtion. När omsättningsskatten infördes en gång i tiden och när den senare har höjts, har barnfamiljerna fått kom-

Om höjning av de allmänna barnbidragen

pensation, vilket ju är självklart. I år kryper emellertid regeringen bakom den pågående utredningen och gör ingenting för att ge en sådan kompensation. Barnfamiljerna får på det sättet ett magert år. Och det är inte bara omshöjningen som skulle behöva kompenseras med ett större barnbidrag. Bidragen är redan förut urholkade av inflationen, som ju har varit kraftig sedan barnbidragen höjdes i juli 1965. Vi vet också att hyrorna har höjts väsentligt bl. a. på grund av det höga ränteläget.

När nu den förda ekonomiska politiken har lett till att det är omöjligt att höja barnbidragen, anser motionärerna att riksdagen bör uttala sig om vilka utgiftsökningar som man anser mest angelägna i framtiden. Vi bör också eftersträva att göra barnbidragen indexreglerade för att undvika att deras värde urholkas på samma sätt som hittills.

Familjepolitiska kommittén skall ju även ta ställning till familjebostadsbidragen. Tillåt mig, herr talman, uttala den förhoppningen att kommittén kommer att föreslå att dessa bidrag avvecklas och att stödet till barnfamiljer med små inkomster utgår på annat sätt. Det finns två skäl härför: För det första vet vi alla att vi inte har bostäder av den storlek och med den standard som är erforderlig för att familjerna skall få detta bidrag. Det är ju, kan jag säga, nästan genant att situationen är sådan att barnfamiljerna inte kan få lämplig bostad. För det andra tror jag att tiden är mogen för att slopa ett direkt konsumtionsinriktat stöd. Det kan vara på tiden att vi förklarar barnfamiljerna myndiga att själva efter bästa förmåga ha hand om sina pengar.

Utskottet tar också upp det direkta sambandet mellan familjepolitiska förmåner och familjebeskattningen. Jag vill livligt understryka detta samband. Jag uttalar dock min stora förvåning över att den familjepolitiska kommittén

inte har fått hela uppdraget, utan att skatteproblemen skall handhas av en utredning på departementsnivå.

Jag vill även här uttala en förhoppning, nämligen att de förslag vi kommer att få se i framtiden skall utgöra sådana lösningar på skatteproblemen att vad vi betalar i skatt inte skall vara beroende av om vi är gifta eller ogifta, om vi har barn eller inte har barn. Det direkta stödet till barnfamiljerna bör utgå såsom direkta bidrag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation av fru Hamrin-Thorell m. fl. som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 3.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag skulle ha kunnat inskränka mig till att instämma i fru Elvy Olssons anförande. Jag skall bara tillfoga några korta reflexioner eller påpekanden, nämligen att det familjepolitiska program som folkpartiet har dragit upp riktlinjerna för redan för åtskilliga år sedan och lagt fram i motioner vid flera riksdagar ju borde vara kammaren så välkänt, att det inte tarvades någon längre utläggning.

Senast i årets remissdebatt tillät jag mig att diskutera denna fråga, och därför ämnar jag nu inte upprepa de argument som då framfördes. Vi är emellertid väl medvetna om att regeringen förbereder ett förslag, som bättre än vad som har skett under senare år skall underlätta den ekonomiska situationen för barnfamiljerna. Inte desto mindre anser dock reservanterna till andra lagutskottets utlåtande, att det finns anledning för riksdagen att göra ett positivt uttalande i fråga om utformningen av den framtida familjepolitiken. Vi beklagar naturligtvis att det statsfinansiella läge som regeringen har försatt oss i inte tillåter en höjning av barnbidragen redan detta år, så urholkade som de har blivit under de senaste åren. Vi anser dock att riksdagen borde uttala sig för en höjning av barnbidragen fr. o. m.

Om höjning av de allmänna barnbidragen

nästa år, så att de inom tre år når en storlek av minst 1 200 kronor per barn och år.

Närmast föranlett av den utomordentligt korta reservationstiden, ett förhållande som över huvud taget måste be-tecknas såsom direkt förkastligt, har re-servanternas uttalande på en punkt, nämligen om vårdbidraget, fått en i förhållande till vår uppfattning mindre adekvat och kanske inte fullt lycklig utformning. Vi anser att vårdnadsbi-dragen bör ses i ett större samman-hang och deras praktiska utformning prövas. Meningen är alltså inte att bin-da samman höjningen av barnbidragen och införandet av vårdnadsbidrag till tid och storlek.

Herr talman! Vår motion är i övrigt ett direkt fullföljande av den familjepo-litiska linje som vi under ett flertal år arbetat för. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten och reservanterna är eniga om att den stats-finansiella situationen icke medger en höjning av de allmänna barnbidragen från den 1 juli i år. I anslutning här-till avstyrkes yrkandet härom i moti-onerna I: 359 och II: 448. Meningsskilj-aktigheterna hänför sig till de båda öv-riga i utskottsutlåtandet behandlade mo-tionsparen.

I dessa hemställs om förslag till 1968 års riksdag om sådan höjning av de allmänna barnbidragen att effekten av prisstegringar och skattehöjningar som inträffat efter den 1 juli 1965 elimineras samt därutöver om en reell standard-förbättring för barnfamiljerna. Vidare yrkas på en indexreglering av de familjepolitiska förmånerna samt att riksdagen redan nu i princip uttalar sig för att barnbidragen höjs så att de inom tre år uppgår till minst 1 200 kronor. Också familjepolitikens framtida ut-formning i övrigt är med i det skisse-rade önskeprogrammet.

Utskottet avstyrker jämväl dessa mo-tioner. Reservanterna däremot har fun-nit dem värda att genom riksdagsskri-velse vidarebefordras till Kungl. Maj:t. Såsom framgår av utskottets utlåtande har familjepolitiska kommittén att prö-va i stort sett samtliga de i motionerna berörda frågorna. Kommittén väntas framlägga betänkande i ärendet någon gång under innevarande år. Regeringen har uttalat att förslag till familjepo-litisk reform därefter kommer att före-läggas riksdagen. Att riksdagen under dessa förhållanden skulle göra något uttalande beträffande den framtida ut-formningen av samhällets stöd åt barn-familjerna har utskottet icke funnit mo-tiverat.

Jag har för egen del svårt att förstå att barnfamiljerna skulle få ett uns me-ra under det första året genom ett utta-lande i denna riktning, vilket reservan-terna vill att riksdagen skall göra. Vi kan inte undgå att även nästkommande år avväga de resurser, som skall avdelas för de familjepolitiska åtgärderna, i precis samma utsträckning som tidi-gare. Den som följt debatterna i dag har fått en uppfattning om vilka önskemål som förekommer även på andra områ-den. Polisväsendet måste byggas ut ganska väsentligt, skolväsendet fordrar större insatser, och även beträffande u-landshjälpen, som nämnts i dag, är önskemålen om höjningar under de kommande åren ganska långtgående.

Jag kan inte inse att den statsverks-proposition, som skall framläggas år 1968, kan uppgöras med mindre än att en avvägning sker mellan samtliga de intressen som verkar för ytterligare åtgärder i syfte att åstadkomma förbättringar på olika områden.

De önskemål som har skisserats be-träffande höjning av barnbidragen belö-per sig till 500 miljoner kronor. Om dessutom vårdnadsbidragen skall infö-ras, tillkommer minst 100 miljoner kro-nor. Därvid har jag bara räknat med höjningen på 300 kronor av barnbi-dragen plus de vårdnadsbidrag som

Om höjning av de allmänna barnbidragen

skisseras i en av motionerna till motsvarande belopp som det allmänna barnbidraget, d. v. s. 1 200 kronor. Därutöver innehåller motionerna långt gående yrkanden om förbättringar för barnfamiljerna.

Det finns ju ingen som har något att invända mot själva önskelistan, men vad utskottet förmenar är att de yrkandena får lov att prövas på samma sätt som andra önskemål och utgifter när vi nästa år skall ta ställning till de resurser som kan stå till förfogande under det budgetår som börjar den 1 juli 1968. Jag tror följaktligen inte att ett riksdagsbeslut nu i den riktning reservanterna önskar kommer att påverka den bedömning som vi måste göra 1968, när besluten definitivt skall fattas.

Det gör, herr talman, att jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Herr WERNER (k):

Herr talman! För ett bifall till motionerna I: 359 och II: 448 om höjning av barnbidragen med 100 kronor till 1 000 kronor talar enligt vår mening många och starka skäl.

Jag vill erinra om att kommunistiska motionärer under flera riksdagar har ställt förslag om indexreglering av barnbidragen. Vi är glada över att representanter för mittpartierna i dag har klart för sig, att detta är en bra väg att gå. Det är visserligen inte den frågan det handlar om nu, men mot bakgrunden av de upprepade avlagen på våra yrkanden om indexreglering av barnbidragen framstår ju en höjning av beloppen som så mycket mer angelägen. Vad indexreglering av bidragen beträffar kan kort och gott sägas, att det är märkligt att man velat göra undantag för en så pass viktig social förmån som barnbidragen, medan flera andra bidragsformer är indexreglerade. Utskottets hänvisning till pågående utredning om det familjepolitiska stödet är enligt min mening ett dåligt argument för avslag på vår motion. Barn-

bidragen kommer allt framgent att bidra grundstommen i det familjepolitiska stödet enligt de direktiv som den familjepolitiska kommittén har fått.

Jag vill emellertid upprepa att frånvaren av indexreglering motiverar en bidragshöjning, detta så mycket mera som vi under senare år haft en följd av hyreshöjningar samtidigt som även familjebostadsbidragen varit oförändrade. Att barnfamiljerna drabbas svårt av de höjda hyrorna är väl helt klart för alla.

Fru Olsson sade att i dag höjs omsen. Ja, det är riktigt. Denna omshöjning genomföres av både de partier som bildar utskottsmajoriteten i dag och de partier som reserverat sig. Höjningarna kommer ovanpå en rad tidigare prisstegringar.

Men fortfarande anser regeringen sig inte böra föreslå en höjning av barnbidragen. Låt mig säga att jag tycker att regeringen därmed intar en ur arbetarrörelsens synpunkt beklaglig ståndpunkt. Man finner inget »utrymme» för en kompensation till barnfamiljerna — vare sig det gäller barnbidragen eller familjebostadsbidragen. Man har heller inte funnit anledning att skärpa beskattningen av förmögenheterna. Det ansågs nödvändigt att höja omsen, bl. a. med hänvisning till den näringspolitiska fonden. Men tanken att bolagen skulle vidkännas en återgång till en *tidigare* gällande storlek av bolagsskatten är regeringen tyvärr främmande för. Man anser att en ytterligare prutning av de militära utgifterna äventyrar försvaret och vill helt utsluta en sådan. Kvar står sålunda regeringens position att inte ge barnfamiljerna ett ökat stöd. Jag vill än en gång säga, att ur regeringens och regeringspartiets synpunkt är den positionen beklaglig med tanke på valåret 1968. Och den är beklaglig ur hela den samlade arbetarrörelsens synpunkt.

Hur är det då med mittpartierna? Dessa partier som varje år varit med om att avslå kommunisternas förslag

Om höjning av de allmänna barnbidragen

om indexreglering av barnbidragen såväl 1965 som 1966. De skriver nu en reservation där det bl. a. heter att en sådan indexreglering bör eftersträvas. Det är bra! Det hade varit bättre om man hade kommit till den slutsatsen för två år sedan. I reservationen erinras helt riktigt om att inflationen sedan den senaste bidragshöjningen den 1 juli 1965 varit betydande. Men slutsatsen är att slå vakt om bidragens nuvarande storlek. Jag måste fråga: Varför skriver man över huvud taget denna reservation?

Att som man gör i reservationen föreslå riksdagen att hos regeringen anhänga om förslag till nästa år är ett dåligt camouflage av den nejsägarposition som också mittpartierna intar vid årets riksdag. Det är inte bara ett dåligt utan också ett mycket genomskinligt camouflage. Mittpartierna brukar inte annars besväras av någon större blygsamhet med hänsyn till det statsfinansiella läget i sina motioner med yrkanden om utgiftsökningar av skilda slag. Det är verkligen belysande för mittpartiernas politiska agerande när de i år låter barnfamiljerna komma på undantag och sätter dem i kläm samtidigt som de talar om att det är viktigt att vi i dag, redan nu, uttalar att förmånerna bör höjas år 1968. Det vore riktigare om vi redan nu uttalade oss för att höja barnbidragen från 900 till 1 000 kronor. Det skulle jag betrakta som utomordentligt viktigt.

Jag tycker inte att man från mittpartiernas sida kan krypa bakom den höjda omsen, som de har varit med om att genomföra alla gånger den har varit på tal. Man har också föreslagit att mervärdeskatten skall komma, en mervärdeskatt som i alla fall innebär en omfördelning av skattebördan från bolagen till konsumenterna. Vilken ställning intog mittpartierna när det gällde avvecklandet av räntebidragen?

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionsparet I: 359 och II: 448.

Fru OLSSON, ELVY, (cp) kort genmäle:

Herr talman! När jag talade om vår motion och om en del av det som står i programmet uttalade jag bara förhoppningar om vad som skall komma i förslaget från familjepolitiska kommittén.

Vad reservanterna vill att riksdagen skall uttala sig om nu är inte åtgärderna framöver utan ett återställande av förmånernas värde — det är visserligen fattigt att ge barnfamiljerna bara ett löfte om kompensation för den urholkning som ändå har förekommit. Jag kan hålla med herr Werner om att det är mycket litet att ge dem detta löfte. Men när vi har kommit i det läget att vi inte kan skaffa fram pengarna i år, vill vi på det här sättet markera att vi sätter de familjepolitiska åtgärderna i främsta rummet när vi en gång får möjlighet att ta på oss några ökade utgifter. Hade vi haft en indexreglering, hade reglering skett automatiskt och pengarna tvingats fram.

Herr Werner talar om att kommunisterna haft motioner om indexreglering. Det är inte enbart kommunisterna. Centerpartiet har under flera år haft förslag i vårt familjepolitiska program både om indexreglering och om att barnbidragen därjämte skulle göras standardbeständiga.

Herr Werner sade också att det var dåligt av mellanpartierna att nu inte föreslå någon höjning av barnbidragen — de brukar ju annars inte vara ängsliga för att yrka på ökade utgifter.

Jag vill påminna herr Werner om att vi i de fall vi föreslår ökade utgifter också brukar ha täckning för dessa utgifter. Men det var just i år, med det besvärliga läge som vi kommit i, som vi inte kunde skaka fram pengarna. Det är med sorg i hjärtat som vi konstaterar det, men det var tyvärr ingenting annat att göra i år.

Om höjning av de allmänna barnbidragen

Herr **WERNER** (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara genmäla, att barnfamiljerna ändå inte kan leva på förhoppningar och löften år 1967 om hur det skall bli 1968. Jag vill också påpeka, att vi 1966 väckte en motion om indexreglerade barnbidrag. Såvitt jag kunnat se fick vi inte något stöd från centerpartiet den gången. Om man gör det föreslagna uttalandet i år, vad har man då för garantier att det år 1968 finns täckning för att öka barnbidraget?

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Det är en sak i herr förste vice talmannens anförande, som jag inte tycker är fullt konsekvent. Det är att en barnfamilj måste räkna med en inkomstsida och en utgiftssida.

Statsmakterna är inte så nogräknade när de lägger på en del på utgiftssidan — man höjer omsättningsskatten och man har höga räntor som föranleder ökade hyror — och så får barnfamiljerna större utgifter. Men när det sedan gäller att kompensera på inkomstsidan säger man, att det kan man inte göra nu, utan man måste avvakta de utredningar som pågår. Om det skall vara logik när det gäller barnfamiljerna, skulle man ju i båda fallen säga, att eftersom man inte gör något åt inkomsterna, så kan man inte heller våga sig på utgifter som ökar barnfamiljernas kostnader. Följden blir nu att barnfamiljerna får bära utgifterna, men får vänta på inkomsterna.

Jag menar att detta inte är riktigt konsekvent när man diskuterar barnfamiljernas ekonomi. Därför har vi från centern nu så kraftigt påyrkat att man nästa år bereder utrymme för att kompensera barnfamiljerna.

Vad sedan gäller det familjepolitiska programmet är det säkerligen riktigt, som herr förste vice talmannen anförde, att det kostar mycket pengar. Men vi kan glädja oss åt att vi har en produktionsökning som i varje fall inte va-

rit under tre procent om året, och den skall ju disponeras på något sätt. Om man då tycker att det är en mycket angelägen uppgift att förbättra barnfamiljernas situation och över huvud taget hela familjepolitiken, anser jag inte att man på något sätt skall dra sig för att i bestämda punkter i ett program framföra, hur man menar att det skall bli — även om man ser att kostnaderna förefaller stora i dag. Med hänsyn till den tid som vi beräknar skall åtgå innan programmet blir genomfört tycker jag att programmet är fullkomligt riktigt. Det bör ställas upp, och man bör ha en riktlinje för hur man skall arbeta. Jag tror att det mycket väl blir möjligt att genomföra det inom en inte alltför avlägsen framtid.

Jag ansluter mig till yrkandet om bifall till reservationen.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Werner, sköts finanserna på samma sätt i framtiden som hittills, så har vi verkligen inga garantier för att vi kan ge barnfamiljerna det stöd som vi skulle vilja nästa år! Men herr Werner brukar ju vara ett utomordentligt stöd för den sittande regeringen. Det kanske sviker i fortsättningen.

Till herr förste vice talmannen skulle jag vilja säga, att de synpunkter som han anlade på svarigheterna att fördela den begränsade summa, som vi nu har, på olika utgiftsposter ju inte är särskilt originella. Varje dag får vi här i riksdagen se effekten av detta. Det hindrar väl inte att man får se det såsom ett avvägningsproblem också inom vårt sociala område och att man där vill framhålla, att just barnfamiljerna bör ha prioritet när vi avväger de olika möjligheterna för olika familjetyper. Man kan mycket väl tänka sig, att om riksdagen uttalar sin bestämda uppfattning kan detta återverka på det familjepolitiska förslag som regeringen säger sig ämna komma med 1968.

Om höjning av de allmänna barnbidragen

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag förstår inte var herr Torsten Bengtson hade sin uppmärksamhet när han på basis av vad han hade uppfattat menade, att jag skulle ha varit inkonsekvent i mitt anförande. Jag har inte sagt något annat än att både utskottet och reservanterna är eniga om att det inte finns resurser för en höjning av barnbidragen den 1 juli innevarande år, och jag har svårt att förstå att barnfamiljerna kan ha någon nytta av ett uttalande att man vill göra något till den 1 juli 1968.

Jag har inte sagt något om att mittenpartierna har ett behov att tala om vilka planer de har för framtiden, och jag har ingenting emot att det kommer in i riksdagens protokoll, men jag tycker att det kan stanna vid det. Ty det ger absolut inte något större underlag för att låt oss säga välvilligt fördela de resurser som kan stå till förfogande nästkommande år för de ändamål som avser barnfamiljerna.

Till herr Werner vill jag säga, att utskottet inte återopat den sittande utredningen när det avvisat det kommunistiska förslaget om en höjning redan innevarande år. Vi har konstaterat att det inte finns resurser för en sådan höjning den 1 juli 1967. Och vi har sålunda inte knutit dessa motioner samman med det yrkande som avser de två andra motionsparen.

Herr WERNER (k):

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell säger att jag — förmodligen avses det parti jag representerar — brukar vara ett pålitligt stöd för regeringen.

Ja, men inte var vi ett så pålitligt stöd när det gällde att höja omsättningskatten förra veckan. Det var däremot det parti som fru Hamrin-Thorell representerar. Jag ställde frågan i mitt tidigare inlägg. Jag tycker det är felaktigt att mittenpartierna nu kryper bakom vad de själva varit med om att ge-

nomföra när det gäller höjd oms och försämrade räntebidrag förutom det att man också kräver en mervärdeskatt.

Alltså, fru Hamrin-Thorell, var det inte en alldeles korrekt värdering som gavs av vårt handlande här i riksdagen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande punkten A framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 359 och II: 448; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru Hamrin-Thorell begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

Om det inkomstprövade tillägget till studiebidrag

nen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 33.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om det inkomstprövade tillägget till studiebidrag

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om det inkomstprövade tillägget till studiebidrag.

Till behandling hade andra lagutskottet förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr I: 179, av herr *Petersson, Erik Filip*, och herr *Nyman*, samt nr II: 219, av herr *Källstad*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av studiehjälpsreglementet, att § 12 erhöles i motionerna angiven lydelse, vilket förslag avsåg, att förmögenhet, som ej överstege 40 000 konor, skulle lämnas obeaktad vid bedömning av rätt till inkomstprövat tillägg till studiebidrag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 179 och II: 219, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 § studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402).

Reservation hade avgivits av herr *Strand*, fru *Carlqvist*, herrar *Lars Lars-*

son, Wanhainen och *Lundberg*, fru *Ekendahl* samt herrar *Bengtsson* i *Varberg* och *Johansson* i *Södertälje*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner, I: 179 och II: 219, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *LARSSON, LARS*, (s):

Herr talman! Det motionspar, som behandlas i andra lagutskottets utlåtande nr 4, berör ytterst det materiella innehålllet i studiehjälpsreglementets bestämmelser. De ungdomar, som genomgår utbildning på gymnasial nivå, erhåller ett grundbidrag om 75 kronor per studiemånad och har dessutom rätt till tillägg till detta grundbidrag. Tilläggen är i huvudsak av två slag. Resetillägg eller inackorderingstillägg utgår för att bidra till den merkostnad, som uppstår vid resa mellan hemmet och skolan eller vid inackordering på skolorn. Resetilläggen är graderade efter resvägens längd, vilken beräknas på visst sätt. Storleken av resetilläggen bestäms av regeringen. Beslut i övrigt beträffande storleken av det utgående studiestödet beslutas av riksdagen.

Den andra formen av tillägg som utgår jämsides med de nu angivna är de inkomst- och behovsprövade tilläggen, och dessa utgår efter prövning av föräldrarnas ekonomi, såvida eleven inte är gift. Detta gäller de s. k. yngre eleverna, d. v. s. de elever som har börjat sin utbildning före 21 års ålder.

För elev, vars föräldrar sålunda har en beskattningsbar inkomst under 8 000 kronor, utgår ett inkomstprövat tillägg på 75 kronor per månad under vilken han bedriver studier. Denne elev kan också söka behovsprövat tillägg. Om det beviljas, erhåller han ytterligare 75 kronor i bidrag per studiemånad. Det inkomstprövade tillägget är å sin sida uppdelat i tre klasser på 75, 50 respektive 25 kronor. Har föräldrarna beskattningsbar inkomst mellan 12 100

Om det inkomstprövade tillägget till studiebidrag

och 20 000 kronor, erhåller eleven 25 kronor i inkomstprövat tillägg. Överstiger den beskattningsbara inkomsten 20 000 kronor utgår inget inkomstprövat tillägg.

Vid beräkningen av inkomstunderlaget för bedömning av storleken av det inkomstprövade tillägget tas även hänsyn till viss del av behållen förmögenhet. Först har man dock rätt till ett fribelopp på 30 000 kronor, och då den behållna förmögenheten överstiger detta belopp, räknas en femtedel därav som inkomst.

Motionärerna anser nu, att förmögenhetens fribelopp är för lågt och vill höja det till 40 000 kronor. Efter lottdragning i utskottet har utskottsutlåtandet utformats i enlighet med motionen.

I den socialdemokratiska reservationen pekar vi på att den speciella förmögenhetsökning, som enligt motionerna skulle vara huvudmotiv för en förändring, nämligen 1965 års allmänna fastighetstaxering, så var den både förberedd och känd, då riksdagen under våren 1964 fattade beslut om de nu gällande reglerna.

I det sammanhanget bör påpekas att riksdagen under behandlingen av regeringsförslaget på denna punkt höjde förmögenhetsgränsen med 50 procent, från 20 000 till 30 000 kronor, sannolikt orsakat just av bl. a. den förestående uppräknings av fastighetsvärdena. Motioneringsförslaget innebär därför en fördubbling av beloppet, sett mot det ursprungliga regeringsförslaget, under en tidrymd på tre år.

Inom studiemedelssystemet är fribeloppet däremot indexreglerat genom anknytning till basbeloppet. Det räknas där, vilket jag vill betona, på egen eller makes förmögenhet. En förmögenhet understigande sex basbelopp är sålunda undantagen från beräkning av reduktion av utgående studiemedel. Med nu gällande basbelopp är det fria förmögenhetsbeloppet inom studiemedelsförordningen 33 000 kronor, och det finns därför en nära överensstämmelse mel-

lan de båda studiesociala systemen härvidlag.

Det måste anses ytterst tveksamt om grunden för beräkning av bidrag, vilka icke är återbetalningspliktiga, skall förändras genom en automatik i förmögenhetsberäkningen. Det är en skillnad beträffande studiemedlen, där huvuddelen av vad man erhåller är återbetalningspliktig och där det gäller den studerandes egen förmögenhet.

Den för mig mest bärande motiveringen utöver de jag nu anfört för ett avslag av motionerna är dock, att det inte kan vara rimligt att gå in i ett regelsystem och ändra på ett ställe utan att ta hänsyn till övriga faktorer och därmed skapa en snedvridning av studiehjälpens verkningar.

Med detta vill jag inte motsätta mig att det kan finnas anledning att efter någon tids erfarenhet se över studiehjälpssystemets verkningar, men den erfarenheten har vi ännu icke. I en sådan översyn kan självfallet frågan om det fria förmögenhetsbeloppet komma med i diskussionen. I dagens debatt kan man dock icke bortse ifrån att den behållna förmögenheten ändå utgör en ganska god mätare på möjligheten att svara för kostnader av det nu angivna slaget, t. ex. utbildningskostnader för barnen.

Nu är jag heiler inte alls övertygad om att ett bifall till motionen får den goda effekt som man tänkt sig. Tvärtom, skulle jag vilja säga. Det ökar bara klyftan mellan de lägre och de högre inkomsttagarnas möjligheter att hålla sina barn i gymnasial utbildning. Med de »högre inkomsttagarna» vill jag i detta sammanhang räkna dem som ligger nära den högsta inkomstgränsen för att erhålla inkomstprövat tillägg. Om någon har en behållen förmögenhet på 29 000 kronor och en beskattningsbar inkomst på 19 000 kronor, d. v. s. en reell inkomst på cirka 30 000 kronor, om det gäller familjeinkomst, och motionen bifalles, då kan denna familj öka sin förmögenhet med 10 000 kronor och

Om det inkomstprövade tillägget till studiebidrag

ändå behålla det inkomstprövade tillägget på 25 kronor. Denna förmögensökning på 10 000 kronor motsvarar en inkomstökning på 2 000 kronor, eftersom endast en femtedel av förmögenheten räknas i detta sammanhang. Om den som har en beskattningsbar inkomst på 7 000 kronor, d. v. s. 15 000—16 000 kronors bruttoinkomst, ökar sin inkomst med 2 000 kronor, förlorar han dels 25 kronor i inkomstprövat tillägg och dessutom i regel ytterligare 75 kronor i behovsprövat tillägg. Det betyder att den som kan redovisa en behållen förmögenhet på 40 000 kronor enligt motionärerna får behålla det statliga studiestödet, under det att den som i inkomstläget 15 000—16 000 kronor ökar sin årsinkomst med 2 000 kronor förlorar 900 kronor i studiebidrag.

Att angripa det gällande studiehjälpsreglementet med sådana reformförslag som dem de borgerliga partierna har samlat sig kring är egentligen ganska avslöjande. Och sett mot bakgrund av den debatt, som alldeles nyss fördes i denna kammare och där man talade till förmån för barnfamiljerna, vill jag påpeka att man med sina förslag vänder sig till de familjer som i detta sammanhang befinner sig i de »högsta inkomstlägena». Man lägger inte fram några förslag — det har i varje fall inte skett vid årets riksdag — om att höja gränserna för beräkning av de inkomstprövade studiebidragen för de lägsta inkomstgrupperna. Jag kan förstå det, ty i sådana motioner måste man ju redovisa även de inkomstförstärkningar som man behöver ta till för att motivera ett sådant förslag.

Jag vill, herr talman, påpeka att även det förslag som motionerna innehåller kommer att kosta pengar, även om det inte framgår av utskottsutlåtandet.

Herr talman! Detta anförande blev kanske något längre än vad som borde behövas, men jag tror inte det skadar att man någon gång friskar upp minnet i dessa frågor och försöker visa att det finns ett sammanhang i studiehjälps-

systemet och att man inte kan ändra en detalj i detta utan att åstadkomma skadeverkningar på ett annat håll.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 4.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Hur mycket penningvärdet har sjunkit sedan 1964, det kan väl diskuteras. Vi upplever ju indexförskjutningarna och andra statistiska mått på penningvärdeförändringarna, men de redovisar ju inte fulla sanningen, ty penningvärdeförsämringen verkar olika på olika områden. Men så mycket kan vi väl vara överens om som att penningvärdeförsämringen, i synnerhet under åren efter 1964, har varit väsentlig.

Vad det här gäller är de inkomstprövade tilläggen enligt studiehjälpsreglementet. Herr Lars Larsson har redogjort för den icke behovsprövade studiehjälpen, men utöver den kommer ju det inkomstprövade tillägget på 75 kronor i månaden, som utgår om elevens och hans föräldrars sammanlagda beskattningsbara inkomst inte överstiger 8 000 kronor och sedan minskar alltefter den högre inkomsten. Om elevens och hans föräldrars sammanlagda behållna förmögenhet överstiger 30 000 kronor, jämsställs en femtedel av det överskjutande beloppet med inkomst. Det rör sig alltså inte om någon reell inkomst utan det är en inkomst som beräknas på grundval av att man har pengar på banken eller en fastighet.

Nu har i motionerna I:179 och II:219 yrkats en sådan ändring av studiehjälpsreglementet, att en förmögenhet som icke överstiger 40 000 kronor skall lämnas obeaktad vid bedömning av rätt till inkomstprövat tillägg. Jag vill ytterligare understryka att det här inte är fråga om inkomster, utan man har beräknat inkomst på grund av pengar som vederbörande har i en fas-

Om det inkomstprövade tillägget till studiebidrag

tighet eller på banken. Framför allt genom den senaste fastighetstaxeringen 1965 fick åtskilliga ägare av mindre fastigheter sina förmögenheter uppräknade till över 30 000 kronor. De blir ju inte reellt mera förmögna, utan det är rent formellt; man kan inte uppmäta ett enda öres förbättrad ekonomi. Men denna upptaxering inverkar just på sådana problem som detta. Det räknas plötsligt att de har så stor förmögenhet, som skall jämföras med inkomst, och så får man inte det inkomstprövade tillägget.

Här är det inte fråga om några stora förmögenheter. Att det skulle vara fråga om högre inkomstlagen, som herr Lars Larsson ville göra gällande, är ju absolut inte korrekt. I sådana fall får man ingen studiehjälp alls.

Utskottets majoritet anser, att det med hänsyn till de förändringar i penningvärdet, som inträffat sedan 1964, finns anledning att räkna upp detta fribelopp för förmögenhet vid prövning av rätten till inkomstprövat tillägg enligt studiemedelsförordningen, framför allt därför att den senaste taxeringen ökat fastighetsvärdena. Jag tycker det är en åtgärd som är helt i nivå med den tidigare familjepolitiska debatten. Det är samma ställning vi här intar, nämligen att vi vill hjälpa barnfamiljerna.

Med den motiveringen yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammararens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Herr Edström sade att jag inte uttryckt mig korrekt då jag angav att det här gällde högre inkomstlagen. Jag vill betona att jag var myc-

ket noga med att säga, att det gällde de högre inkomstlagen inom *studiehjälpssystemet*, där gränsen för möjlighet att erhålla inkomstprövat tillägg ligger vid en familjeinkomst på omkring 30 000 kronor.

Jag kan inte hålla med om att man utan vidare kan påstå, att förmögenheter av den aktuella storleksordningen inte skulle ge någon avkastning. Har man, som herr Edström antyder, pengarna på bank, har man ändå erhållit en slant i ränta. Räntan har varit ganska hög de senaste åren, och det har givit pengar tillbaka. Då återstår höjningen av fastighetstaxeringsvärdena som ett argument. Jag vill hävda, herr talman, dels att man tog hänsyn till de förestående höjningarna vid särskilda utskottets behandling av denna fråga 1964, då man gjorde en femtioprocentig uppräknings av fribeloppet, dels att vi i annat sammanhang sökt reducera verkningarna av den höjda fastighetstaxeringen. Vi har minskat repartitions-talet vid inkomsttaxeringen, och dessutom finns det schablonavdrag vid taxering av en- och tvåfamiljsvillor. Därtill kommer avdrag för räntor man har att betala på sina bostadslån, vilket oftast gör att dessa fastigheter lämnar ett för statlig inkomstskatt negativt resultat, sett ur samhällets synpunkt, och ett plus för den enskilde.

Jag kan alltså inte komma ifrån att man i detta sammanhang inte kan bortse ifrån förmögenheterna. När herr Edström säger, att han vill hjälpa barnfamiljerna och hänvisar till de stigande kostnader som dessa har haft, vill jag tillägga att dessa stigande kostnader också drabbat barnfamiljer med inkomster på 15 000—16 000 kronor. De blir inte hjälpta. Om de får en motsvarande ökning av sina inkomster tar man bort 900 kronor av studiebidragen i förhållande till familjer med en motsvarande förmögenhetsökning, om man skulle tillåta den här föreslagna reduktionen.

Om det inkomstprövade tillägget till studiebidrag

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vet ju inte vad herr Lars Larsson menar med »högre inkomstlägen». Det gäller ju här barnfamiljer, och ett inkomstläge under 8 000 kronor är väl inte så högt för en barnfamilj. Då får de det fulla inkomstprövade tillägget. Inkomsten är ju där en summa av både elevens och föräldrarnas inkomster. Inte heller en inkomst mellan 8 000 och 12 000 kronor — alltså 50 kronor i månaden i bidrag — är väl ett så högt inkomstläge för en barnfamilj. Vi kommer sedan upp till inkomster mellan 12 000 och 20 000 kronor. Även en inkomst på 20 000 kronor för en barnfamilj kan väl i dagens läge ändå inte sägas utgöra någon högre inkomst. I inkomstlägen mellan 12 000 och 20 000 kronor utgör bidraget bara 25 kronor i månaden, därutöver ingenting.

Jag tycker inte att det är rätt att här tala om några högre inkomstlägen, då det ju tvärtom gäller låga inkomstlägen. Det är inga andra som får dessa inkomstprövade tillägg.

Vi vill att barnfamiljerna skall få något större förmåner. Man skall inte räkna med de fiktiva inkomster, som man kan få genom att lägga till del av eventuella förmögenheter. Många förmögenheter ger inte någon större avkastning. Att bankräntorna för närvarande är litet högre än tidigare är en sak för sig; räntor räknas ju helt som inkomst. Fastigheterna har emellertid åsamkats högre skatt genom att fastigheternas taxeringsvärden ökat, vilket man också får tänka på.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Jag tror att herr Edström fullständigt har missuppfattat situationen. Det rör sig inte om inkomster på 8 000 kronor, utan det gäller en beskattningsbar inkomst vid taxering till statlig inkomstskatt på 8 000 kronor, efter det vi har genomfört det av regeringen föreslagna schablonavdra-

get i stället för det gamla kommunal-skatteavdraget. Det blir alltså fråga om bruttoinkomster på ungefär den dubbla summan.

Jag har fortfarande inte sagt att det i och för sig gäller högre inkomsttagare, men det gäller dock de högre inkomsttagarskikten inom det studie-hjälpsystem som vi nu diskuterar. Jag vidhåller också fortfarande att höjningen av fastigheternas taxeringsvärden inte har lett till en generell ökning av beskattningen, eftersom repartitionstalet samtidigt har sänkts. Man bör se dessa båda saker i ett sammanhang.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tror att inte heller herr Lars Larsson förstår det här riktigt. Det är ju inte fråga om enbart inkomsten, utan också om en beräkning av förmögenheten som läggs till inkomsten. Dessutom gäller det ju en sammanläggning av vad eleven kan ha och vad föräldrarna har. För gifta studerande inverkar makens ekonomi. Det blir fråga om fiktiva tillägg på båda hållen, och i flertalet fall rör det sig sannerligen inte om några stora inkomster.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Lars, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 67.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om indexreglering av studiestödet

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om höjning av studiebidrag, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr I: 355, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, samt nr II: 437, av herr *Dahlgren m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning och förslag

dels beträffande frågan om höjning av studiebidraget inom studiemedelsförordningen till 0,5 ATP-basbelopp per år och i anslutning därtill en motsvarande höjning av det s. k. förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet och

Om indexreglering av studiestödet
dels beträffande frågan om värdebeständighet för alla förmåner inom studiehjälpsreglementet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 355 och II: 437, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av fru *Hannin-Thorell* samt herrar *Eric Carlsson, Edström, Anderson* i Sundsvall, *Rimmerfors* och *Gomér*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 355 och II: 437, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning och förslag beträffande frågan om värdebeständighet av dels studiebidraget inom studiemedelsförordningen, dels samtliga förmåner inom studiehjälpsreglementet, samt

2) att motionerna, i den mån de icke besvarats genom vad reservanterna hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp):

Herr talman! I studiehjälpsreglementet och studiemedelsförordningen har vi mycket fina värdemätare på den allt effektivare inflationen.

Jag ämnar här egentligen tala för en motion, som jag första gången väckte 1964 och i vilken begärdes indexreglering av studiebidragen. På grund av min envishet och inflationens allt större effektivitet har den motionen blivit dyrbarare att genomföra för varje år. I detta ligger också, att de studerande som skall ha hjälp av dessa studiebidrag — för närvarande 175 kronor i månaden — får svårare i dag att klara sig än 1964, när riksdagen inrättade dessa bidrag. Prishöjningarna har medfört en höjning av det basbelopp som ligger till grund för de studerandes lån. Lån beviljas nu med 1,4 gånger

Om indexreglering av studiestödet

basbeloppet, vilket innebär en ökning med ungefär 600 kronor sedan förordningen kom till, men studiebidragen har förblivit oförändrade.

Vi motionärer har begärt en indexreglering även av bidragssidan, vilket ju vore rimligt, eftersom lånesidan är indexreglerad. De lån som de studerande skall betala igen följer sålunda basbeloppets förändringar. Det vore en gärd av rättvisa att införa samma förfarande beträffande bidragsdelen.

Den motion som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande har föranlett en reservation, vilken emellertid inte precis till punkt och pricka tillmötesgår motionärerna, som ville ha en läsning till 0,5 ATP-basbelopp per år. Reservanterna föreslår i stället, i likhet med vad som gäller motionens övriga delar, att denna fråga skall bli föremål för en förutsättningslös utredning, alltså inte en fastläsning till ett visst procenttal av basbeloppet.

Herr talman! Jag tycker att det är en mycket rimlig begäran att denna fråga utredes. Jag fäster den största betydelsen vid att dessa studiebidrag blir värdebeständiga och indexreglerade i likhet med vad som gäller på lånesidan. Jag tror det är synnerligen nödvändigt att ta upp denna fråga till utredning.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till den vid andra lagutskottets utlåtande nr 5 fogade reservationen.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Thorsten Larsson framhåller att det inte är mycket kvar av det ursprungliga motionskravet. Kryddan i anrättningen har ofrats på mittensamverkans altare. Jag kan medge att det är fråga om en ganska dyrbar krydda — det skulle nämligen kosta ytterligare ungefär 100 miljoner kronor på driftbudgeten att genomföra motionärernas tankar. Detta betyder alltså, att man på en enda gång skulle lyfta över de i

den långsiktiga prognosen under fem år beräknade höjningarna på studiemedelsfonden från kapital- till driftbudgeten, vilken också under samma tidrymd beräknas öka ungefär 100 miljoner kronor.

Om detta är kanske inte så mycket att säga när man nu har frångått sitt förslag. Herr Thorsten Larsson har yrkat bifall till en reservation, i vilken man tagit avstånd från tanken på att höja bidragsdelen i studiemedelsystemet med 1 000 kronor per läsår.

Jag vill emellertid gärna peka på att det kanske inte är helt nödvändigt att ständigt framhålla att bidragsdelen behöver byggas ut, eftersom det i själva studiemedelsystemet finns en regel om återbetalningsskyldigheten, en regel som i och för sig är mycket liberal och som innebär att man inte i alla situationer till varje öre måste betala tillbaka de pengar som man uppburit i återbetalningspliktiga studiemedel. Herr Thorsten Larsson talade på denna punkt om lån — vi skall kanske inte nu inveckla oss i en debatt på denna punkt, men jag vill vidhålla att det är fråga om återbetalningspliktiga studiemedel, eftersom det är en liten skillnad därvidlag.

För den som efter sin utbildning på arbetsmarknaden möter en situation, som kanske från början inte förutsågs, och därmed inte erhåller de höga inkomster han måhända hade räknat med förfaller nämligen åtminstone till viss del återbetalningsskyldigheten. Får han däremot de höga inkomster han hade räknat med, har han faktiskt råd att återbetala vad han uppburit.

En utveckling i den i motionen antydda riktningen innebär ett steg bort från en inkomstutjämning, inte mot en sådan, och detta är kanske skiljelinjen i vårt tänkande på denna punkt.

Beträffande frågan om värdebeständigheten för bidragsdelarna i det studiesociala systemet begär man nu ånyo utredning och förslag. Jag menar fortfarande att mot en sådan läsning av

Om indexreglering av studiestödet

samhällskostnaderna inom ett område, där utvecklingen går mycket snabbt, talar det förhållandet att man därigenom dels binder statsutgifter för framtiden, dels också låser sig vid ett system, där samhällsförändringarna vid vissa tillfällen kan motivera djupa ingripanden i den gällande ordningen.

Det talades familjepolitik för en stund sedan. Ja, jag kan säga att direktiven till den familjepolitiska kommittén just innehåller ett exempel på att förändringar har skett, som gör att det finns anledning att ompröva vissa reformer på det familjepolitiska fältet och ersätta dem med andra lösningar eller kanske andra reformer. Och enligt min mening är det i så fall bättre att vid de tillfällen, då förändringarna är märkbara, översiktligt göra de justeringar av beloppen som kan behövas. Det ger fördelar åt alla och inte minst åt riksdagen i den ekonomiska planeringen.

Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag underströk ju nödvändigheten av att man också fäster dessa bidrag vid indexregleringen. Nu sade herr Lars Larsson, att återbetalningsskyldigheten i viss mån är reglerad. Ja, det är riktigt — den är också reglerad på det sättet att den löpande räntan kan sätta ett tak när det gäller återbetalning av lånen. Men i det sammanhanget vill jag erinra om att det var ett borgerligt förslag under utskottsbehandlingen, som ledde till att det blev en viss spärr här, annars hade det blivit besvärligt för de studerande vid återbetalningen. Vi behöver dock kanske inte tvista så mycket om detta.

Herr Lars Larsson säger att vi inte skall binda staten för utgifter i framtiden. Nåja, men när man i alla fall är inne på att de, som bindes vid sina lån, skall finna sig i detta, så bör det kanske vara den rätta vägen att genomföra indexreglering.

År 1964 var man beredd att åstadkomma den proportion som finns mellan återbetalningspliktig och icke återbetalningspliktig del. Läget har ju förändrats mycket sedan den marginalen spikades, och i och med detta tycker i varje fall jag att det är på tiden att nu ta upp frågan till omgående prövning. Utvecklingen av basbeloppet visar ganska klart på detta.

Vi är ju litet till mans vänner av reformer, men det får inte vara så att reformerna urholkas av den inflation som regeringen helt enkelt inte tycks ha någon förmåga att bemästra. Därför anser jag att de studerandes krav om indexreglering av studiebidragen är alldeles på sin plats.

Jag ber än en gång att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Min namne herr Larsson, Thorsten, sade i sitt första inlägg ännu en sak som bör bemötas, nämligen att de studerande får det sämre genom den utveckling av priserna som illustreras i förändringarna av basbeloppet.

Det får de inte alls. Basbeloppsberäkningen av studiemedlen — det framgick att herr Thorsten Larsson tänkte på studiemedlen i sammanhanget — ger maximalt 1,4 basbelopp per läsår i studiemedel, och basbeloppets förändring avspeglar ju kostnadsökningarna. Därför kan det inte vara tal om någon försämring.

Däremot är det riktigt att en större andel av det högre beloppet faller under återbetalningsplikten. Men återbetalningsskyldigheten är inte enbart reglerad, såsom herr Thorsten Larsson utgick från, genom en jämförelse mot en ränta i fast annuitet. Rent parentetiskt måste jag säga att det finns de som nu funderar på hur man skall räkna ut detta. Det verkar vara svåröst. Men det är en annan sak.

Det regleras framför allt genom and-

Om indexreglering av studiestödet

ra regler och spärrar i återbetalnings-systemet. Jag kan illustrera detta med ett enda exempel. En ensamstående med barn under tio år — det är en grupp som vi med full rätt numera anser ha det sämst ställt och ha svårast att hävda sig i många sammanhang — som har avslutat studier, för vilka han uppburit studiemedel som han skall börja återbetala och som har en inkomst på 25 000 kronor i dagens penningvärde, har ingen återbetalnings-skyldighet alls, oavsett hur mycket studiemedel vederbörande har uppburit, förrän inkomsten stiger. Då träder återbetalningsplikten in.

När jag tillåter mig att säga att detta är generösa regler, är det i vissheten om att reglerna ger detta utslag. De kan översättas på familjeinkomster också. Då blir det självfallet annorlunda, om familjeinkomsterna är högre, och det är de oftast för makar med den här tänkta utbildningen.

Därför kan man säga att den som får en relativt låg inkomst eller en inkomst som ligger vid den gräns jag angivit, blir befriad från att betala avgifter under de år inkomsterna är låga. Jag tycker inte att det finns någon anledning att låta dem som får höga inkomster efter sin utbildning betala tillbaka mindre del av sin studiekostnad än vad låginkomsttagaren får göra. Detta är det resonemang jag för i detta sammanhang och som jag illustrerade med att säga, att motionens inriktning är en utveckling från inkomstutjämnning, inte mot det.

Jag vidhåller yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag skulle kanske inte blanda mig i andra lagutskottets behandling av detta ärende, men eftersom det hör till de allmänna studiepolitiska problemen är jag angelägen att framhålla, att fastän högerpartiet inte finns med på reservationen har vi inte

ändrat uppfattning i dessa frågor så att vi delar regeringens uppfattning beträffande studiefrågorna.

Vi hade som bekant år 1964 ett helt annat system. Jag vill påminna om detta när vi nu betraktar högre studier som en investering för att få högre inkomster. Vi har principiellt haft den uppfattningen, att medel såsom sådana skall ställas till de studerandes förfogande. Men de skall också vara att betrakta som en investering, möjlig att göra avskrivning på efter hand som kunskaperna förbrukas. Det är den principiella inställning vi har haft. Vidare föreslog vi ett särskilt examensbidrag.

Den del, som icke är återbetalningspliktig och som vi tidigare kallade för ett steg på vägen mot studielön, har vi vänt oss mot, och det gör vi i princip fortfarande. Vi tror inte att detta system är till gagn för de studerande. Därav följer alltså, att vi inte har någon anledning att speciellt måna om att den delen skall höjas. Vi tror att det är att sälja en del av sin frihet för en alltför ringa penning.

Jag har velat, herr talman, göra denna principiella deklaration, eftersom högerpartiet inte uttryckt någon särskild mening i anslutning till utlåtandet. När det gäller indexregleringar måste man över huvud taget vara litet återhållsam, ty valet mellan olika aktiviteter måste göras med hänsyn till angelägenhetsgraden. I detta fall är det faktiskt så att de studerande får medel som bör bedömas vara någorlunda tillfredsställande. I varje fall kan vi säga att det inte finns något annat land i världen som tillnärmelsevis ger ett så stort stöd till de studerande som vi gör i detta land. Slutsatsen är emellertid, herr talman, att vi anser att utskotts-majoritetens förslag skall bifallas.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Med anledning av herr Wallmarks kommentar vill jag bara an-

föra en sak. Herr Wallmark säger att högern anser att det inte är till gagn för de studerande att ha studiemedelsystemet, men jag måste konstatera att de studerande i allt större utsträckning utnyttjar detta system och att utnyttjandegraden i rask takt gått upp till 80 procent av de vid läroanstalterna inskrivna som får del av systemet. Det är deras svar på högerns syn på denna fråga.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Det talades om att detta studiebidrag tillkom 1964. Jag vill erinra om att de naturastipendier som utdelades jämte den 25-procentiga avskrivningen för dem som fick del därav var mycket gynnsammare i kronor räknat än de studiebidrag som tillkom 1964. Det innebär ju helt enkelt, att några, som vi sade då, fick det sämre, men de flesta fick det bättre då. Det är vi villiga att erkänna.

Jag kan därför inte hålla med dem som menar att de studerande har fått det så förfärligt mycket bättre, utan jag anser helt enkelt att de där 175 kronorna, som tillkom 1964, i dag har ett mycket mindre värde, ty allting har stigit i takt med det basbelopp som vi har som en mycket fin värdemätare. Därför menar jag att de studerande faktiskt har möjlighet att klart och tydligt se vad inflationen innebär.

När det gäller återbetalningsskyldigheten finns det en massa regler som jag inte behöver gå in på här. Ordföranden i studiehjälpsnämnden, herr Lars Larsson, åskådliggjorde en del av dem. Men jag kan inte tro att det är så många som slipper att betala tillbaka dessa sina lån. De som måste följa med i basbeloppshöjningarna har som jag sade i huvudsak endast en garanti, spärren på den löpande räntan, när de en gång i tiden skall slutbetala lånen.

Om indexreglering av studiestödet

Herr LARSSON, LARS, (s):

Det är inte den enda garantien. Det finns också andra regler som jag kan beskriva, men herr Thorsten Larsson vägrar att förstå dem. Därför vill jag inte gå in på dessa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 30.

Om frivillig försäkring för tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om frivillig försäkring för tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om frivillig försäkring för tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall.

Till behandling hade andra lagutskottet förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr I: 29, av fru *Olsson, Elvy*, samt nr II: 42, av herr *Gustavsson* i Alvesta och herr *Johansson* i Växjö.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 29 och II: 42, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Eric Carlsson*, *Rimmerfors* och *Gomér*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 29 och II: 42 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp):

Herr talman! Inom vårt sjukförsäkringssystem har vi dels obligatorisk för-

säkring och dels frivillig försäkring. I den obligatoriska försäkringen kan jag om jag har tillräckligt hög inkomst få en sjukersättning av 52 kronor om dagen. Om jag är frivilligt sjukförsäkrad kan jag få 15 kronor om dagen. Jag gör inte alls här några jämförelser om dagsersättning utan jag vill i stället få fram likheterna — att kvinnorna i båda systemen kan få sjukersättning. Både den anställda kvinnan som har sin obligatoriska sjukförsäkring och den som arbetar i det egna företaget eller arbetar i hemmet kan få sjukersättning, den senare genom sin frivilliga försäkring. Men så får de båda kvinnorna barn, och då är de lika på så sätt att båda får lika moderskapspenning, vilken numera är 6 kronor om dagen = grundsjukpenningen gånger 180 dagar. Men sedan är det slut med likheten. Den obligatoriskt försäkrade får sin tilläggsjukpenning under 180 dagar. Den som har en frivillig tilläggssjukförsäkring får ingenting, ty den gäller inte här.

Vi motionärer kan inte förstå att vi kan ha en sådan orättvisa — eller rättare sagt, vi kan inte förstå varför man inte rättar till en sådan här orättvisa. Vi är medvetna om att det kanske kan medföra problem att rätta till den. Det kan kanske också bli kostsamt, men att utreda kostar inte så mycket och är inte heller så svårt. Först när en utredning gjorts kan man överblicka det hela och ta ställning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av fru *Hamrin-Thorell* m. fl. avgivna reservationen vid andra lagutskottets utlåtande nr 6.

Fru **CARLQVIST** (s):

Herr talman! Jag kan fatta mig ganska kort, ty det motionsförslag som här föreligger har varit uppe vid flera tidigare riksdagar. Redan 1962 väcktes motioner i frågan, och dessa motioner avsågs av riksdagen. 1965 års och 1966 års riksdagar har också avslagit en sådan här motion.

Ang. sammanföring av samfälld vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet

Den kategori kvinnor som fru Olsson talar om, nämligen hemarbetande kvinnor eller kvinnor som arbetar i eget företag, är berättigad till grundsjukpenning om sex kronor per dag. Därutöver kan de genom den frivilliga sjukförsäkringen försäkra sig så att den sammanlagda sjukpenningen per dag uppgår till högst 15 kronor. Men med den kännedom man har om det ringa intresse, som dessa kvinnor har visat för den frivilliga sjukförsäkringen, förstår man att det inte är många som har en sådan försäkring. I följd höjdes moderskapspenningen, och även denna kategori av kvinnor fick del därav.

De skäl, som tidigare åberopades när först andra lagutskottet avstyrkte motionerna och sedan riksdagen avslod dem och som innebar att det ur principiella och statsfinansiella synpunkter var omöjligt att tillmötesgå motionsyrkandet, anser andra lagutskottet vara fullt giltiga även i dag och avstyrker därför motionerna.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Olsson, Elvy*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Olsson, Elvy*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 22.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om skydd för enskild markägare mot skadeverkningar av långvarigt provisoriskt byggnadsförbud, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. sammanföring av samfälld vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om sammanföring av samfälld vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet m. m.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 235 i första kammaren av herr *Skärman* och nr 299 i andra kammaren av herr *Ant-*

Ang. sammanföring av samfällid vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet

by, i vilka likalydande motioner hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag snarast möjligt till sådan ändring av 1 § lagen om sammanföring av samfällid vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet m. m., att denna lag ägde tillämpning jämväl på »annan samfällid mark av uppenbarligen ringa värde».

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 235 och II: 299, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Under hela efterkrigstiden har lantmäteriet varit belastat av en stor arbetsbörda och därjämte störts av omgripande omorganisationer. Detta har medfört att arbetsbalansen ständigt ökats, allmänheten har fått vänta på sina förrättningar, och irritationen har varit och är stor.

En av orsakerna har varit otympliga arbetsredskap i form av en otidsenlig lagstiftning. Den motion som ligger bakom tredje lagutskottets utlåtande nr 6 är ett försök att i ett litet men ej alltför betydelselöst hänseende ge lantmäteriet och vad jag sökt kalla fastighetsvärden ett bättre redskap.

1952 års lag om sammanföring av samfällid vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet m. m. har nämligen visat sig vara ett mycket gott redskap. Tyvärr har det varit onaturligt snörpt genom att det begränsats enbart till onyttig väg- och dikesmark. Genom en enkel komplettering, bara med några ord, skulle lagen ha blivit användbar för det otal i juridiskt hänseende absolut likställda samfälligheter som finns runtom i landet.

Två gånger förut, 1959 och 1965, har denna fråga aktualiserats men fått stå tillbaka för den stora reformen av fastighetsbildningslagstiftningen. Samma

skäl för avslag på motionen har nu kommit till användning. Det bästa har som ofta blivit det godas fiende. Sedan utskottsbehandlingen har jag emellertid som svar på en enkel fråga till justitieministern fått beskedet att fastighetsbildningslagen kan förväntas bli remitterad till lagrådet år 1968 och därför borde förväntas komma att träda i verkställighet något av de första åren på 1970-talet. Man kan således skönja den nya lagstiftningen, varför avslaget nu kunde vara mer motiverat än tidigare.

Då man dock, trots beskedet, kan befara ytterligare fördröjning och då jag som lantmätare ingående sysslat med dessa problem och väl vet att tillägget till sammanföringslagen inte medför några som helst formellt juridiska eller praktiska problem, kan jag inte underlåta, herr talman, att yrka bifall till motionsparet I: 235 och II: 299.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Beträffande det förslag som framförs i motionen har utskottet sagt att i och för sig kan det finnas behov av en sådan ändring, men förhållandet är ju det, som även herr Skärman nämnde, att det föreligger ett kommittéförslag som löser denna fråga men på ett något annorlunda sätt än det som föreslås i motionen.

Det har från de håll som företräder dessa synpunkter sagts att mot den lösning som är angiven i fastighetsbildningskommitténs förslag har man ingen erinran. I utskottet har vi då ansett att det inte kan vara tillräckliga skäl att kanske för ett eller två år införa en viss metod för att lösa de här frågorna och sedan tänka sig att övergå till ytterligare en annan metod, ett annat slags uppräkningslag när den nya fastighetsbildningslagen börjar tillämpas. Det är ju inte heller nu framlagt något förslag. Det fordras ett visst övervägande, en viss utredning först. Sålunda kan ett bifall till motionen inte gärna

leda till någon lagstiftningsåtgärd förrän under 1968 års riksdag. Det blir då inte mycket vunnet med ett sådant framgångssätt. Utskottet anser därför att man under de två år som återstår till dess att vi räknar med att den nya lagstiftningen träder i kraft får nöja sig med det nuvarande systemet.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Om särskild styrelse för lappfonden

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om särskild styrelse för lappfonden.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 456 i första kammaren av herr *Wanhainen m. fl.* och nr 820 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, i vilka motioner anhållits, att riksdagen måtte besluta, att lappfonden skulle, med benämningen samefonden, ställas under en särskild styrelse på sätt i motionerna angivits.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 456 och II: 820, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr WANHAINEN (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med herr *Jönsson* i Ingemarsgården i medkammaren *m. fl.* väckt motionerna I: 456 och II: 820, vilka aktualiserat frågan om lappfondens förvaltning.

Om särskild styrelse för lappfonden

Samernas rätt till lappfondens pengar och de rättigheter som tillkommer de renskötande samerna är i huvudsak reglerade i lagen den 18 juli 1928. I denna lag föreskrivs också hur lappfondens medel skall förvaltas och till vilka uppgifter de skall användas. Jag skall inte i detalj gå in på denna fråga, eftersom den i viss mån redovisas i tredje lagutskottets utlåtande, men jag vill erinra om att fonden för närvarande förvaltas av statskontoret. Kungl. Maj:t beslutar rörande fondmedlens användning, vanligen efter förslag från länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Under år 1966 har det emellertid inträtt en ändring härvidlag i så måtto att lantbruksstyrelsen erhållit bemyndigande att besluta inom vissa av Kungl. Maj:t för olika huvudändamål fastställda ramar. Departementsutredningens decentraliseringsgrupp har vidare i en den 18 november 1966 avgiven promemoria, nummer 78, föreslagit att beslutanderätten helt skall överflyttas till lantbruksstyrelsen. Det må anmärkas att förslaget inte syftar till någon ändring i sak utan endast till en rationalisering i administrativt hänseende.

Av årets riksdagsberättelse framgår att under budgetåret 1965/66 till lappfonden inflöt drygt 2,4 miljoner kronor och att därav har utdelats bidrag med cirka 1,2 miljoner kronor. Av inkomsterna har 850 000 kronor specialdestinerats för att, i samband med att tillstånd meddelas till vissa företag enligt vattenlagen, användas för ändamål som gagnar rennäringen.

Jag kan också erinra om att antalet renskötande samer i vårt land med familjemedlemmar uppgår till omkring 2 000 personer.

Det kan vidare nämnas att justitieombudsmannen den 24 januari 1966 gjort framställning till Kungl. Maj:t om åtgärder i syfte att ge de renskötande samerna bättre möjligheter att själva tillvarata sina av lagen erkända rättigheter och att hindra att

Om särskild styrelse för lappfonden

intrång göres däri utan tillräckliga skäl och utan rimlig ersättning. JO erinrar vidare i sin skrivelse till Kungl. Maj:t att det ur samernas rättsskyddsintresse föreligger behov av en översyn och revidering av gällande bestämmelser. Han har därvid kommit till den uppfattningen att lagstiftningen — med hänsyn till den samhällsutveckling som ägt rum efter renbeteslagens antagande — företer flera, delvis mycket allvarliga brister ur rättsskyddssynpunkt. JO kommer i sammanhanget även in på frågan om fördelningen av utgående ersättningar för intrång i renskötseln, och vad han anfört finns intaget i utskottets utlåtande. Jag skall därför inte ingå på detaljerna. Han har ju redan talat om samerna i annat sammanhang, och det skulle bli för långt att här upprepa allt vad han anfört.

JO:s framställning har genom beslut den 11 februari 1966 överlämnats till 1964 års rennärings-sakkunniga för att beaktas vid utredningsuppdragets fullgörande.

Huruvida rennäringsutredningen blir klar under detta år vet vi inte. Vi motionärer hoppas dock att denna fråga skall avgöras, och vi anser också att det från samehåll icke finns något önskemål om någon överflyttning av beslutanderätten över lappfonden eller samefonden, som vi vill kalla den, till lantbruksstyrelsen, utan rennäringsutredningen bör ju få komma med sin utredning, dit JO:s framställan är överlämnad. Utredningen bör alltså komma med förslag innan man fattar beslut på departementsplanet om förvaltningens överflyttande till lantbruksstyrelsen. Det är ju samerna som äger pengarna och som skall få dem för sin näring.

Vi menar alltså att man här bör ge samerna ett inflytande över hur dessa pengar bör användas på samma sätt som andra befolkningsgrupper har möjlighet att ta ansvar för avgöranden beträffande deras angelägenheter.

Med hänsyn till den mycket positiva

skrivning som tredje lagutskottet här har presterat har det märkliga eller ologiska inträffat att man ändå inte yrkar på att motionerna överlämnas till 1964 års rennärings-sakkunniga. Jag hoppas ändå att motionerna blir överlämnade till rennärings-sakkunniga för beaktande när dessa ändå har fått uppdraget att komma med ett förslag om lappfondens framtida förvaltning.

Jag hoppas alltså att den positiva skrivning som kännetecknar utskottsutlåtandet skall resultera i ett positivt ställningstagande inom 1964 års rennärings-sakkunniga, och därför, herr talman, vill jag icke framställa annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om höjning av maximihastigheten för fordon med släpvagn, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, med anledning av väckt motion om fria lördagar för värnpliktiga, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herrar *Söderberg*, *Ottosson* och *Harry Carlsson* för utrikes resa under tiden den 9—den 13 mars.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 84, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor om anslag till utredning angående riksdagens hus m. m.

Interpellation ang. författningsreformen — Meddelande ang. enkel fråga

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 39, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 40, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 12 och 20 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt; samt

nr 42, angående försöksverksamhet på det nykterhetspolitiska området.

Interpellation ang. författningsreformen

Herr KILSMO (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Många riksdagsmän har fått den uppfattningen att en icke önskvärd författningsreform håller på att genomföras bakom deras rygg. Vi har genom tidningsnotiser och oftast ovissa och oklara meddelanden i partigrupperna fått veta, att det är klart med att ett en-kammarsystem med 350 medlemmar skall införas 1970, fastän ingen kan ge upplysning om hur en sådan kammare skall kunna arbeta efter demokratiska principer, vidare att alla mandatperioder skall bli treåriga både för kommunerna, landstingen och riksdagen. Det senare är en upplysning, som skapat både bestörtning och oro inom alla partier ute i bygderna.

Interpellanten har fått ett starkt intryck av att partitaktiska och högst egoistiska drag präglar författningsdiskussionen. Hela författningsfrågan har därför blivit ett verkligt spektakel. Kan detta vara värdigt Sveriges riksdag? Det förefaller dessutom interpellanten, att författningsfrågan fick en olycklig start, vars konsekvenser det ännu icke har gått att övervinna.

Med hänvisning till ovanstående anholder jag om första kammarens till-

stånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande interpellation.

1. Vill herr statsministern lämna kammaren en redogörelse för de frågor, som man kommit överens om i den sittande författningsutredningen, vilka lösningarna är och hur de motiverats?

2. Om de förslag som ovan nämnts icke vinner tillfredsställande anslutning, vill herr statsministern framlägga ett provisoriskt förslag för att upphäva en av de mest fränstötande bestämmelserna i den nuvarande grundlagen, som förorsakar den s. k. eftersläpningen?

3. Vill herr statsministern medverka till att samtliga grundlagar genomgås och reformeras enligt vår tids demokratiska synsätt och en ny grundlagsreform framlägges på en gång så att en ny konstitution kan antagas på en gång och i dess helhet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Wirtén* (fp) till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet: »När kan den inom skolöverstyrelsen tillsatta enmansutredningen rörande besvärsmått beträffande betygssättningen väntas avsluta sitt arbete?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.54.

In fidem

K.-G. Lindelöw